

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Miloslav Sodomka

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Jana Floriana Hammerschmidta

Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae

Bakalářská práce

Autor: Miloslav Sodomka
Studijní program: Historické vědy – specializace archivnictví
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Hradec Králové 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Miloslav Sodomka

Studium: F19BP0086

Studijní program: B0222A120001 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název bakalářské práce: **Jana Floriána Hammerschmidta Historia civitatis dotalis Alto-Mutae**

Název bakalářské práce AJ: Jan Florian Hammerschmidt's Historia civitatis dotalis Alto-Mutae

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Anotace

Bakalářská práce se zaměří na dílo barokního historika a kněze Jana Floriána Hammerschmidta, konkrétně na jeho spis zvaný *Historia civitatis dotalis Alto-Mutae* pojednávající o dějinách královského věnného města Vysoké Mýto. Text obdará českým překladem částí latinského originálu, dále jej zasadí do širších historiografických souvislostí, jež se vážou k Vysokému Mýtu, a nastíní, jakým způsobem Hammerschmidtův text později působil na mladší historické bádání týkající se téhož města, jehož samotnou historii bakalářská práce rovněž stručně vylíčí. Cílem výzkumu bude též zařadit spis do rámce ostatních děl Hammerschmidtových a tím odhalit metodické způsoby autorovy práce, případně jejich proměnu v průběhu času, v kontextu dobových trendů historického bádání a v komparaci s jinými historiky téže doby.

Použité metody

textová analýza, komparace, syntéza, edice pramene

Seznam pramenů a literatury

HAMMERSCHMIDT, Jan Florián, *Historia civitatis dotalis Alto-Mutae*, Archiv Národního muzea, Sbírka rukopisů, inventární číslo 1198.

CIGLEROVÁ, Jana, *Historik Jan Florián Hammerschmidt a jeho práce s prameny. (Na příkladu díla Gloriae Pragenae)*, Praha 2009, Diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Vedoucí práce Mikulec, Jiří.

HOFFMANN, František, *České město ve středověku. Život a dědictví*, Praha 1992.

JIREČEK, Hamernegild, *Královské věnné město Vysoké Mýto. Obraz místopisný, dějpravný, životopisný i statistický*, Vysoké Mýto 1884.

KADLEC, Jaroslav, *Jan Florián Hammerschmidt*, Časopis společnosti přátel starožitnictví, 61, 1953, s. 94–104.

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledná dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997.

Šambera, Alois Vojtěch, *Wysoké Mýto, Královské věnné město w Čechách*, Olomouc 1845.

Zadávající pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.11.2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 29. 6. 2023

Miloslav Sodomka

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval za cenné rady panu Mgr. Petru Polehlovi, Ph.D., který mne oslovil s tématem této bakalářské práce, a panu doc. PhDr. Mgr. Jakubu Zouharovi, Ph.D., který se následně ujal vedení mé práce. Dále bych velice rád poděkoval pracovníkům všech archivů a paměťových institucí, které jsem při práci navštívil. Zvláště bych chtěl poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu Ústí nad Orlicí, jmenovitě Mgr. Radimu Duškovi, a Archivu Národního muzea, jmenovitě Mgr. Kateřině Pařízkové, Ph.D., za vstřícnost a pomoc, které se mi dostalo.

Anotace:

SODOMKA, Miloslav: *Jana Floriana Hammerschmidta Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*, Hradec Králové 2023, Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, 76 s. bakalářská práce.

Tato bakalářská práce je zaměřena na dílo barokního historika a kněze Jana Floriana Hammerschmidta, konkrétně na jeho spis *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae* pojednávající o dějinách královského věnného města Vysoké Mýto. Práce předkládá stručné dějiny Vysokého Mýta, stejně jako základní životopisné a bibliografické údaje k Janu Florianu Hammerschmidtovi. Na základě rozboru Hammerschmidtova spisu dále popisuje způsob autorovy práce v širším historiografickém kontextu a zjišťuje, jaký vliv měl Hammerschmidt na mladší historiky, kteří se zabývali dějinami Vysokého Mýta. Závěr práce nakonec přináší český překlad první kapitoly *De fundatione civitatis Alto-Mautae*.

Klíčová slova: Jan Florian Hammerschmidt; Vysoké Mýto; historiografie; latinská literatura; baroko

Abstract:

SODOMKA, Miloslav: *Jan Florian Hammerschmidt's Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*, Hradec Králové 2023, University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, 76 pp. Bachelor Thesis.

The thesis is focused on a work of Jan Florian Hammerschmidt, a baroque priest and historian. Specifically, it examines his manuscript *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*, which deals with the history of the dowry town of Vysoké Mýto. This thesis contains a short history of Vysoké Mýto, as well as the author's fundamental biographical and bibliographical details. Based on the manuscript's analysis, it describes Hammerschmidt's historical method in a broader historiographical context. Furthermore, it determines Hammerschmidt's influence on younger historians of Vysoké Mýto. Finally, it provides a Czech translation of the manuscript's first chapter called *De fundatione civitatis Alto-Mautae*.

Keywords: Jan Florian Hammerschmidt; Vysoké Mýto; Historiography; Latin Literature; Baroque

Obsah

Seznam zkratk.....	3
Úvod.....	4
1 Vysoké Mýto.....	5
1.1 Vysoké Mýto v odborné literatuře.....	5
1.2 Dějiny města.....	6
2 Jan Florian Hammerschmidt.....	13
2.1 Jan Florian Hammerschmidt v odborné literatuře.....	13
2.2 Biografie.....	15
2.3 Dobový kontext.....	17
2.3.1 Evropská historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století.....	18
2.3.2 Česká historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století.....	20
2.4 Literární činnost Jana Floriana Hammerschmidta.....	23
3 Historia civitatis et regiae dotalis Alto Mautae.....	25
3.1 Uložení rukopisu.....	25
3.2 Paleografický a kodikologický rozbor.....	25
3.2.1 Vnější znaky.....	25
3.2.2 Vnitřní znaky.....	28
3.2.2.1 Členění textu.....	28
3.2.2.2 Stylistika.....	30
3.2.3 Datace.....	32
3.2.4 Shrnutí rozboru rukopisu.....	34
3.3 Hammerschmidtovy zdroje.....	34
3.3.1 Práce s historickými prameny.....	34
3.3.2 Městské knihy.....	36
3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny.....	40
3.3.4 Historiografické texty jako narativní prameny.....	42
3.3.5 Jiné zdroje.....	47
3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu.....	47
3.5 Hammerschmidtův výklad dějin Vysokého Mýta.....	51
3.5.1 Obecný rámec výkladu vysokomýtských dějin.....	52
3.5.2 Dějiny správy.....	57

3.5.3 Církevní dějiny.....	58
3.5.4 Drobné městské příhody.....	60
3.5.5 Celkový obraz vysokomýtských dějin.....	61
4 Hammerschmidtův vliv na mladší historiografii.....	63
4.1 <i>Historia Alto Mautae</i> jako zdroj pramenů a literatury k vysokomýtským dějinám	63
4.2 <i>Historia Alto Mautae</i> jako „odborná literatura“.....	64
4.3 Celkový význam Hammerschmidtovy práce.....	65
Závěr.....	66
Seznam pramenů.....	69
Seznam literatury.....	72
Příloha: Český překlad první kapitoly <i>De fundatione civitatis Alto-Mautae</i>	1

Seznam zkratek

B. V. M.	<i>Beata Virgo Maria</i>
bm	běžný metr
Cap.	<i>Caput</i>
CIM	<i>Codex juris municipalis Regni Bohemiae</i>
ČSPS	Časopis Společnosti přátel starožitností
FF.	<i>Fratres</i>
fl.	florén
Fol.	<i>Folium</i>
gr. m.	groš míšeňský
kr.	krejcar
Lib.	<i>Liber</i>
P.	<i>Pater</i>
p. t.	<i>pleno titulo</i>
PP.	<i>Patres</i>
r	<i>recto</i>
R.	rýnský zlatý
RBM	<i>Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae</i>
s.	<i>sanctus (-a, -um)</i>
S. C. M.	<i>Sancta/Sacra Caesarea Maiestas</i>
S. J.	<i>Societas Iesu</i>
SS.	<i>sancti (-ae, -a) / Sanctissimus (-a, -um)</i>
titul.	<i>titulus</i>
v	<i>verso</i>

Úvod

Jan Florian Hammerschmidt a Vysoké Mýto – spojení jmen, které se vidí jen zřídka. Pod jedním se skrývá barokní kněz, působící na přelomu 17. a 18. století zvláště v Českých Budějovicích, Klatovech a v Praze, který je známý především díky svým mnohým historickým a beletristickým textům. Druhé pak označuje východočeské město, dříve královské věnné, se kterým si dnes většina lidí nejspíše spojí buď starou karosářskou firmu, nebo vojenské posádky, které zde sídlily. Vedle sebe lze tato jména číst snad jen v odborné historické literatuře, kde se v seznamech míst, jejichž historií se Hammerschmidt věnoval, sporadicky objeví právě Vysoké Mýto. A právě Hammerschmidtův rukopis *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*,¹ který je toho příčinou, stojí v centru zájmu této bakalářské práce. Ta si klade za cíl blíže objasnit spojení jmen Jana Floriana Hammerschmidta a Vysokého Mýta.

Aby bylo možné poodhalit tento vztah, je bakalářská práce rozdělena celkem do čtyř větších částí. První z nich se věnuje Vysokému Mýtu, současnému stavu historického bádání o městě a jeho vlastním dějinám. Druhá část přiblíží osobu Jana Floriana Hammerschmidta, jeho obraz v odborné literatuře, život a dílo v dobovém kontextu. Třetí část v sobě propojí obě předcházející kapitoly. Podrobněji prozkoumá Hammerschmidtovu *Historii Alto Mautae*. Konkrétně tento rukopis nahlédne skrze paleografický a kodikologický rozbor, určí datum jeho vzniku a detailněji popíše Hammerschmidtův způsob práce s prameny i historiografickými texty a pokusí se vysvětlit, co autora k městu poutalo. Na závěr vyloží, jaký obraz Vysokého Mýta Hammerschmidt ve svém rukopise předkládá čtenáři. Poslední část práce pak vysvětlí, jaký vliv měla Hammerschmidtova *Historia Alto Mautae* na pozdější historiky, kteří se věnovali vysokomýtským dějinám. Závěrečná textová příloha pak nakonec přinese jako názornou ukázkou Hammerschmidtova textu český překlad první kapitoly rukopisu *De fundatione civitatis Alto-Mautae*. Tato kapitola byla k překladu vybrána s ohledem na to, že se jejímu detailnějšímu rozboru věnuje část práce a zároveň představuje jednu z mála ucelenějších narativních pasáží celé *Historiae*.

¹ Jan Florian HAMMERSCHMIDT, *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*. Archiv Národního muzea, sbírka rukopisů, sign. 1198. Pro účely této práce bude název rukopisu na dalších řádcích uváděn ve zkrácené formě *Historia Alto Mautae* (případně jen *Historia*).

1 Vysoké Mýto

1.1 Vysoké Mýto v odborné literatuře

Historické bádání o Vysokém Mýtu má poměrně starou tradici, což dokazuje již text Jana Floriana Hammerschmidta stojící v centru zájmu této práce, který zároveň představuje nejstarší historiografické dílo uceleně se věnující dějinám města. Další dvě historické monografie vyšly v průběhu 19. století. Jedná se o díla *Vysoké Mýto. Královské věnné město v Čechách* z pera Aloise Vojtěcha Šembery² a *Královské věnné město Vysoké Mýto*, které sepsal Hermenegild Jireček.³ Moderní historiografie přispěla k poznání dějin Vysokého Mýta dalšími dvěma monografiemi – *Vysoké Mýto. Stručné dějiny města* Radovana Dvořáka⁴ a 33. svazek *Historického atlasu měst České republiky*,⁵ kde lze nalézt mimo rozsáhlé obrazové dokumentace i delší seznam základní bibliografie k dějinám města. Poslední zmiňované dílo bylo zároveň vydáno jako jeden z výsledků projektu Věnná města českých královen podpořeného financemi programu NAKI II, jehož další výstupy rovněž poskytují informace k dějinám města.⁶ Základní stručný schematický přehled k dějinám královských věnných měst je obsažen v knize Dagmar Krskové *Královny a jejich věnná města*.⁷ Obecné informace k českým městům ve středověku podává František Hoffmann.⁸ Dílčím tématům vysokomýtských dějin se dále věnuje široká řada studií a publikací.⁹

² Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Vysoké Mýto. Královské věnné město v Čechách*, Olomouc 1845.

³ Hermenegild JIREČEK, *Královské věnné město Vysoké Mýto*, Vysoké Mýto 1884.

⁴ Radovan DVOŘÁK, *Vysoké Mýto. Stručné dějiny města*, Ústí nad Orlicí 2003.

⁵ Vojtěch BARCAL – Tomáš BURDA – Karel KUČA a kol., *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 33. Vysoké Mýto*, Praha 2021.

⁶ Především Eva SEMOTANOVÁ – Josef ŽEMLIČKA a kol., *Věnná města českých královen*, Praha 2022. Veškeré další výsledky projektu (včetně 3D modelů, softwarů, specializovaných rekonstrukčních map a dalšího) jsou uvedeny na oficiálních stránkách projektu: <https://www.kralovskavennamesta.cz/vysledky.html> [citováno k 2. 3. 2023].

⁷ Dagmar KRSKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, Dvůr Králové nad Labem 2001. Dále k věnným městům např. Jan KILJÁN (ed.), *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělnice ve dnech 4.–5. května 2004*, Mělník 2004.

⁸ František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.

⁹ Výběrově k městské správě: David NOVOTNÝ, *Nástin vztahů mezi panovníkem a věnnými městy mezi lety 1526–1546 v rovině politické, ekonomické a správní na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, *Historia Olomucensia* 36, 2009, s. 25–41; Tžž, *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, in: *Paginae historiae. Sborník Národního archivu* 16, 2008, s. 49–101. K dějinám církevním: František MUSIL, *Sídelní a geografický aspekt farní sítě ve středověkých Čechách. Vysokomýtský děkanát v době předhusitské*, in: *Krajina jako historické jeviště. K počtě Evy Semotanové*, edd. Eva Chodějovská – Robert Šimůnek, Praha 2012, s. 41–62; David VÍCH – Jana ŠÍNOVÁ – Tomáš BEK, *Archeologický výzkum hřbitova kolem farního kostela svatého Vavřince ve Vysokém Mýtě*, *Archaeologia historica* 44 (2), 2019, s. 813–833; Markéta ROČKOVÁ, *Starobylá zdravohojitelná studánka Vojtěcha Václava Čapka. Edice a komentář*, Olomouc 2017, Magisterská diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky. K městskému opevnění: Vladislav RAZÍM, *Středověká opevnění českých měst. 2.2. Katalog Čechy P–Ž*, Praha 2020.

1.2 Dějiny města¹⁰

Vysoké Mýto¹¹ leží ve východních Čechách u soutoku řeky Loučné¹² s Blahovským potokem¹³ nedaleko moravské zemské hranice. Bylo založeno Přemyslem Otakarem II. v první polovině 60. let 13. století.¹⁴ Počátky zdejšího osídlení, jehož rozvoji napomohla i přítomnost Trstenické stezky,¹⁵ jsou však mnohem starší a sahají až do neolitu. V okolí Vysokého Mýta tak lze nalézt místa, jež sloužila jako lokální centra již před založením města. Jedná se především o hradiště Vraclav, součást hradské soustavy, kde byla roku 1108 vyvražďena část Vršovců,¹⁶ a Hrutovská pole, kam byla soustředěna vojenská správa.¹⁷ Ještě před založením města se nedaleko počalo utvářet osídlení označované jako Staré Mýto. To bylo však brzy opuštěno a vývoj se přesunul do nového města královského,¹⁸ které zároveň převzalo funkce starších lokálních center, ať už správní, obchodní, či vojenské.¹⁹

Vysoké Mýto bylo při svém založení, pravděpodobně na zeleném drnu,²⁰ přesně rozměřeno a jeho typický půdorys utvořila pravidelná šachovnicová síť ulic okolo velkého čtvercového náměstí.²¹ Záhy se počalo budovat městské opevnění, k čemuž dal podnět Přemysl Otakar II.²² Bylo tvořeno příkopem, valem a hradební zdí s parkánem,

¹⁰ Následující řádky se budou věnovat dějinám Vysokého Mýta pouze v kontextu práce Jana Floriana Hammerschmidta. Z toho důvodu budou vylíčeny pouze do počátku 18. století, tedy do doby, kterou mohl barokní autor ve svém textu postihnout.

¹¹ Německy Hohenmaut, latinsky *Alto-Mauta* či *Alto-Muta*. Obě latinské varianty lze uvádět i bez spojovníku. Tato práce se vždy drží výrazu, který v daném kontextu použil i Hammerschmidt ve své *Historii*.

¹² Řeka bývala ve starších dobách označována jako Trstenice, v 17. století pak jako řeka Mejtská či Hohenmauth Wasser. Prvním, kdo užil jména Loučná pro část toku, byl Václav Hájek z Libočan, od něhož označení přejímali další autoři. R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 5.

¹³ Dříve označován jako Knířovský potok, německy Naisbach.

¹⁴ Nejstarší zmínka o Vysokém Mýtě je obsažena v zakládací listině města Poličky. Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Codex juris municipalis Regni Bohemiae. Tomus II. Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1225–1419* (dále jen CIM II), Pragae 1895, s. 42–46, č. 14. „*Eruntque tam in civitate quam in villis jura et iudicia, que in civitate nostra Alta Muta et villis adiacentibus eidem vigere noscuntur. [...] Statimus insuper, quod thelonarius sive nuncius eius signa mure seu extra civitatem in Policzek et non in ea expetat et requirat a viatoribus, prout apud Altam Mutam fieri consuetum.*“ Tamtéž, s. 44–45.

¹⁵ Trstenická stezka, důležitá komunikace táhnoucí se z Čech na Moravu a dále na východ, získala svůj název, který je odvozen od staršího označení řeky Loučné (Trstenice), až v 19. století od H. Jirečka. R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 8.

¹⁶ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 1.

¹⁷ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 7.

¹⁸ Tamtéž, s. 1.

¹⁹ D. KRŠKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, s. 211.

²⁰ D. VÍCH – J. ŠÍNOVÁ – T. BEK, *Archeologický výzkum hřbitova*, s. 813.

²¹ F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 149–150.

²² Listina, která zachycuje hradební privilegium, se zachovala pouze ve formulářové sbírce Jindřicha z Isernie. CIM II, s. 88–89, č. 27. V. Razím tak vyjadřuje pochybnosti o její právní váze, zda se nejednalo o pouhé „kancelářské cvičení“. V. RAZÍM, *Středověká opevnění*, s. 1028. Novější český překlad listiny přináší A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 79–80.

do níž bylo včleněno zhruba 25 bašt.²³ K fortifikačním pracím patřilo též vyhloubení Mlýnského potoka, ramene řeky Loučné, díky čemuž bylo město ze dvou stran obklopeno vodními toky, na východě se pak nalézalo strmé návrší.²⁴ Vchod do města umožňovaly, mimo jedné fortny na severu, tři brány – Pražská neboli Vraclavská na západě, Litomyšlská na jihu a Choceňská na severovýchodě.²⁵ Okolo města poblíž bran vznikla tři předměstí – Vraclavské na severozápadě, Litomyšlské na jihovýchodě a Choceňské na severovýchodě.²⁶

V rozích při hradbách byly zbudovány církevní stavby²⁷ – na jihozápadě farní kostel sv. Vavřince, který zřejmě vznikl již v době založení města,²⁸ v rohu severozápadním klášter menších bratří.²⁹ Na Choceňském předměstí stával v předhusitském období nejspíše i filiální kostel Všech svatých.³⁰ Další kostel, zasvěcený sv. Mikuláši, byl zbudován u řeky Loučné, po husitských válkách však i o něm zprávy mizí.³¹ Během 13. století byl okolo města vytvořen vysokomýtský děkanát, který byl po vzniku pražského arcibiskupství včleněn do litomyšlské diecéze.³²

Zakládací listina Vysokého Mýta se stejně jako totožnost lokátora nezachovala.³³ Město se řídilo magdeburským městským právem.³⁴ V jeho čele stál rychtář, již od založení pravděpodobně dědičný úřad. Postupně se však v rámci městské samosprávy stále více prosazovala městská rada, která představovala již v polovině 14. století vůdčí sílu ve městě.³⁵ V druhé polovině 14. století pak byla na náměstí vystavěna vlastní radnice, její funkci však nejpozději do roku 1433 přejala novější budova ve východní části náměstí.³⁶ Rychtu město vykoupilo nejspíše až okolo poloviny 16. století.³⁷ Na nejstarší známé podobě městského znaku byl vyobrazen drak

²³ V. RAZÍM, *Středověká opevnění*, s. 1032–1033.

²⁴ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 6–7.

²⁵ V. RAZÍM, *Středověká opevnění*, s. 1032.

²⁶ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 33.

²⁷ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 1.

²⁸ D. VÍCH – J. ŠÍNOVÁ – T. BEK, *Archeologický výzkum hřbitova*, s. 814.

²⁹ Starší literatura uvádí, že se v blízkosti téhož kláštera usadily i klarisky, této informaci však dnes chybí opora v pramenech. V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 8–9.

³⁰ F. MUSIL, *Sídelní a geografický aspekt farní sítě*, s. 50.

³¹ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 9.

³² F. MUSIL, *Sídelní a geografický aspekt farní sítě*, s. 45.

³³ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 1.

³⁴ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 8.

³⁵ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 3–4.

³⁶ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 15.

³⁷ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 9.

v bojovém letu. Tato figura byla rovněž užívána i na nejstarší známé městské pečeti.³⁸ Její typář byl zhotoven nejspíše v první polovině 14. století.³⁹

V průběhu času bylo Vysoké Mýto obdařeno řadou privilegií. Mezi ta, která město získalo v období předhusitském, patří například již výše zmíněné právo hradební,⁴⁰ právo dědičné⁴¹ nebo právo hrdelní.⁴² Spolu s těmito privilegii obnovil po husitských válkách Zikmund Lucemburský ve své confirmaci z 22. ledna 1437 též právo milové, dva jarmarky (na sv. Vavřince a Filipa a Jakuba) či výběr mýta z koní, volů a soli.⁴³ Je však možné, že listina stará práva nejen potvrdila, ale i rozšířila.⁴⁴

Koncem 13. století se Vysoké Mýto spolu s dalšími královskými statky ve východních Čechách stalo součástí smlouvy z 6. února 1289 mezi Václavem II. a Fridrichem Klementem, míšeňským markrabětem a lužickým knížetem.⁴⁵ Tato území měla být vyměněna za území v říši, smlouva však nebyla naplněna.⁴⁶ Vysoké Mýto se tak následně mohlo zařadit mezi tzv. královská věnná města, a to již od vzniku samotné instituce na počátku 14. století.⁴⁷ Tato města byla určena k finančnímu a hmotnému zabezpečení českých královen, díky čemuž tvořila specifickou část české městské struktury.⁴⁸ Vznik instituce bývá tradičně spojován Alžbětou Richenzou, královnou vdovou po Václavu II. a Rudolfu Habsburském. První z králů odkázal v roce 1305 své manželce 20 000 hřiven stříbra, druhý dva roky poté sumu navýšil o stejnou částku, tedy na 40 000 hřiven. Obnos byl spojen s výnosy z východočeských měst.⁴⁹ Ve stejném roce přijal tatáž města do ochrany římský král Albrecht a jeho syn Fridrich.⁵⁰ Až do roku 1400 se královny ujímaly správy svých měst po smrti manžela, poté již

³⁸ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 56.

³⁹ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 10.

⁴⁰ Viz pozn. č. 22.

⁴¹ To městu udělil Karel IV. listinou z 19. září 1372. CIM II, s. 664, č. 489.

⁴² To městu udělil Václav IV. listinou z 22. srpna 1381. Tamtéž, s. 737, č. 578.

⁴³ Jaromír ČELAKOVSKÝ – Gustav FRIEDRICH, *Codex juris municipalis Regni Bohemiae. Tomus III. Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1420–1526* (dále jen CIM III), Praha 1948, s. 158–163, č. 100.

⁴⁴ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 10.

⁴⁵ Josef EMLER, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II. Annorum 1253–1310* (dále jen RBM II), Pragae 1882, s. 630–633, č. 1467.

⁴⁶ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 11.

⁴⁷ Josef ŽEMLIČKA, *Dlouhá cesta k městům českých královen (východní Čechy jako „věnný“ region)*, in: *Věnná města českých královen*, Eva Semotanová – Josef Žemlička a kol., Praha 2022, s. 56.

⁴⁸ Eva SEMOTANOVÁ, *Věnná města jako badatelské téma*, in: *Věnná města českých královen*, s. 7.

⁴⁹ Konkrétně se jednalo o Hradec Králové, Jaroměř, Chrudim, Poličku a Vysokého Mýto. V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 1.

⁵⁰ J. ŽEMLIČKA, *Dlouhá cesta*, s. 56.

od své korunovace, případně po smrti pozůstalé královny vdovy.⁵¹ Řada královských věnných měst byla časem doplněna o další sídla.⁵²

V průběhu husitských válek se Vysoké Mýto po dobytí pražany někdy na přelomu dubna a května 1421, kdy zároveň přijalo pražské artikule, přidalo na stranu kališníků.⁵³ Ve stejné době došlo též k zániku minoritského kláštera, jehož zbytky zůstaly stát až do 80. let 16. století,⁵⁴ zničeny byly i oba kostely na předměstích.⁵⁵ Dalším důsledkem doby husitské bylo zrychlené prosazování češtiny ve městě, proces, který započal již ke konci 14. století. Část obyvatelstva totiž Vysoké Mýto opustila a volná městiště byla zaplněna novými, převážně českými příchozími.⁵⁶ Po smrti Jana Žižky z Trocnova se města zmocnili sirotci,⁵⁷ kteří jej podřídili své vojenské správě.⁵⁸ Vysokomýtští se zúčastnili bitvy u Lipan pod vedením Prokopa Malého. Po následné porážce radikálního husitského křídla a po krátkém odboji, do něhož se zapojili společně s Chrudimskými a Hradeckými, přijali Zikmunda Lucemburského za českého krále.⁵⁹ Stalo se tak v Jihlavě 14. srpna 1436.⁶⁰ Městu byla následně Zikmundem Lucemburským confirmována stará práva a udělena nová.⁶¹

Konfirmační listina Zikmunda Lucemburského zároveň představuje základ vysokomýtského panství. Městu byla totiž potvrzena držba vesnic Vraclavi a lesa Rez, kde vznikla stejnojmenná ves, dále manské povinnosti dvou domů ve Šnakově a záduší vysokomýtských duchovních plynoucí ze vsí Vanice a Chotěšiny a z úroků z Vysoké, Sloupnic a Heřmanic.⁶² Městské panství bylo v průběhu času dále rozšiřováno.⁶³

Instituce královských věnných měst byla obnovena po korunovaci Barbory Celské, manželky Zikmunda Lucemburského, na českou královnu.⁶⁴ Správu věnných

⁵¹ D. KRŠKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, s. 15.

⁵² Např. Mělník, Trutnov, Nový Bydžov nebo Dvůr Králové nad Labem. J. ŽEMLIČKA, *Dlouhá cesta*, s. 56.

⁵³ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 8.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 19.

⁵⁶ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 9.

⁵⁷ R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 18.

⁵⁸ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 16.

⁵⁹ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 88–89.

⁶⁰ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 28.

⁶¹ Viz pozn. č. 43.

⁶² V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 10.

⁶³ V následujících letech do prvního stavovského povstání získalo město větší či menší statky ve vesnicích Stradouň, Lhůta, Džbánov, Tisová, Vinary, Dorflík, Uhersko, Radhošť, Opočno, Vysoká, Sedlišťka, Žíka, Týniště, Trusnov a Jestřibec, dále drželo ves Brteč, tvrz Šnakov a dvory Plotiště, Šnakov, Limperecký, Zdonín, Špitálský, Vanický a Chotěšinský. Tamtéž, s. 15. Tamtéž, mapové listy č. 28, 30.

⁶⁴ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 89.

měst vykonával z jejího pověření Hynce Ptáček z Pirkštejna a po něm Jiří z Poděbrad. V době interregna se Vysoké Mýto přidalo do chrudimského landfrýdu a později do spojených východočeských landfrýdů.⁶⁵ Město patřilo mezi podporovatele Jiřího z Poděbrad a jeho obyvatelé se připojili i k tažení na Prahu v roce 1448.⁶⁶ Křížová výprava, která byla vyhlášena proti Jiřímu z Poděbrad a do jejíhož čela se postavil Matyáš Korvín,⁶⁷ se bezprostředně dotkla okolí Vysokého Mýta, které bylo vojskem poničeno.⁶⁸

Byť spory s Matyášem Korvínem, které znovu zasáhly okolí Vysokého Mýta, pokračovaly i po smrti Jiřího z Poděbrad,⁶⁹ došlo za vlády Vladislava Jagellonského k obnově a konsolidaci města. Nový král potvrdil městu stará privilegia a během své vlády přidal některá nová.⁷⁰ Mezi jinými povýšil listem z 20. října 1471 vysokomýtský znak. Vyobrazení na štítě bylo obohaceno o figuru sv. Jiří na koni, jenž kopím probodává draka.⁷¹ Vysokému Mýtu bylo zároveň povoleno užívat znaku na městské pečetě,⁷² díky čemuž jej lze spatřit i na nejstarším dochovaném typáři z počátku 16. století.⁷³ Sedmého února 1474 udělil týž král městu privilegium pečetit červeným voskem,⁷⁴ dále bylo Vysokému Mýtu listinou z 24. prosince 1473 umožněno pořádat třetí jarmark na den sv. Ondřeje.⁷⁵ Nový výroční trh měl městu poskytnout finanční náhradu za nedávno utrpěné válečné škody.⁷⁶

Vysoké Mýto se společně s dalšími českými městy připojilo k neúspěšnému povstání proti Ferdinandovi I. v letech 1546–1547.⁷⁷ Následný královský trest zahrnoval zřízení funkce královského rychtáře, pokutu 2 000 kop grošů míšeňských či zabavení pozemkového majetku. Dále byla městu odebrána veškerá privilegia, uložen pivní ták a zavedena povinnost odvolávat se od soudu městského, došlo-li na to, k nově zřízenému apelačnímu soudu.⁷⁸ Zanedlouho byla však (někdy za poplatek) některá

⁶⁵ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 11.

⁶⁶ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 90–91.

⁶⁷ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 45.

⁶⁸ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 11.

⁶⁹ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 91.

⁷⁰ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 46.

⁷¹ CIM III, s. 550–552, č. 320.

⁷² H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 39.

⁷³ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 11.

⁷⁴ CIM III, s. 605, č. 355.

⁷⁵ Tamtéž, s. 604, č. 353.

⁷⁶ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 11.

⁷⁷ D. NOVOTNÝ, *Nástin vztahů*, s. 39.

⁷⁸ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 15.

privilegia a část jmění navrácena.⁷⁹ To poskytlo městu prostor pro stabilizaci financí, za jejíž doklad mohou posloužit nové stavební počiny.⁸⁰

Stavební práce, které se ve velkém soustřeďovaly na městskou fortifikaci, pokračovaly až do vypuknutí druhého stavovského povstání, k němuž se město přidalo. Následná třicetiletá válka přinesla značný úpadek jak ekonomický, tak demografický. Vysokému Mýtu byla opět zabavena a po čase znovu navrácena privilegia i pozemkový majetek.⁸¹ Další nesnáze působila kvartýrovací povinnost. Během konfliktu se ve městě vystřídala celá řada pluků zneprátelených stran, které od Vysokomýtských požadovaly peněžní a naturální dávky, navíc se často uchýlily i ke krádežím, násilnostem a rabování.⁸² Dlouhá válka po sobě zanechala zničenou zhruba polovinu městské zástavby.⁸³ K roku 1653 zůstalo ve městě 53 osedlých měšťanů,⁸⁴ navíc dluhy u královské komory přesáhly 50 000 kop grošů míšeňských.⁸⁵ Za účelem hospodářské obnovy udělil Ferdinand III. ještě v roce 1638 Vysokému Mýtu právo pořádat na den sv. Františka Serafinského nový jarmark, právo dalšího, již pátého, výročního trhu následně městu udělil i Leopold I. roku 1678 a to na čtvrtek po Popeleční středě.⁸⁶

Vysokému Mýtu se nevyhnula ani pobělohorská rekatolizace. Od poloviny dvacátých let s ní bylo započato přímo ve městě, lidé nekatolického vyznání, kteří odmítali přestoupit ke katolicismu, tak byli nuceni v roce 1627 emigrovat a jejich majetky připadly královské komoře.⁸⁷ S následným šířením barokní katolické zbožnosti ve Vysokém Mýtě je spojen fenomén poutí do chrámu Panny Marie Pomocné na Chlumku nebo kniřovského kostela Zvěstování Panně Marii.⁸⁸ Zároveň se, i prostřednictvím tisků,⁸⁹ šířila zvěst o léčivém pramenu sv. Mikuláše v nedaleké

⁷⁹ D. NOVOTNÝ, *Nástin vztahů*, s. 39–40.

⁸⁰ Např. budova děkanství nebo zvonice u kostela sv. Vavřince, k jejíž stavbě byl využit materiál ze zbytků minoritského kláštera. V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 16.

⁸¹ Tamtéž, s. 17–18.

⁸² H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 70–80.

⁸³ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 20.

⁸⁴ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 108.

⁸⁵ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 80.

⁸⁶ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 19–21.

⁸⁷ Tamtéž, s. 18–19.

⁸⁸ Tamtéž, s. 22.

⁸⁹ Především se jedná o dílo Václava Vojtěcha Čapka, které vyšlo jak v české, tak německé jazykové verzi. Václav Vojtěch ČAPEK, *Fons aquae vitae, To jest starobylá zdrávojojitedlná studnice svatého Mikuláše*, Hradec Králové 1722; Týž, *Fons aquae vitae, Das ist Wasser deß uhralten heylsamen Gesund-Brunnens S. Nicolai, König Gratz* 1726. Později vyšla znovu upravená českojazyčná verze. Týž, *Starobylá zdrávojojitedlná studánka nyní lázeň svatého Mikuláše*, Litomyšl 1731. Edici třetího vydání ve své práci zveřejnila M. ROČKOVÁ, *Starobylá zdrávojojitedlná studánka*, s. 9–129.

Vraclavi, kde byl během 17. století vystavěn komplex lázeňských budov.⁹⁰ Když byla v roce 1664 zřízena nová královéhradecká diecéze, stalo se Vysoké Mýto s okolím její součástí. V místě však i nadále setrvali tajní nekatolíci.⁹¹

Vysoké Mýto sužovaly v jeho historii i četné přírodní pohromy. Městu působily škodu nejen časté požáry,⁹² například v roce 1700 lehlo popelem přes 180 domů,⁹³ ale i množství sněhu, které v kraji napadalo v roce 1539 a jež na jaře způsobilo veliké záplavy,⁹⁴ nebo neúrody, které bývaly často spojeny se silným krupobitím, bouřemi či pochodem vojsk.⁹⁵ V roce 1593 zasáhlo okolí Vysokého Mýta zemětřesení.⁹⁶ Městu se nevyhnuly ani morové epidemie.⁹⁷ Po poslední z nich roku 1715, kdy zemřelo 57 lidí, na jejichž památku byl zbudován pomník v Knířově, kde byli pohřbeni,⁹⁸ byl na náměstí postaven mariánský sloup, který zároveň upomíná na rastattský mír z roku 1714.⁹⁹

⁹⁰ M. ROČKOVÁ, *Starobylá zdrávohojitelná studánka*, s. 5.

⁹¹ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 22.

⁹² Zprávy o vysokomýtských požárech ve sledovaném období se dochovaly z let 1400, 1461, 1517, 1569, 1619, 1621, 1639, 1685, 1691, 1693 a 1700. A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 113–115.

⁹³ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 21.

⁹⁴ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 48.

⁹⁵ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 117–118.

⁹⁶ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 66.

⁹⁷ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 119.

⁹⁸ V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, s. 21.

⁹⁹ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 98.

2 Jan Florian Hammerschmidt¹⁰⁰

Jan Florian Hammerschmidt, barokní kněz, spisovatel a historik, patří k významným autorům konce 17. a počátku 18. století. Svou rozsáhlou literární činností, odborně historickou i beletristickou, se výrazným způsobem zapsal do českých kulturních dějin a lze jej zařadit vedle takových historiků, jakými byli například Bohuslav Balbín, Jan František Beckovský, Tomáš Pešina z Čechorodu a mnozí další.

2.1 Jan Florian Hammerschmidt v odborné literatuře

Výsledky dosavadního bádání věnovaného Janu Florianu Hammerschmidtovi prozatím nepřinesly podrobnější ucelený pohled na život a dílo této osoby. Starší literatura se, až na výjimky, omezuje na jednotlivá hesla v různých česky či německy psaných naučných slovnících.¹⁰¹ Tyto slovníky povětšinou podávají základní informace o Hammerschmidtově narození a úmrtí, vzdělání, působení v duchovních úřadech a o vybraných dílech, jež sepsal a z větší části i tiskem vydal.

První z výše zmíněných výjimek a zároveň nejstarší text o Janu Florianu Hammerschmidtovi (mimo oslavnou báseň od Michaela Adama Franca z Frankensteinu obsaženou v Hammerschmidtově *Prodromus gloriae Pragenae*¹⁰² ještě z doby jeho života)¹⁰³ tvoří bibliografický příspěvek v Pelclových, Voigtových a Bornových *Effigies*,¹⁰⁴ jež posloužil jako základ pozdějšímu bádání a poskytl základní biografické

¹⁰⁰ V literatuře se lze setkat s mnoha podobami Hammerschmidtova jména. Tato práce užívá variantu Jan Florian Hammerschmidt, která se nejvíce blíží podobě jména, kterou sám autor užil u svých latinských tisků, či rukopisů.

¹⁰¹ Německojazyčné slovníky: *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste in alphabetischer Folge, Zweite Section H – N, Zweiter Theil*, Leipzig 1828, s. 42 (autor hesla ROTMUND); *Oesterreichische National-Encyclopädie, oder alphabetische Darlegung der wissenwürdigsten Eigenthümlichkeiten des österreichischen Kaiserthums. Zweiter Band (E–H)*, Wien 1835, s. 488 (bez autorské značky); *Das große Conversations-Lexicon für die gebildeten Stände. Vierzehnter Band. Großbritannien – Harnverhaltung*, Hildburghausen – Amsterdam – Paris – Philadelphia 1849, s. 955 (bez autorské značky); Constantin VON WURZBACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Siebenter Theil. Habsburg (Magdalena – Wilhelmine) – Hartlieb*, Wien 1861, s. 289–290. Českojazyčné slovníky: *Riegrův slovník naučný. Díl třetí. F–Chyžice*, Praha 1863, s. 625–626 (autor hesla K. NINGER); *Ottův slovník naučný. Desátý díl. Gens–Hedwigia*, Praha 1896, s. 830–831 (autor hesla I. KOLLMANN); *Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl III. H–Kn*, Praha 1927, s. 53 (bez autorské značky); *Český slovník bohovědný. Díl čtvrtý: F–Holbecke*, Praha 1930, s. 669 (bez autorské značky).

¹⁰² Jan Florian HAMMERSCHMIDT, *Prodromus gloriae Pragenae*, Pragae 1723.

¹⁰³ Martin SVATOŠ, *Předhusitské a husitské Čechy očima barokního satirika i historika*, in: Pulchritudo et sapientia. Ad honorem Pavel Spunar, edd. Zuzana Silagiová – Hana Šedinová – Petr Kitzler, Praha 2008, s. 316.

¹⁰⁴ František Martin PELCL – Mikuláš Adaukt VOIGT – Ignác BORN, *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae. Pars II*, Pragae 1775, s. 93–97. Dílo vyšlo téhož roku rovněž v němčině. Tíž, *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler. Zweyter Theil*, Prag 1775, s. 105–109. Novodobý český překlad Hammerschmidtova medailonku uveřejnil Jakub Žytek. Jakub ŽYTEK, *Allegoria, makaronská skladba Jana Floriána Hammerschmidta: kuriózní*

informace. Tato skutečnost je patrná již z faktu, že velká část starší literatury z *Effigies* přejímá chybné datum Hammerschmidtova úmrtí (konkrétně se jedná o rok 1737).¹⁰⁵

Další dvě výjimky tvoří jednak soupis Hammerschmidtových děl od Vojtěcha Ruffera,¹⁰⁶ který i v současnosti tvoří nejkompaktnější přehled Hammerschmidtovy literární práce a je tak dodnes nenahraditelným při snaze orientovat se v jeho rozsáhlém díle, jednak edice *Hammerschmidova Historia Pragensis* sestavená Antonínem Podlahou,¹⁰⁷ kde se autor v úvodu zaobírá kritikou textu v kontextu dobové historiografie.

Krátkou studií, která přináší nové informace, dále přispěl k bádání o Janu Florianu Hammerschmidtovi Václav Oliva,¹⁰⁸ větší pozornosti se však dějepisci dostalo až v posledních letech, kdy vyšly různé studie a články věnované jednotlivým aspektům jeho práce.¹⁰⁹ Menší předzvěst tomuto dění poskytly dva články Jaroslava Kadlece z padesátých let 20. století,¹¹⁰ v nichž autor stručně líčí život Jana Floriana Hammerschmidta a reviduje starší již zmíněný Rufferův soupis. Stručný přehled o životě a díle Jana Floriana Hammerschmidta je obsažen i v *Lexikonu české literatury*.¹¹¹ Jana Ciglerová se ve své diplomové práci soustředěně věnovala

osudy jednoho literárního curiosa, in: Pokušení Jaroslava Kolára. Sborník k osmdesátinám, ed. Barbora Hanzová, Praha 2009, s. 165–166.

¹⁰⁵ Tento rok z *Effigies* přebírají německojazyčné slovníky, avšak *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* v bibliografické poznámce již upozorňuje na nesrovnalosti ohledně narození a úmrtí J. F. Hammerschmidta v textu *Effigies*. Pozdější odborná literatura pak již tuto chybu překonává a jako datum úmrtí J. F. Hammerschmidta uvádí rok 1735. Pramennými doklady to však podkládá teprve práce Jaroslava Kadlece, Jaroslav KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, Časopis Společnosti přátel starožitností (dále jen ČSPS) 61, 1953, s. 95.

¹⁰⁶ Vojtěch RUFFER, *Poznamenání spisů Jana Floriána Hammerschmidta, rektora alumnátu Pražského, pak faráře v Tejně, a kanovníka na Vyšehradě a v Staré Boleslavi*, Časopis Českého Museum, 8 (2), 1834, s. 204–211.

¹⁰⁷ Antonín PODLAHA, *Hammerschmidova Historia Pragensis (1691–1733)*, Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko- historicko- filologická 6, 1891, s. 105–256.

¹⁰⁸ Václav OLIVA, *Jan Florian Hammerschmid. Příspěvek k životopisu katolického dějepisce XVIII. století*, in: Sborník Historického kroužku, 15, 1914, s. 79–82.

¹⁰⁹ Studie věnované vybraným českým městům v díle Jana Floriana Hammerschmidta: Martin GAŽI, *Vesmírná jeviště v „lidských bíd hospodách.“ Barokní zázraky v dějinách Českých Budějovic a Klatov od Jana Floriána Hammerschmidta*, Folia historica Bohemica 24, 2009, s. 21–55; Jiří MIKULEC, *Jan Florian Hammerschmidt – klatovský student, který nezapomněl na město svého mládí*, in: Miscellanea nejen balbínovská. Barokní jezuitské Klatovy 2018, 2019. Sborník příspěvků, edd. Václav Chroust – Jarmila Poupová – Karel Víták, Klatovy 2020, s. 80–92. O vlivu Hájkovy kroniky: Roman FERSTL, *Vliv Hájkovy kroniky na dílo Jana Floriana Hammerschmidta*, Marginalia Historica. Sborník prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy 2, 1997, s. 99–114. O reflexi doby husitské v textech Jana Floriana Hammerschmidta a k makarónské poesii: M. SVATOŠ, *Předhusitské a husitské Čechy*, s. 316–337; J. ŽYTEK, *Allegoria*, s. 63–183.

¹¹⁰ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 94–104; Týž, *Ještě o rukopisech Jana Floriána Hammerschmidta*, ČSPS 62, 1954, s. 61–63.

¹¹¹ Mojmír OTRUBA, *Jan Florián Hammerschmidt*, in: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. Sv. 2 H–J, ed. Vladimír Forst, Praha 1993, s. 51–53.

Hammerschmidtově historické metodě, především práci s prameny, na příkladu jeho spisu *Prodromus Gloriam Pragensem*.¹¹² O Janu Florianu Hammerschmidtovi v kontextu dobové historiografie se zmiňují *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*¹¹³ a diplomová práce Jiřího Augustina Čepeláka.¹¹⁴

2.2 Biografie

Jan Florian Hammerschmidt se narodil 4. 5. 1652 ve Stodě, západočeském městě poblíž Plzně, na panství chotěšovského kláštera premonstrátek.¹¹⁵ Jeho rodiče, místní měšťané, jej poslali na studia na jezuitské gymnázium v Klatovech, která posléze dokončil v Praze, kde studoval filosofii na pražské univerzitě.¹¹⁶ Do řádu Tovaryšstva Ježíšova však nevstoupil a pokračoval ve studiu teologie v pražském arcibiskupském semináři.¹¹⁷ Na kněze byl Jan Florian Hammerschmidt vysvěcen 12. 6. 1677.¹¹⁸

Své působení v církevních úradech zahájil v Českých Budějovicích, kde zastával funkci kaplana při kostele sv. Mikuláše. Zde však nesetřval příliš dlouho, neboť se stal již v roce 1680 farářem v nedalekém Kamenném Újezdě. V této funkci nahradil svého

¹¹² Jana CIGLEROVÁ, *Historik Jan Florián Hammerschmidt a jeho práce s prameny (na příkladu díla Prodromus Gloriam Pragensem)*, Praha 2009, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin.

¹¹³ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 2009, s. 109–110.

¹¹⁴ Jiří Augustin ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba z pohledu latinské barokní historiografie (Bohuslav Balbín, Tomáš Pešina z Čechorodu, Jan Florián Hammerschmidt aj.)*, Praha 2013, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav řeckých a latinských studií.

¹¹⁵ F. M. PELCL – M. A. VOIGT – I. BORN, *Abbildungen*, s. 105.

¹¹⁶ J. MIKULEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 82.

K univerzitě v době pobělohorské: Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl II. 1622–1802*, Praha 1996; Táž, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1773*, Praha 1992; Ivana ČORNEJOVÁ – Anna FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986; Petr VOIT, *Pražské Klementinum*, Praha 1990; Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité a reforma pražské univerzity. Spory s kardinálem Arnoštem Vojtěchem Harrachem*, in: *Bohemia jesuitica 1556–2006. Tomus 1*, ed. Petronilla Cemus, Praha 2010, s. 319–328.

¹¹⁷ K arcibiskupskému semináři: J. F. HAMMERSCHMIDT, *Prodromus gloriae Pragense*, s. 132–142; Jan VICHRA, *Pražský arcibiskupský seminář a jeho studenti v 17. a 18. století*, in: *Škola a město. Sborník příspěvků z konference „Škola a město“, konané ve dnech 5.–6. října 1992*, edd. Jiří Pešek – Martin Svatoš, Praha 1993, s. 123–134; Hedvika KUCHAROVÁ, *Die Weißen und die Schwarzen – Hochschulen der Jesuiten und Prämonstratenser in Böhmen und Mähren*, in: *Bohemia jesuitica*, s. 339–360; Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa Braunera (1694–1710). Část první*, Praha 1917, s. 207–216; Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008; Ivo PROKOP, *Vznik kněžského semináře se zvláštním přihlédnutím k dějinám pražského arcibiskupského alumnátu do roku 1783*, in: *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Svazek IV. K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, edd. Mlada Mikulicová – Petr Kubín, Praha 2002, s. 485–545; Martin SVATOŠ, *Materiály k historii papežských alumnátů v Praze, dochované v Historickém archivu Svaté kongregace pro evangelizaci národů neboli De Propaganda Fide*, *Listy filologické* 121 (3–4), 1998, s. 314–318.

¹¹⁸ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 94.

předchůdce, který zemřel během morové epidemie, jež koncem sedmdesátých let 17. století zasáhla jižní Čechy, a působil zde celých patnáct let, až do roku 1695, kdy se stal superiorem kaplanského domu v Klatovech. Rok nato se však znovu přesunul, tentokrát do Prahy. Zde působil coby rektor arcibiskupského semináře a v roce 1697 získal titul doktora teologie.¹¹⁹ V následujících letech se Janu Florianu Hammerschmidtovi dostalo řady uznání. Byl postupně jmenován apoštolským protonotářem, vyšehradským a staroboleslavským proboštem, dvorským hrabětem (*comes palatinus*) a rytířem Zlatého kříže se zlatou korunou (*Auratae Militiae Eques*). V roce 1719 se Jan Florian Hammerschmidt účastnil jako svědek otevření hrobu Jana Nepomuckého během procesu jeho beatifikace.¹²⁰ Ještě předtím roku 1710 nastoupil na místo faráře v kostele Panny Marie před Týnem na Starém Městě, kde působil až do své smrti v roce 1735. Před smrtí ještě stihl ve své závěti zřídit nadaci pro jednoho studenta z rodného Stodu.¹²¹

V odborné literatuře lze nalézt několik často popsaných menších příhod z Hammerschmidtova života. První z nich se odehrála ještě během jeho působení v Kamenném Újezdě, kdy za ním přišel muž, jenž se mu doznal k vraždě a žádal o rozhřešení. Hammerschmidt byl k této žádosti svolný s podmínkou, že se muž vyzpovídá a následně sám vydá spravedlnosti úřadů, načež muž odmítl a hrozil Hammerschmidtovi mečem. Kněz se nenechal zastrašit a pravil: „Nuže, doplň míru hříchů svých, nikdy mne nepohneš, bych k žádosti tvé svolil a svatokrádeže se dopustil.“¹²² Celá příhoda skončila tak, že muž byl dojat Hammerschmidtovým postojem a přijal jeho podmínky.¹²³

Druhou zmiňovanou událostí je oprava Týnského chrámu, která proběhla během Hammerschmidtova úřadování a při které byly údajně poničeny některé náhrobky z dob husitských válek. Hammerschmidt je ještě před jejich zničením sice opsal, ovšem tyto opisy se nezachovaly.¹²⁴

¹¹⁹ M. GAŽI, *Vesmírná jeviště*, s. 22–23.

¹²⁰ *Acta utriusque processus in causa canonisationis beati Joannis Nepomuceni martyris*, Vindobonae 1721, s. 363–369. Sám Hammerschmidt se při té příležitosti představil slovy: „*Vocor Florianus Hammerschmidt actualis Vetero-Pragae in Theyn Curatus, sum annorum sexaginta sex die quarta Maji praesentis millesimi septingentesimi decimi noni anni complendorum.*“ Tamtéž, s. 365.

¹²¹ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 95.

¹²² *Riegrův slovník naučný*, s. 625.

¹²³ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 95.

¹²⁴ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 95. Jaroslav Kadlec však tuto skutečnost problematizuje s odkazem na rukopisnou studii chovanou v době sepsání textu na týnské faře.

V převážně českojazyčné literatuře se též často traduje příhoda, která bývá nepřímou spojována s Hammerschmidtovým národním cítěním. Během jeho působení v kostele Panny Marie před Týnem jej požádal cech pražských ševců, aby kázání při bohoslužbě na den sv. Kryšpína a Krispiána proběhlo v němčině, což Hammerschmidt odmítl. Naopak v německojazyčných slovnících je často připomínána Hammerschmidtova oslava padesátiletého jubilea vysvěcení na kněze, kterou autoři přejali z *Effigies*.¹²⁵

V textu *Effigies* se dále zachovala stručná charakteristika Hammerschmidta, která se podle úvahy Jany Ciglerové může zakládat na ještě živé paměti a vzpomínkách na něj (*Effigies* totiž vyšlo tiskem zhruba čtyřicet let po jeho smrti).¹²⁶ Hammerschmidt je v ní vyličen jako člověk veselý a pohostinný, pilný učenec s výbornou pamětí. Do vysokého věku si prý udržel svěžího a mladistvého ducha a byl u svého okolí velice oblíben.¹²⁷ Tuto charakteristiku z *Effigies* přebrala a ve svých pracích uvedla řada autorů.

2.3 Dobový kontext

Aby bylo možné porozumět Hammerschmidtovu historickému dílu, je v první řadě nutné blíže porozumět prostředí, v němž žil, a dějepisné tradici, v jejímž kontextu své dílo sepisoval, tedy době zhruba od poloviny 17. století do poloviny 18. století.¹²⁸

¹²⁵ Německojazyčné vydání toho díla však obsahuje chybnou dataci jubilea, která se tak přenesla i do *Allgemeine Encyklopädie der Wissenschaften und Künste*.

¹²⁶ J. CIGLEROVÁ, *Historik Jan Florián Hammerschmidt*, s. 11.

¹²⁷ F. M. PELCL – M. A. VOIGT – I. BORN, *Effigies*, s. 96.

¹²⁸ K období od poloviny 17. do poloviny 18. století existuje široká řada odborné literatury. Jen výběrově k politickým dějinám: Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 8*, Litomyšl 2008; Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 9*, Litomyšl 2011; Karel SCHELLE (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Stát*, Litomyšl 2015; Géza PÁLFFY, *Der ungarische Adel und der Kaiserhof in der frühen Neuzeit. Eine Skizze*, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740), edd. Václav Bůžek – Pavel Král, České Budějovice 2003, s. 133–152; Jiří MIKULEC, *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*, Praha 1997; Robert John Weston EVANS, *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*, Praha 2003; Milan HLAVAČKA, *Karel Albrecht. Příběh druhého zimního krále*, Praha 1997; Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation. Vom Ende des Mittelalters bis 1806*, München 2018; Štěpán VÁCHA – Irena VESELÁ – Vít VLNAS a kol., *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009. Ke společenskému vývoji: Peter BURKE, *Jazyky a společenství v raně novověké Evropě*, Praha 2011; Václav ČERNÝ, *Barokní divadlo v Evropě*, Příbram 2009; Jaroslav PÁNEK, *Habsburská monarchie jako prostor pro utváření barokní kultury*, in: Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Barocco in Italia, Barocco in Boemia. Setkání osobností, idejí a forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia, edd. Vilém Herold – Jaroslav Pánek, Praha 2003, s. 73–85; Alessandro CATALANO, *Italská historiografie mezi machiavelismem a oslavou habsburské monarchie*, in: Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740), edd. Václav Bůžek – Pavel Král, České Budějovice 2006, s. 265–282; Týž, *Mnoho je veršotepců, málo básníků... Italská a italská literatura ve střední Evropě během 17. a 18. století*, in: Italská renesance a baroko ve střední Evropě. Příspěvky z mezinárodní konference. Olomouc 17.–18. října 2003, edd. Ladislav Daniel – Jiří Pelán – Piotr

Ocitáme se tak ve světě vrcholného baroka. Ve světě po třicetileté válce, kde je západní křesťanský univerzalizmus středověku dávnou minulostí a vedle sebe paralelně existuje několik církví. Je to svět plný rozporů i harmonie, svět zdánlivě tíhnoucí k minulosti, ve skutečnosti však spíše pozorující zánik starých struktur. Svět ještě živých zámořských objevů, které budí úžas a mnohé naděje stejně jako strach z neznáma a nejistotu, svět pompézní reprezentace a festivity, svět vpravdě divadelní, svět, který se po renesanci a humanistické racionalitě vrací k některým středověkým ideálům a znovu upírá větší pozornost k duchovnu. Svět, ve kterém se po krátkém intermezzu vyplněném třicetiletým válčením znovu objevuje obraz Turka jako vnějšího, cizího a kacířského nebezpečí, svět téměř neustálých válečných konfliktů. Postupně se proměňuje podoba evropských států, které rozvíjejí svůj byrokratický aparát či diplomacii. Objevily se národní státy a úvahy o posunutí jejich území do přirozených hranic. V katolických částech Evropy se výrazně rozšířil jezuitský řád, který svými misemi zasáhl i do krajů za oceánem. Nadále se rozvíjející knihtisk je již dlouho znám, stejně jako způsob, jakým lze skrze něj šířit myšlenky. Evropská kultura a umění nabyla nových forem, které mohou reprezentovat díla např. Berniniho, Bacha, Molièra, Rembrandta, bratří Asamů a mnohých, mnohých dalších.

V takovém světě mohl být Jan Florian Hammerschmidt svědkem nespočtu událostí. V evropském kontextu se například obnovily války s Osmanskou říší, proběhla anglická slavná revoluce, již předcházela občanská válka, diktatura Olivera Cromwella a restaurace Stuartovců. Vzplál a znovu vyhasl konflikt o španělské dědictví stejně jako velká severní válka. Na politické mapě se objevilo Pruské království, zatímco z Francie se hlasem Ludvíka XIV. ozývalo: „Stát jsem já.“

2.3.1 Evropská historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století

Vše výše nastíněné mělo samozřejmě vliv i na vývoj historické vědy a skutečnost, že právě do této doby se často klade vznik pomocných věd historických jako novodobých vědeckých disciplín,¹²⁹ jen potvrzuje, že se proměnilo chápání historie společně s metodami historického poznání. K této proměně přispěly výrazným

Salwa a kol., Olomouc 2005, s. 149–166; Marie FIŘTOVÁ, *Freska Kosmy Damiána Asama v kostele na Bílé Hoře jako manifest bavorských mocenských aspirací*, *Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky* 65 (5–6), 2017, s. 531–544; Zdeněk KALISTA, *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra*, Praha 1932.

¹²⁹ Činí tak již v našem prostředí základní příručka pro pomocné vědy historické. Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002, s. 11.

způsobem jezuité a benediktini z kongregace sv. Maura.¹³⁰ Ti mezi sebou mimochodem vedli spor (známý jako *bella diplomatica*) o pravost merovejských listin kláštera Saint Denis.¹³¹ V atmosféře obdobných sporů, ať již právních, konfesijních, či jiných, hrála historická věda zásadní roli pro argumentaci zneprátelených stran, což vedlo k postupnému zpreciznění samotné práce.¹³² V evropském kontextu, pro který může být výraz „barokní“ částečně problematický, se proto mluví o tzv. učené či antikvářské historiografii.¹³³ Od roku 1643 vydává například jezuita Jean Bolland a jeho následovníci *Acta sanctorum*, edici hagiografických textů doprovázených kritickým aparátem a odbornými pracemi.¹³⁴ Jean Mabillon, člen kongregace sv. Maura, dokončuje jako odpověď na kritiku Daniela Papebrocha v roce 1681 svůj spis *De re diplomatica libri sex*, v němž podává základy moderní paleografie a diplomatiky.¹³⁵ Učená historiografie navazuje na starší humanistické dějepisce, rozšiřuje se ovšem heuristika, rozvíjí se metodika kritiky historických pramenů s přihlédnutím ke specifikům jejich jednotlivých typů. Prameny zároveň vychází tiskem v nových edičních počínech.¹³⁶ Na druhou stranu historikové této epochy výrazněji nerozvíjejí metody interpretace historických pramenů.¹³⁷ Spíše nechávají, aby se to, co je zašlé, jaksí samo ukázalo skrze kriticky nahlédnuté prameny (odtud právě pramení označení antikvářská historiografie). Na konci 17. století se pak objevily snahy tento nedostatek překlenout a ve Francii se začala rozvíjet tzv. *histoire raisonnée*. Řada barokních autorů historii přisuzovala didaktickou funkci a pojímala ji jako onu ciceronovskou učitelku života.¹³⁸ Aby se historická díla dostala do tiskárny, musela prvně projít cenzurou, která se v různých evropských státech samozřejmě lišila a která z pochopitelných důvodů ovlivňovala obsah děl.¹³⁹ České prostředí nezůstalo stranou všech těchto tendencí, Bohuslav Balbín například přispěl bollandistům do *Acta sanctorum*.¹⁴⁰ Přesto se však česká učená historiografie vyznačuje svými specifiky.

¹³⁰ Jan Pavel KUČERA – Jiří RAK, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983, s. 48.

¹³¹ I. HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum*, s. 181.

¹³² J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 47.

¹³³ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisce*, s. 68.

¹³⁴ K tomu např. Jakub ZOUHAR – Petr POLEHLA, *Přehled církevní historiografie na západě do konce osvícenství*, Červený Kostelec 2018, s. 243–248.

¹³⁵ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 46–48. K tomu dále: Maciej DORNA, *Mabillon und andere. Die Anfänge der Diplomatik*, Wiesbaden 2019. Jakub ZOUHAR, *De re diplomatica libri sex by Jean Mabillon in Outline*, *Listy filologické* 133 (3-4), 2010, s. 357–388.

¹³⁶ J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 11–12.

¹³⁷ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisce*, s. 68.

¹³⁸ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 49–51.

¹³⁹ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 47.

¹⁴⁰ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisce*, s. 105.

2.3.2 Česká historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století

Starší česká dějepisná tradice se po bitvě na Bílé hoře rozdělila na dvě části – první z nich se dále vyvíjela v emigraci, druhá naopak na českém území.¹⁴¹ Pro téma této práce bude podstatnější tradice domácí, katolická, neboť její součástí tvoří přirozeně i Hammerschmidtovo dílo. Českou historiografii v emigraci však nelze úplně opominout, neboť obě tradice zůstávaly v kontaktu a vzájemně se ovlivňovaly.¹⁴² To ostatně dosvědčuje skutečnost, že Hammerschmidt ve svém díle mezi jinými uvádí v druhotné citaci i Pavla Stránského, jednoho z raných představitelů české historiografie v emigraci, který se nakonec usadil v Polské Toruni.¹⁴³ Stránského dílo *Respublica Bojema*¹⁴⁴ zároveň poskytuje příklad skutečnosti, že výrazným tématem obou tradic se stala reflexe druhého stavovského povstání, a to zhruba do poloviny 17. století, kdy ještě před vestfálským mírem nebyla vyřešena otázka poválečného uspořádání střední Evropy.¹⁴⁵ V momentě podpisu mírové smlouvy se však rozplynuly naděje české emigrace na restauraci poměrů, které mohlo snad ještě koncem 40. let držet při životě švédské obléhání hlavního města Českého království. Boj české emigrace vedený i prostřednictvím informací a historických výkladů o právních pořádcích země tak nedošel vítězného konce a v zemi zůstal zachován stav, který přinesla porážka stavovského povstání.¹⁴⁶

Právě po bitvě na Bílé hoře doznala domácí katolická historiografie výrazné změny.¹⁴⁷ Není nic překvapivého, že byla ovlivněna atmosférou doby panovnického absolutismu, kdy došlo k rekatolizaci území a šíření katolické zbožnosti. Obnovené zřízení zemské s sebou přineslo výrazné omezení starších stavovských práv, města byla z větší části vyčleněna z politického rozhodování a naopak katoličtí duchovní získali své místo na zemském sněmu. Dále došlo k úřednímu vyrovnání češtiny s němčinou jako zemskými jazyky a postavení německého jazyka postupem času posilovalo. Na vlivu získávaly zeměpanské úřady, které podporovaly centralizaci státu. To vše spolu s dalšími procesy, jakými byl například nucený odchod části obyvatelstva a následný příchod cizinců do země spojený s přerozdělením konfiskovaných majetků

¹⁴¹ J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 13.

¹⁴² F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 91–92.

¹⁴³ J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 17.

¹⁴⁴ Pavel STRÁNSKÝ, *Respublica bojema*, Lugduni Batavorum 1643.

¹⁴⁵ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 93–94.

¹⁴⁶ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 55.

¹⁴⁷ K vlivu a reflexi bělohorské bitvy např. Olivier CHALINE, *Bílá hora*, Praha 2013.

a doplňováním počtu katolických duchovních, mohlo vyvolat nejistoty a obavy o postavení českých zemí v rámci habsburské monarchie a jejich svébytnost, ať již politickou, či kulturní. V této souvislosti tak lze mluvit o jistém druhu barokního vlastenectví, které se počíná utvářet ve vztahu k místu, kultuře a staršímu státoprávnímu (především stavovskému) postavení, v kontrastu vůči nově přicházejícímu, co se zdá toto postavení ohrožovat. Je nutné ještě poznamenat, že po ukončení bojů třicetileté války byly české země na dlouhá desetiletí ušetřeny obdobných neštěstí a za takové situace mohlo dojít k poválečné konsolidaci. Za jejího svědka lze uvést např. příznivý demografický vývoj v oblasti.

Do historických prací čím dál více pronikala na jedné straně náboženská témata, mystika a legendy jako důsledek posilující barokní religiozity.¹⁴⁸ Na druhé straně se objevují témata spojená s českým barokním vlastenectvím. Česká historiografie se pokouší vlastenecké cítění a povědomí o bývalé slávě ukázat, obnovit a do budoucna nechat znovu rozkvést. Z těch příčin historikové sbírají a předkládají čtenářům doklady o slavné české minulosti.¹⁴⁹

Nejvýraznějším autorem domácí barokní historiografie je bez pochyb Bohuslav Balbín.¹⁵⁰ V jeho osobě se zpřítomňuje výše popsaný rozpor katolické historiografie, která na jedné straně vítá důsledky poraženého stavovského povstání na poli duchovním a podporuje rekatolizaci Čech, na straně druhé však želí ztraceného postavení českých zemí a částečně mizící místní identity na úkor nastoupivšího panovnického absolutismu. Toto hledisko v jeho dílech místy převáží nad hlediskem katolickým, výsledkem pak je kladné hodnocení událostí a dějů, které by se jinak od katolického dějepisce 17. století nedalo očekávat.¹⁵¹ Ve svých historických dílech tak předkládá obraz slavné české minulosti, minulosti suverénního českého státu.¹⁵² Balbín vycházel společně s dobrou znalostí historické literatury z široké řady do té doby často nezpracovaných historických pramenů, které bylo nutné uspořádat a kriticky nahlédnout.¹⁵³ Teoreticky tak rozvinul

¹⁴⁸ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 92.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 101.

¹⁵⁰ Více k jezuitskému dějepisectví např. Jakub ZOUHAR, *Early Modern Jesuit Writing of History as an Inspiration for Central European Historians before 1773*, in: *Engaging Sources: The Tradition and Future of Collecting History in the Society of Jesus (Proceedings of the Symposium held at Boston College, USA, June 11–13, 2019)*, Provided in Open Access by the Institute for Advanced Jesuit Studies at Boston College, USA, edd. Cristiano Casalini – Emanuele Colombo – Seth Meehan, Chestnut Hill 2021, s. 1–17.

¹⁵¹ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 101–104.

¹⁵² J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 118.

¹⁵³ J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 36.

metodu kritiky pramenů v českém prostředí,¹⁵⁴ čemuž napomohla jeho znalost odborných historických spisů jak starších, tak soudobých.¹⁵⁵ Své úvahy vepsal do *Verisimilia humaniorum disciplinarum*,¹⁵⁶ kde se zmiňoval o důležitosti chronologie, vyříbené stylistiky, výpovědní hodnotě pramenů, nebo o nutnosti mravních kvalit historika.¹⁵⁷ Jeho práci historické však bývá již od dob Františka Palackého často vytýkáno, že se řídil nedůvěryhodnými svědectvími, především Hájkovou *Kronikou českou*.¹⁵⁸ Balbín svou práci inspiroval mnohé mladší české historiky a lze mluvit i o jisté balbínovské historické škole, které dalo jeho dílo vzniknout. Do ní lze vedle jiných začlenit i Jana Florian Hammerschmidta. Pro tuto historickou školu je typické propojení hagiografických a historických témat, již několikrát zmíněný rozpor ve vnímání pořádků po poraženém stavovském povstání, vzájemná spolupráce dějepisců nebo sběr a následné vydávání historických pramenů.¹⁵⁹

Jan Florian Hammerschmidt však již patří k mladší generaci historiků této školy, u nichž lze pozorovat jistou proměnu historické práce a pohledu na dějiny. Jde o generaci, která vyrostla ve světě po třicetileté válce a v postupně se urovnávajících poměrech. Tito historikové zároveň již navazují na nově vzniklou, nebo spíše již proměněnou tradici českého dějepisectví a mohou čerpat z jejích výsledků. Povaha práce těchto autorů umožňuje přebírat z jejich děl informace a historické prameny. Odborná literatura tak hovoří o tom, že u řady historiků mladší generace balbínské školy upadá kritický přístup a práce s prameny i literaturou. Hájkova kronika se stává výrazným zdrojem poznání minulosti, aniž by byla kritičtěji nahlédnuta.¹⁶⁰ Jistým způsobem se proměňuje též pohled na starší české dějiny a vztah k vlasti. Jan František Beckovský ve své *Posélkyni starých příběhův českých*¹⁶¹ například opouští od kladného hodnocení politických událostí spojených s protestantismem a stavovskými právy, jak to lze vidět u Balbína. Naopak přičítá protestantské stavovské reprezentaci,

¹⁵⁴ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 103.

¹⁵⁵ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 118–119.

¹⁵⁶ Bohuslav BALBÍN, *Verisimilia humaniorum disciplinarum / Rukověť humanitních disciplín*, ed. Olga Spevak, Praha 2006.

¹⁵⁷ J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 35.

¹⁵⁸ Václav HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, ed. Jan Linka, Praha 2013; J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 111.

¹⁵⁹ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 106.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 110.

¹⁶¹ Jan František BECKOVSKÝ, *Posélkyně starých příběhův českých, aneb kronika česká od prvního do nynější země české příchozu dvou knížat charvátských Čecha i Lecha, vlastních bratří, až do šťastného panování císaře římského, krále českého etc. Ferdinanda prvního vždyckny vítěze slavného* (dále jen *Posélkyně*), Praha 1700.

že se zapříčinila o úpadek českých zemí.¹⁶² S tím souvisí i skutečnost, že se mnoho dějepisců této doby věnuje spíše drobnějším tématům a regionálním dějinám¹⁶³ než velkému obrazu obecných českých dějin, jaké zamýšlel sepsat Bohuslav Balbín (byť zde významnou výjimku představuje právě Beckovského *Posélkyně*).¹⁶⁴ Jan Florian Hammerschmidt a jeho rozsáhlé dílo jsou toho všeho vynikajícími příklady.

2.4 Literární činnost Jana Floriana Hammerschmidta

Počátek Hammerschmidtovy literární činnosti bývá spojován s jeho působením v Kamenném Újezdě, kde začal sepsávat a následně i vydal svá první díla hagiografické povahy – životy evangelistů a svatých.¹⁶⁵ V následujících letech svou tvorbu dále rozvíjel a k již zmíněným hagiografickým pracím přibyla i díla historická, popřípadě historicko-topografická, která lze stručně roztrždit do dvou skupin.¹⁶⁶ První je tvořena texty, které jsou věnovány venkovským městům,¹⁶⁷ klášterům a konventům.¹⁶⁸ Do druhé skupiny pak náleží díla věnovaná Praze. Předmětem zájmu Hammerschmidtovy historické práce se často stávala místa, k nimž měl samotný autor bližší vztah. Jedná se například o České Budějovice, Klatovy, Prahu (zde zvláště Týnský chrám), Starou Boleslav či Vyšehrad, kde působil a strávil část svého života.¹⁶⁹ Tyto kategorie jsou jistě velice užitečné pro základní vhled do Hammerschmidtova díla, při pozornějším zkoumání však člověk zjistí, že se nejedná o samostatné a oddělené skupiny, které na sebe navzájem neodkazují, užívají odlišných metod práce či se vzájemně neovlivňují, jak se ještě ukáže níže. Poslední malou skupinu Hammerschmidtových prací pak tvoří několik spíše beletristických textů.¹⁷⁰ Hammerschmidt spolupracoval i s dalšími soudobými historiky, pro svého přítele Františka Beckovského například prováděl heuristiku a sbíral historické prameny.¹⁷¹

¹⁶² F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví*, s. 112.

¹⁶³ Tamtéž, 109–110.

¹⁶⁴ J. P. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, s. 131.

¹⁶⁵ Vojtěch Ruffer ve svém *Poznamenání* uvádí např. tiskem vydané *Magnalia s. Andreae, seu vita et res gestae huius apostoli* (1685); *Magnalia s. Johannis Baptistae* (1690); *Magnalia Johannis Evangelistae* (1690); *Magnalia s. Matthiae* (1700).

¹⁶⁶ Toto dělení ve svém článku podrobněji rozpracoval Jaroslav Kadlec, pozdější literatura se jej v zásadě drží. J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 96–104.

¹⁶⁷ Např. Českým Budějovicím, Klatovům, Plzni, Kutné Hoře, Lounům, Mělníku, Mostu, Českému Brodu a dalším.

¹⁶⁸ Např. Klášterům sv. Jiří na Pražském hradě, v Třeboni, Vilémově, Zlaté Koruně, na Zbraslavi a dalším.

¹⁶⁹ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 96.

¹⁷⁰ Konkrétně se jedná o satirickou makarónskou skladbu *Protheus felicitatis et miseriae Czechicae* a spis *V Praze blaze, kdo má peníze*, popisující slávu a bohatství staré Prahy.

¹⁷¹ J. CIGLEROVÁ, *Historik Jan Florián Hammerschmidt*, s. 20; J. A. ČEPELÁK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 40.

Naprostá většina jeho práce zůstala pouze v rukopisech, z celkového počtu sta čtyř děl, které ve svém *Poznamenání* uvádí Vojtěch Ruffer, jich tiskem vyšlo jedenáct,¹⁷² v pozdějších edicích byly dále vydány části z děl *Historia Pragensis*,¹⁷³ *Krátký vejtah slávy kostela vyšehradského*¹⁷⁴ a *Historie klatovská*.¹⁷⁵ Dvou edic se dočkala i drobná makarónská satirická báseň *Protheus felicitatis et miseriae Czechicae*.¹⁷⁶

Jak napovídají již názvy zmíněných Hammerschmidtových děl a částečně snad i výše popsaná drobná příhoda s pražskými ševci, psal Jan Florian Hammerschmidt pouze česky a latinsky, nikoli německy.¹⁷⁷ To však neznamená, že by zmíněný jazyk neovládal a nevyužíval při své práci německojazyčné literatury. Znalost němčiny jako jednoho ze zemských jazyků byla ostatně i jedním z předpokladů pro studium v arcibiskupském semináři.¹⁷⁸

¹⁷² *Poznamenání* Vojtěcha Ruffera jmenuje konkrétně hagiografické texty (viz pozn. č. 165), dále *Hystorie Klatovská* (1699); *Historia monasterium S. Georgii in castro Pragensi et Spiritus S. vulgo ad misericordias Dei in antiqua urbe Pragensi ordinis S. Benedicti Sanctimonialium* (1715); *W Praze blaze kdo má penze* (1715); *Krátký vejtah slávy svatosvatého královského a vejhradního kostela Vyšehradského* (1700); *Protheus felicitatis et miseriae Czechiae* (1715); *Gloria et majestas regiae et exemtae Wyssehradensis ecclesiae SS. Petri et Pauli* a konečně *Prodromus Gloriam Pragensem* (1723).

¹⁷³ A. PODLAHA, *Hammerschmidova Historia Pragensis*, s. 110–256.

¹⁷⁴ R. FERSTL, *Vliv Hájkovy kroniky*, s. 105–109.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 110–114.

¹⁷⁶ M. SVATOŠ, *Předhusitské a husitské Čechy*, s. 324–331. J. ŽYTEK, *Allegoria*, s. 179–182.

¹⁷⁷ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 94.

¹⁷⁸ J. VICHRA, *Pražský arcibiskupský seminář*, s. 127.

3 Historia civitatis et regiae dotalis Alto Mautae

3.1 Uložení rukopisu

Hammerschmidtova *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae* je dnes uložena ve sbírce rukopisů Archivu Národního muzea pod číslem 1198. O starším uložení dokumentu se zachovala zpráva od Vojtěcha Ruffera. Ten ji ve své studii uvádí jako *Historia civitatis dotalis Alto-Mutae* pod číslem 52, avšak opomíjí ji ve výčtu děl, které se v době vydání článku, tedy v roce 1834, nalézaly v archivu Vyšehradské kapituly.¹⁷⁹ Pravděpodobně byla již uchovávána na jiném místě. Je zřejmé, že jak Alois Vojtěch Šembera, tak Hermenegild Jireček se při své práci s Hammerschmidtovým dílem seznámili, jak sami uvádějí.¹⁸⁰ Šembera nadto poznamenává k roku 1845, kdy jeho kniha vyšla tiskem, že se rukopis nalézá v Muzeu českém.¹⁸¹ Tam jej v roce 1902 situuje i Zdeněk Wirth a upřesňuje, že je uložen v archivu instituce v oddělení F.¹⁸² V dalších letech však o spisu zprávy mizí. Až Jaroslav Kadlec v padesátých letech 20. století uvádí, že dílo je ztracené.¹⁸³ Zdá se, že se rukopis do Národního muzea dostal ještě před založením samotného Archivu Národního muzea, který vznikl v roce 1846, již od roku 1818 se však postupně formoval.¹⁸⁴ Nově založený archiv následně převzal část rukopisné sbírky muzea.¹⁸⁵ Provenienční značky Archivu Národního muzea v samotném rukopisu však lze datovat nejdéle k roku 1854, kdy jméno instituce znělo Muzeum Království českého.

3.2 Paleografický a kodikologický rozbor

3.2.1 Vnější znaky

Latinský text nadepsaný *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae* je vepsán do sešitu s papírovou vazbou. Rozsah práce čítá celkem čtyřicet dva listů o rozměrech 21 × 33 cm, na nichž lze nalézt filigrány. Protože jsou však vždy umístěny do středu archu a na každém listu tak lze spatřit pouze jednu jejich polovinu těsně u přehybu

¹⁷⁹ V. RUFFER, *Poznamenání*, s. 204–211.

¹⁸⁰ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, PŘEDMLUVA; A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. II.

¹⁸¹ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. II.

¹⁸² Zdeněk WIRTH, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XVI. Politický okres Vysokomýtský*, Praha 1902, s. 100.

¹⁸³ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 99.

¹⁸⁴ Aleš CHALUPA – Milena BĚLIČOVÁ – Jaroslav ČECHURA – Marie RYANTOVÁ, *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*, Praha 1998, s. 4.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 26.

do složek, je obtížné je přesně určit a identifikovat. Jedná se o filigrány o rozměrech zhruba 7 × 6 cm zobrazující renesanční štít, na němž je zkřížena berla s křížem, svrchu je na něm posazena mitra. Takový obraz užívaly české papírny v 18. století ve svých filigránech poměrně hojně a často se lišily jen v detailech, které u Hammerschmidtova rukopisu nelze spatřit nebo jsou jen obtížně viditelné.¹⁸⁶ Za příklad mohou posloužit papírny v Hoštce¹⁸⁷ nebo v Červené Řečici.¹⁸⁸

Jednotlivé listy s výjimkou prvního, na němž lze spatřit pozůstatky drobné neznámé pečeti z červeného vosku, jsou obdařeny pozdější foliací pomocí arabských číslic vepsaných tužkou do středu zápatí recta. Do záhlaví jednotlivých stran Hammerschmidt pravidelně vepisoval drobný křížek. Strany nebyly předem přesně rozlinkovány a počet řádků textu se tak pohybuje v rozmezí 23 a 37 na celých popsaných stranách, většinou však okolo 30. Hustěji popsané jsou přitom narativní pasáže. Snaha o přesnější určení textového zrcadla je však přesto patrná díky přehnutým vnějším okrajům listů, které jej ohraničují a zároveň utváří místo pro marginální poznámky. Ty se proto nalézají ze čtenářova pohledu na rectu vždy vpravo, na versu vždy vlevo vedle samotného textu. Z druhé strany text často zabíhá až k vazbě, přičemž se v ní místy část tahů ztrácí. Lze tak uvažovat o možnosti, že text byl vepsán do volných složek a svázán až zpětně.

Celý rukopis je psán černým inkoustem, jenž místy koroduje a působí papíru poškození, které však závažně nebrání čitelnosti textu. Pouze v titulu umístěném na papírovém štítku na deskách a v názvu první kapitoly užil Hammerschmidt zdobenější písem. Větší část titulu (*Historia [...] Alto Mautae*) je psána kvadrátní kapitálou se zřetelným střídáním silných a vlásečnicových tahů, přičemž první písmena slov výrazněji ční nad horními dotažnicemi ostatních liter. Zbytek titulu (*[...] civitatis regiae et dotalis [...]*) je psán humanistickým minuskulním písmem kresleným se silným sklonem doprava a obdélníkovým modem. Toto písmo se opakuje i v první části nadpisu úvodní kapitoly (*De fundatione civitatis [...]*) s tím rozdílem, že ztrácí tak výrazný sklon doprava a začínají se zde projevovat ligatury (rozdíl je především patrný ve slově *civitatis*, které se opakuje na obou místech). První dvě litery zmíněných nadpisů navíc svou výraznější zdobností připomínají iniciály. Zbytek nadpisu první

¹⁸⁶ Eliška ŠEDIVÁ, *Metodika průzkumu filigránů na rukopisných hudebninách k určení její datace*, 2018, s. 17.

¹⁸⁷ František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století*, Rozpravy České akademie věd a umění, tř. I. 78, 1932, s. 10, tab. XIII.

¹⁸⁸ E. ŠEDIVÁ, *Metodika průzkumu filigránů*, s. 19.

kapitoly ([...] *Alto-Mautae*) je psán rovněž humanistickým kresleným písmem, ale jsou užitě jen tvary majuskulní. Humanistická minuskulní polokurzíva užitá ve zbytku rukopisu, ať již v marginálních poznámkách, samotném textu, či v nadpisech kapitol, působí pro převažující silné tahy těžkým, poněkud roztřeseným dojmem. Písmo má mírný sklon doprava a prodloužené dřiky příležitostně zasahují do okolních řádků textu. Pro chybějící linkování text místy ubíhá různými směry.

Písařská ruka náleží bez pochyby Janu Florianu Hammerschmidtovi, autorovi textu, což prokáže jednoduchá komparace s jinými texty téhož autora. Je pro něho typické např. spodní břevno písmene „Z“ stejně jako dolní dřík majuskulního „K“, které získávají výrazný sklon a často zasahují do spodního řádku. Tah oblouku majuskulního „P“ bývá započat až při patě dříku, který obkrouží, přičemž místy budí až náznak serifu, minuskulní „P“ nabývá četných podob, kdy je buď plně smyček, nebo se naopak neobjevuje téměř žádná. Majuskulní „C“ Hammerschmidt výrazně protahuje do šíře a některá následující písmena jím ohraničuje. Obdobně činí i u minuskulního „D“, jehož dřík protahuje a sklání proti směru čtení textu. Do četných písmen (např. majuskulního „B“, „H“ nebo „A“) Hammerschmidt přidává nové tahy, díky nimž se písmena mohou jevit, jako by byla škrtlá, ve skutečnosti se však jedná o formu ligatur. Není to však jen písařská ruka samotná, která umožňuje ztotožnit autora, ale i vnější formální úprava textu, jak se ukáže níže.

Z rukopisu je jasně patrná snaha o přehlednost a čitelnost, byť by snad množství kaněk a příležitostných škrťů či interlineárních vsuvek mohlo svědčit o opaku, lze jej přičítat spíše stáří a třesoucí se ruce autora, která je pouze na několika málo místech doplněna rukou jiných, mladších pisatelů. Nejviditelnějšími zásahy jsou, mimo již zmíněnou foliaci, data dopsaná k pěti opisům listin¹⁸⁹ a závěrečný součet výdajů města za třicetileté války.¹⁹⁰ Dále lze v rukopisu spatřit řadu tahů tužkou a několik již vzpomenuých provenienčních značek Národního muzea.¹⁹¹

Z podoby vnějších znaků rukopisu, které jsou ustálené, nepodléhají změnám a jsou pozůstatkem doby Hammerschmidtovy, lze usoudit, že dílo nevzniklo v delším časovém horizontu, nýbrž bylo sepsáno v krátkém čase. Zároveň je z textu patrná snaha o přehlednost a čitelnost, byť se jí nedaří vždy naplnit.

¹⁸⁹ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 17r, 17v, 18r, 22v.

¹⁹⁰ Tamtéž, f. 39v.

¹⁹¹ Tyto provenienční značky se nalézají na titulním listu a dále tamtéž, f. 1r, 5r, 10r, 17r, 18r, 25r, 27r, 34r, 40v, 41r.

3.2.2 Vnitřní znaky

3.2.2.1 Členění textu

Celé dílo je rozděleno do devíti kapitol velice rozdílného rozsahu (od jednostránkového soupisu vysokomýtských děkanů až po městské výdaje za třicetileté války zabírající dvaadvacet stran). Jednotlivé kapitoly sporadicky oddělují nepopsané stránky, v jednom případě jsou kapitoly odděleny volnou stránkou a následně celým volným listem.¹⁹² Odstavce jsou doprovozeny marginálními poznámkami, v nichž autor stručně shrnuje témata, jichž se text týká.

První kapitola nazvaná *De fundatione civitatis Alto-Mutae* čítá devět stran. Hammerschmidt zde podává přehled nejstarších a mytických dějin města, přičemž největší pozornost věnuje rodu Vršovců. Dále se rozepisuje o církevních stavbách a institucích, které ve městě působily, popisuje bohatství a slávu města. Závěrem pak připojuje výklad o vzniku královských věnných měst a o přítomnosti švábských vojáků v těchto městech po smrti Rudolfa I.¹⁹³

Následující kapitola *Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310* čítá šest stran. Tvoří ji chronologický seznam českých královen počínaje Eliškou Přemyslovnou, k nimž Hammerschmidt připisuje informace o původu, manželovi, datu korunovace a datu úmrtí. Do výčtu však nezahrnuje všechny české královny.¹⁹⁴ Pouze k vybraným královnám připojuje rozšiřující poznámky. Například u Eleonory Gonzagové uvedl popis návštěvy Vysokého Mýta královským párem v roce 1627. V závěru se Hammerschmidt zmiňuje o autorizované komisi sestavené Alžbětou Kristýnou.

Ve třetí kapitole *Catalogus titul. dominorum subcamerarium regiarum dotalium reginae civitatum ab anno 1415* čítající čtyři strany Hammerschmidt předkládá seznam podkomořích královských věnných měst počínaje rokem 1415 společně s tituly, zastávanými úřady a rokem jejich uvedení do funkce, který stojí vždy na počátku záznamů.

Čtvrtá kapitola *Series decanorum Alto-Mautenaium ab anno 1625* o rozsahu jedné strany tvoří rovněž seznam, tentokrát vysokomýtských děkanů od roku 1625. Jednotlivá jména seznamu jsou očíslována a chronologicky seřazena. Ke každému

¹⁹² Celý volný nefoliovaný list se nalézá před první kapitolou, dále se jedná o volná folia 5v (mezi první a druhou kapitolou), 15v–16v (mezi pátou a šestou kapitolou), 27v (mezi sedmou a osmou kapitolou) a 41v (za poslední, devátou kapitolou).

¹⁹³ Český překlad této kapitoly je obsažen v příloze této práce.

¹⁹⁴ Vůbec se nezmiňuje o Beatrix Bourbonské, Alžbětě Lucemburské, manželkách Jagellonských králů (tedy Barboře Braniborské, Beatrix Neapolské, Anně z Foix a Candale a Marii Habsburské), Marii Španělské a Alžbětě Stuartovně.

děkanovi Hammerschmidt uvádí rok nástupu do funkce a příležitostně drobné doplňující informace.

Následující pátá kapitola *Consignatio omnium ecclesiasticorum et religiosorum Alto-Mautae natorum*, která zabírá sedm stran, podává přehled duchovních pocházejících z Vysokého Mýta. Až na výjimky, o nichž se autor rozepisuje rozsáhleji, Hammerschmidt zapisuje k jednotlivým duchovním úřad, případně i místo působení jednotlivců. U těch, kteří byli v době, kdy Hammerschmidt sepisoval své dílo, již po smrti je vedle jména připsán drobný křížek. Na začátku seznamu jsou zachyceni duchovní, k nimž Hammerschmidt získal nejvíce informací a více se o nich rozepisuje, zároveň však řadí zápisy i chronologicky, což dokládá skutečnost, že ke konci seznamu už u jmen křížky zapsány nejsou.

Šestá kapitola nazvaná *Privilegia regiae et dotalis civitati Alto-Mautae a regibus Bohemiae et imperatoribus data* seznamuje čtenáře na šestnácti stranách s obsahem sedmnácti městských privilegií a jedním výpisem z desk zemských. Řadí je chronologicky a označuje číslovkou. Číslování je však porušeno, neboť pro dvě různé listiny užil Hammerschmidt číslovky XVI. Forma přepisu se různí. Některé uvádí jako jakési záhlavní registry. Jiné rozsáhlejší se blíží podobě registru náhradního, Hammerschmidt ovšem užívá svých slov a spíše zjednodušuje formulace, než aby přejímal doslovné pasáže textu. Žádná z písemností není uvedena in extenso.

V následující sedmé kapitole *De Alto-Mauta memoriae aliquae antiquo-novae* zabírající pět stran vypisuje Hammerschmidt některé památné události, které se sběhly ve městě a jeho okolí. Zmiňuje se o pobytu Vladislava Jagellonského ve městě a nových trzích, které při té příležitosti městu udělil, o obchodnících přepadených roku 1447 Janem Koldou mladším ze Žampachu, když mířili na trhy do Vysokého Mýta, o požárech z let 1461, 1517, 1632 a 1700, o stavbě kostela sv. Trojice, zvonice a mariánského sloupu, o pobytu Ferdinanda II. a Ferdinanda III. ve městě a o přelití puklého zvonu.

Osmá kapitola *Specificatio expensarum a comunitate regiae dotalis civitatis Alto-Mautae ab anno 1621: obtentae in Albo monte prope Pragam victoriae usque ad annum 1654 in milites potiori ex parte in parata pecunia factarum* o dvaadvaceti stranách podávající přehled o výdajích města za třicetileté války je rozdělena do dvou částí, jejichž předěl tvoří nadpis *Specificatio expensarum in irruptione inimicorum in regnum Bohemiae in milites*. První část tak končí rokem 1630, druhá hned navazuje rokem

1631. Záznamy jsou členěny do podkapitol dle jednotlivých let. Vypsání válečných výdajů je doplněno o příběh konšelů zajatých Švédy po dobytí města. Na konci kapitoly Hammerschmidt provádí celkový součet městských výdajů.

V poslední deváté kapitole *De salubri fonte sancti Nicolai* čítající tři strany seznamuje Hammerschmidt čtenáře s léčivým pramenem svatého Mikuláše v nedaleké Vraclavi a jeho nedávnou historií.

3.2.2.2 Stylistika

Byť je převážná většina díla tvořena rozličnými seznamy, jak je jistě patrné z jeho výše nastíněné struktury, lze v narativních pasážích, především v první kapitole, sledovat snahu o stylistickou ucelenost díla a logickou návaznost jednotlivých odstavců. Pro větší přehlednost vnitřní struktury textu užívá autor několik grafických prostředků. Jsou jimi již zmíněné marginální poznámky, které umožňují rychle se v textu orientovat. Dále pak podtržení některých slov či delších pasáží. Takto označuje Hammerschmidt buď citovaný text jiného autora (ovšem ne parafráze), přímou řeč, místní názvy, vlastní jména, či jiná, významem zatížená slovní spojení. Na druhou stranu do závorek píše doplňkové informace. Seznamy vždy řadí podle jisté logiky (povětšinou chronologicky) a užívá v nich dílčí podnadpisy, které je strukturují, popřípadě užívá stejná úvodní slovní spojení zápisů, aby bylo na první pohled možné rozlišit jejich začátky a konce.

Tyto grafické prostředky v podstatě napodobují tiskovou podobu Hammerschmidtových děl, přičemž podtržení užívá v rukopise namísto kurzívy v tisku. Podobu Hammerschmidtových citací popsala ve své diplomové práci Jana Ciglerová na příkladu *Prodromu gloriae Pragenae*. Stejných metod užívá autor i ve své *Historii Alto Mautae*. Platí to pro užití podtržení (v tisku kurzívy). Odkaz na vlastní text a parafráze provádí slovně, často je však vůbec neuvede. Jiné autory označí jménem, názvem díla a ve většině případů i odkazem na stranu, list či kapitolu. Vročení tisku provedl v *Historii Alto Mautae* pouze jednou a jednou též uvedl druhotnou citaci.¹⁹⁵ Napodobení formy tisku lze rovněž spatřit i v jiných rukopisných Hammerschmidtových dílech. Některá z nich se tiskové podobě blíží ještě o něco více než spis o Vysokém Mýtu. V *Monasterium s. Agnetis*¹⁹⁶ lze například spatřit značku

¹⁹⁵ J. CIGLEROVÁ, *Historik Jan Florian Hammerschmidt*, s. 59–64.

¹⁹⁶ Jan Florian HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Agnetis sacrarum virginum clarissarum ordinis sancti Francisci Vetero-Pragae describitur a Ioanne Floriano Hammerschmid, SS. theologiae doctore, proto-notario apostolico, comite palatino, auratae militiae equite, regiae, exemtae et nullius dioecesis ecclesiae SS. Petri et Pauli Wissehradensis et antiquissimi capituli SS. Cosmae et Damiani Vetero-Boleslaviensis seniore canonico p. t. regiae urbis Vetero-Pragensis B. V. M. in Coelos Assumptae in Teyn primario curato*. Rukopis je dnes uložen v Oddělení rukopisů a starých tisků

paragrafu vedle číslování podkapitol, drobnější práci se zarovnáním textu nebo napodobení grafické podoby titulních listů tisku. To vše v *Historii Alto Mautae* chybí. Grafická podoba textu a jeho vnitřní struktura však jasně nasvědčuje, že dílo bylo koncipováno ke čtení. Zároveň skutečnost, že autor nedovedl své dílo do ještě více propracovaného stavu, nasvědčuje buď tomu, že měl v úmyslu na něm ještě pracovat a dnes máme k dispozici pouze téměř finální koncept, nebo mu nepřikládal takovou váhu. Je též nutno vzít do úvahy Hammerschmidtovo stáří, které mu mohlo bránit v práci.¹⁹⁷

Na několika málo místech textu Hammerschmidt přímo promlouvá ke svému čtenáři. Asi nejlépe to lze spatřit již v úvodní kapitole: „*Sed fortasse, benevole lector, causam scire desideras, cur Wrssoweczii ducibus Przemislais semper adversati sint et omni vitae periculo contempto principum nostrum vitam toties appetierint?*“¹⁹⁸ Na tuto otázku Hammerschmidt obratem odpovídá. Jedná se sice o parafrázi Balbína, z něhož čerpá i následnou odpověď na otázku,¹⁹⁹ ovšem další podobné formulace jen potvrzují, že text byl skutečně určen ke čtení, že se nejedná o vlastní poznámky k budoucímu zpracování nebo o sesbíraný a uspořádaný materiál pro jiného historika.

Jan Florian Hammerschmidt není na žádném listu jako autor přímo jmenován. I přesto o jeho autorství nemůže být pochyb. Nasvědčuje tomu jednak paleografický rozbor, jednak struktura textu, grafické prostředky a celkový způsob práce, který uplatnil i u jiných textů. Zároveň se autor historie Vysokého Mýta odkazuje ke své starší práci o dějinách Anežského kláštera slovy: „*Stemma Zierotinarum Plichtiarum fuse descripsi in monasterio Teinecensi sanctimonialium s. Clarae in districtu Slanensi prope Launam et probam Plichtas Zierotinos esse fundatores et dotatores huius monasterii [klášter menších bratří ve Vysokém Mýtě; M.S.]*.“²⁰⁰ Užitá ich-forma spolu se skutečností, že se Hammerschmidt jako autor zmíněného díla sám v jeho originále označuje,²⁰¹ jen potvrzují závěry paleografického a kodikologického rozboru.

Národní knihovny České republiky pod signaturou I. D. 40. V badatelně jsou však k nahlédnutí pouze kopie na mikrofilmu, nebo na papíře černobíle vytištěné fotografie. Černobílé kopie, které na jednom listu obsahují vždy jednu stranu Hammerschmidtova rukopisu, jsou ze zadní strany očíslovány. Toto číslování bude užito ve zbytku práce jako označení jednotlivých stran zmíněného textu.

¹⁹⁷ K dataci textu viz kapitola 3.2.3 Datace.

¹⁹⁸ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 2v. V rukopise lze nalézt další podobné pasáže. Hammerschmidt se tak např. obrací na čtenáře s otázkou: „*Vis, ut id probem?*“ Tamtéž, f. 4r. O stranu dále lze zase číst otázky, které Hammerschmidt u čtenáře předpokládá: „*Quo autem tempore, quo anno Alto-Mauta facta sit reginae dotalis civitas? Quales primi subcamerarii, et primi aulae iudices?*“ Tamtéž, f. 4v.

¹⁹⁹ Bohuslav BALBÍN, *Epitome historica rerum Bohemicarum*, Pragae 1677, s. 214.

²⁰⁰ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

²⁰¹ Viz pozn. č. 196.

3.2.3 Datace

Z odborné literatury se k otázce datace Hammerschmidtova textu vyjadřuje pouze *Historický atlas měst České republiky*. Ten ve své bibliografické příloze klade dobu jeho vzniku mezi roky 1727 a 1730.²⁰² Budeme-li vycházet z předpokladu, že výsledný text Hammerschmidtovy *Historiae Alto Mautae* nebyl sepsán v delším časovém horizontu, ale naopak během kratší doby, zdá se být jisté, že Hammerschmidt text sepsal v posledních letech svého života, čemuž by nasvědčoval už poměrně rozřesený autorův rukopis. Horní hranici možného data vzniku textu by tak tvořil rok 1735, v němž Hammerschmidt zemřel. Skutečnost, že velká část Hammerschmidtova textu je tvořena různými seznamy, které zachycují mnohé jednotlivce v rozličných úřadech, nabízí poměrně jednoduchý způsob, jak rukopis datovat.

Zejména rozbor páté kapitoly (*Consignatio omnium ecclesiasticorum et religiosorum Alto-Mautae natorum*), která obsahuje seznam duchovních pocházejících z Vysokého Mýta, je v tomto smyslu přínosný. Hammerschmidt zde nezapsal křížek, který jinak připojuje ke jménům zemřelých, u Karla a Františka Christena, z nichž první dle matriky arcibiskupského semináře zemřel 5. 7. 1733,²⁰³ druhý pak dle Hermenegilda Jirečka o dva měsíce dříve, 6. 3. 1733.²⁰⁴ Františka Christena Hammerschmidt zároveň popisuje jako kancléře olomoucké univerzity, kde v této funkci skutečně působil od roku 1728, již v květnu 1732 se však přesunul do Kolína, kde se stal rektorem místní koleje.²⁰⁵ Mezi zemřelými Hammerschmidt uvádí i Bohuslava Bočka, který skončil 4. 9. 1720.²⁰⁶ Ve stejné kapitole dále Hammerschmidt zaznamenává čtyři studenty arcibiskupského semináře původem z Vysokého Mýta.²⁰⁷

²⁰² V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, základní bibliografie k dějinám Vysokého Mýta.

²⁰³ *Consignatio reverendorum dominorum alumnorum in collegium archiepiscopale Pragense ad divum Adalbertum episcopum et martyrem susceptorum ab eminentissimo principe domino Ernesto cardinale ab Harrach archiepiscopo Pragensi, quod erectum est 1636 et confirmatum ac privilegiis dotatum a sanctissimo patre Urbano VIII. anno 1638 2. Decembris* (dále jen *Consignatio reverendorum dominorum alumnorum*), Strahovská knihovna Praha, rkp. sign. DG III 42, s. 35. Jedná se o paginovaný opis matriky arcibiskupského semináře z poloviny 18. století. Nepředkládá však seznam alumnů, nýbrž studentů semináře. J. VICHRA, *Pražský arcibiskupský seminář*, s. 129. Matriku musel Hammerschmidt prokazatelně znát, neboť v semináři studoval a později zde působil jako rektor. Navíc během jeho rektorátu byla matrika vydaná i tiskem. *Catalogus promotorum alumnorum ad curam animarum ex collegio archi-episcopali Pragensi, ab eminentissimo principe ac domino Ernesto cardinali ab Harrach, archi-episcopo Pragensi, anno 1636 erecto et a pontifice romano Urbano VIII. anno 1638 22. decembris confirmato*, Pragae 1697.

²⁰⁴ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. x.

²⁰⁵ I. ČORNEJOVÁ – A. FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity*, s. 51–52.

²⁰⁶ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. x.

²⁰⁷ Jsou jimi Václav Charvát, Karel Christen, Ludvík Bartoloměj Raffius a Václav Werner. Dalšími studenty semináře, které Hammerschmidt jmenuje, ovšem nepodává informace k jejich studiu, jsou Augustin Charvát a Jan Felix.

Nejmladším z těchto alumnů je Ludvík Bartoloměj Raffius, kterého matrika semináře zachycuje v roce 1723. Protože však matrika nezaznamenává alumny, jak napovídá její název, ale studenty,²⁰⁸ je nutné předpokládat, že Raffius studium dokončil okolo roku 1727. Studenty, které matrika uvádí od roku 1729 a kteří by svá studia dokončili někdy po roce 1733, již Hammerschmidt neuvádí.²⁰⁹

Zbylé kapitoly textu poskytují drobný prostor pro přesnější určení datace. Podle druhé kapitoly lze text datovat do doby po roce 1726, kdy byla Alžbětou Kristýnou zřízena autorizovaná komise, o níž se Hammerschmidt zmiňuje.²¹⁰ O rok později lze určit vznik textu díky kapitole třetí, v níž je zmiňován Leopold z Rottalu jako podkomoří královny. V této funkci působil v letech 1727–1749.²¹¹ Seznam vysokomýtských děkanů již dále neposouvá možné datum vzniku textu blíže k roku 1732, neboť je zde jako poslední v řadě jmenován František Ignác Schertzer z Kleinmühlu, který ve své funkci působil v letech 1714–1741.²¹² O rok později byl na náměstí Vysokého Mýta zbudován mariánský sloup, o němž i Hammerschmidt podává zprávu,²¹³ stejně jako o rekonstrukci zvonice z roku 1720. Kostel sv. Mikuláše ve Vraclavi, který Hammerschmidt popisuje, byl však dokončen a vysvěcen až v roce 1730.²¹⁴

Další způsob, jak určit datum vzniku Hammerschmidtova textu, poskytuje řada textů, které cituje, nebo na ně odkazuje. Nejmladším z těchto děl je kniha Václava Vojtěcha Čapka o studánce sv. Mikuláše ve Vraclavi. Hammerschmidt přímo zmiňuje vydání z roku 1726. Podává při té příležitosti zprávu o skutečnosti, že kniha vyšla jak v českém, tak v německém jazyce, nezmiňuje se však o datu vydání českojazyčné verze.²¹⁵ Z dalších děl, která jsou v *Historii* citována, lze k podpoření myšlenky, že text vznikl v posledních letech autorova života, uvést Hammerschmidtovu historii svatojiřského kláštera vydanou tiskem roku 1715²¹⁶ nebo jeho rukopis o dějinách

²⁰⁸ Viz pozn. č. 203.

²⁰⁹ Jedná se např. o Františka Gartnera (1729), Ignáce Christena (1732) či Františka Smrčka (1733). Hammerschmidt sice jistého Františka Gartnera a Ignáce Christena zaznamenává, jedná se však nejspíš o shodu jmen.

²¹⁰ K autorizované komisi: Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Role věnných měst v habsburské monarchii*, in: *Věnná města českých královen*, s. 302.

²¹¹ Tamtéž, s. 299.

²¹² H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 87.

²¹³ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 27r.

²¹⁴ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 92.

²¹⁵ Viz pozn. č. 89.

²¹⁶ Jan Florian HAMMERSCHMIDT, *Historia in qua primaeva fundatio et institutio regionum ac antiquissimorum monasterium s. Georgii in castro Pragensi, s. Spiritus vulgo a misericordias dei in antiqua urbe Pragensi ordinis s. p. Benedicti sancti-monialium cum omnibus tam pontificiis, quam caesareo-regiis ducalibus privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, concessionibus*

Anežského kláštera, který dle informací na titulním listu sepsal již jako týnský farář se všemi tituly a úřady, které za svůj život získal.²¹⁷

Začlenění všech těchto informací do struktury textu naznačuje, že Hammerschmidt své dílo sepsal někdy na přelomu dvacátých a třicátých let 18. století. Především u citovaných děl si lze jen obtížně představit, že by až postupem času zaznamenával nové skutečnosti a včlenil je do plynoucího strukturovaného textu, aniž by to ovlivnilo jak grafickou, tak narativní celistvost. Pro četná svědectví tak lze vznik, nebo přinejmenším dokončení spisu o dějinách Vysokého Mýta, posunout s největší pravděpodobností do rozmezí let 1730–1732.

3.2.4 Shrnutí rozboru rukopisu

Rukopis Jana Floriana Hammerschmidta, o jehož autorství není pochyb a jemuž náleží i písarská ruka, působí velice uceleným dojmem. Jeho obsah je dělen do devíti kapitol, z nichž se každá věnuje určitému aspektu městských dějin. Lze usuzovat, že text nebyl sepsán v delším časovém horizontu, nýbrž byl sestaven s již předem promyšlenou strukturou a znalostí jak pramenů, tak historické literatury jako konečné dílo, nebo přinejmenším jako jedna z konečných koncepcí díla. Stalo se tak s největší pravděpodobností na přelomu dvacátých a třicátých let 18. století, nejpozději před rokem 1732. Je možné, že jednotlivé složky byly nejdříve popsány a až zpětně svázány do formy sešitu s papírovou vazbou. Že se skutečně jedná o text určený ke čtení, a ne o pouhé poznámky k budoucímu zpracování, je patrné i z pečlivého dělení obsahu do ucelených kapitol doplněných marginálními poznámkami a dalšími grafickými prostředky, které usnadňují orientaci v textu a jeho porozumění. Tuto myšlenku podporují i formulace, jimiž autor promlouvá přímo ke čtenáři.

3.3 Hammerschmidtovy zdroje

3.3.1 Práce s historickými prameny

Při snaze určit, ze kterých historických pramenů Hammerschmidt ve své *Historii Alto Mautae* čerpal, vyvstává řada problémů. Předně jde o skutečnost, že fond Archiv města Vysoké Mýto uložený ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí, který obsahuje četné prameny k městským dějinám, je v současné době nejen nezpracovaný, ale i badatelsky nepřístupný. Důvodem je velice špatný stav fondu, v němž se lze jen

²¹⁷ *per distinctos paragraphos recensentur* (dále jen *Monasterium s. Georgii*), Pragae 1715.
Viz pozn. č. 196.

obtížně orientovat.²¹⁸ Další překážkou v přístupu k archiváliím, zároveň však dobrou zprávou je, že již probíhá inventarizace zmíněného fondu, která by dle předběžného odhadu mohla být dokončena v roce 2026.²¹⁹ Pro poznání většiny vysokomýtských pramenů tak zůstávají téměř výlučným zdrojem edice a zprávy starých historiků.²²⁰ Z nich se zdá být zjevné, že 210 bm Archivu města Vysoké Mýto má badatelům co nabídnout.²²¹

Druhý problém, který vyvstává, je fakt, že Hammerschmidt se ve svém textu k historickým pramenům nijak nevyjadřuje, jedinou výjimku představují listiny a jeden zápis v deskách zemských. Že však Hammerschmidt vycházel i z jiných pramenů a nespolehal se dále pouze na starší historiky, je zjevné. Upozornil na to již A. V. Šembera: „*Nalézají se v něm [městském archivu; M.S.] toliko výsady královské, [...] a dvě knihy pamětní, červená od r. 1603 a bílá od r. 1661, z nichžto Hammerschmidt svou latinskou, v Museum českém uloženou historii Mýta z většího dílu vyňal.*“²²² O obou pamětních knihách se zmiňuje i H. Jireček.²²³ Ten se sice již detailněji k Hammerschmidtově práci nevyjadřuje, ovšem v úvodu své knihy sděluje svůj záměr pracovat primárně s historickými prameny: „*Dílo naše pracováno jest venkoncem na základě správných pramenů historických; o tom každý znatel se přesvědčí, byť by doklady ve knize nebyly vyčteny. Kniha pro širší obecenstvo ustanovená nemusí býti přeplněna apparatusem učeným.*“²²⁴ Na mnohých stránkách, především v podkapitolách Příběhy, které stojí vždy na konci jednotlivých kapitol, Jireček vypisuje pozoruhodné množství údajů, příběhů a informací, které získal studiem městských pramenů, z nichž některé přímo opisuje.²²⁵ Podává tak představu o tom, co lze ve fondu Archiv města Vysoké Mýto nalézt. Bohužel zde však, jak sám naznačil v předmluvě, schází poznámkový aparát a bez originálů pramenů nelze přesně určit

²¹⁸ Blíže k historii fondu: Věra SEKOTOVÁ, *Archivní fond města Vysoké Mýto*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4.–5. května 2004, ed. Jan Kilián, Mělník 2004, s. 133–136.

²¹⁹ Za tyto informace děkuji pracovníkům Státního okresního archivu Ústí nad Orlicí.

²²⁰ Jde především o A. V. Šemberu a H. Jirečka, kteří byli s obsahem městského archivu dobře seznámeni. Šembera dokonce přispěl k jeho rozšíření o další prameny. V. SEKOTOVÁ, *Archivní fond města Vysoké Mýto*, s. 134.

²²¹ Tamtéž, s. 136. O obsahu fondu, který využil při své práci, svědčí např. H. JIREČEK, *Královské věnné město*, PŘEDMLUVA.

²²² A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. II.

²²³ „*Téhož roku [1603] založena jest první Kniha Památností.*“ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 67. „*1661 založena druhá kniha Památností.*“ Tamtéž, s. 97.

²²⁴ Tamtéž, PŘEDMLUVA.

²²⁵ V. SEKOTOVÁ, *Archivní fond města Vysoké Mýto*, s. 134.

metodu opisu, kterou užil. Jirečkův a Šemberův text mohou i přesto alespoň částečně osvětlit otázky, které by jinak spolehlivě zodpověděl pouze pramenný materiál.

3.3.2 Městské knihy

Upřeme nyní pozornost na ony pamětní knihy, z nichž prý Hammerschmidt převzal velkou část svého textu, na knihu červenou (založenou roku 1603) a knihu bílou (založenou roku 1661).

První z nich, červená, bude pravděpodobně obsahovat zápisy z let 1603–1661. Rozdělení *Historiae Alto Mautae* naznačuje, že Hammerschmidt mohl knihu použít při práci na několika kapitolách. V druhé z nich (*Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310*) popisuje návštěvu města králem Ferdinandem II. s manželkou a dvorem 30. října 1627.²²⁶ Tuto událost zaznamenává i Jireček.²²⁷ Pro pozoruhodnou shodu formulací a obsahu záznamu lze usoudit, že oba vycházeli ze stejného zdroje, pravděpodobně z červené pamětní knihy. Tomu nasvědčuje i fakt, že se Jirečkův jazyk v této části knihy mění a nabývá starších archaických forem. Lze z toho vyvodit, že pamětní kniha byla psaná česky, což by odpovídalo dobové praxi a skutečnosti, že Vysoké Mýto bylo převážně českým městem. Potvrzuje to i skutečnost, že Hammerschmidt tuto událost popisuje ještě jednou, v sedmé kapitole (*De Alto-Mauta memoriae aliquae antiquo-novae*). Obsah zápisu je stejný, užívá však jiné formulace.²²⁸ Je tedy docela dobře možné, že zápis z pamětní knihy přeložil na dvakrát při práci na odlišných částech *Historiae Alto Maute*.

Sedmá kapitola obsahuje i další příběhy, které jsou s největší pravděpodobností převzaty z červené pamětní knihy. Je možné u nich pozorovat stejnou shodu s Jirečkovým textem, jakou představuje zpráva o pobytu Ferdinanda II. Konkrétně se jedná o přelítí zvonu roku 1629,²²⁹ pobyt Ferdinanda III. ve městě v roce 1638 a vpád

²²⁶ „Anno 1627 30. Octobris S. C. M. Ferdinandus cum coniuge sua Eleonora, iuniore archi-duce et tota sua aula venit Alto-Mautam, ibi ientaculum sumpsit. Et hanc clargita est civitati Alto-Mautensi gratiam, quod pro cameratico anni 1616 et 1627 annue susceperit 200 kop gr. m.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 7r.

²²⁷ „1627, dne 30. října, bral se císař a král Ferdinand II. s císařovnou a královnou Eleonorou, též s mladým princem a s celým dvorem přes Mýto a zůstal zde na snídani. Po kterémžto příjezdu královna z veliké milosti tomuto městu šos aneb komorní plat za dvě léta (1626 a 1627), ročně po 200 kop. gr., prominouti ráčila.“ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 76–77.

²²⁸ „Anno Domini 1627 die 3. [!] Octobris imperator Ferdinandus II. cum augustissima sua coniuge Eleonora, archi-duce Austriae et tota aula venit Alto-Mautam et ibi ientaculum sumpsit. Debitumque cameraticum per duos annos pro anno 1626 et 1627 annue 200 kop gr. m. pendendum gratiose donavit et remisit.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 25v.

²²⁹ Tamtéž, f. 25V; H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 77.

Švédů do Čech v roce 1639.²³⁰ O velké bouři z roku 1632 Jireček mlčí, zmiňuje se o ní však Šembera s poznámkou, že informace čerpá z pamětní knihy z roku 1603.²³¹ Téměř jistě tak tedy musel činit i Hammerschmidt, což jen potvrzuje výše popsané závěry.

Přesvědčivý důkaz, že Hammerschmidt z červené pamětní knihy skutečně čerpal, poskytuje i kapitola osmá (*Specificatio expensarum a comunitate regiae dotalis civitatis Alto-Mautae ab anno 1621: obtentae in Albo monte prope Pragam victoriae usque ad annum 1654 in milites potiori ex parte in parata pecunia factarum*). Opětovným porovnáním Hammerschmidtova textu s texty A. V. Šembery a H. Jirečka lze dojít k obdobným závěrům jako u druhé a sedmé kapitoly.²³² I zde Šembera v poznámce pod čarou přímo označuje pramen, z něhož vychází. Je jím skutečně červená pamětní kniha.²³³ Zdá se, že tato pamětní kniha zaznamenává události z dob třicetileté války velmi podrobně, o čemž svědčí knihy Šembery a Jirečka.²³⁴ Na rozdíl od nich z knihy Hammerschmidt přebírá jen vybrané informace – zapisuje pouze přítomnost vojsk, jejich pohyb v okolí a městské výdaje na ně, včetně zrekvírovaných koní. Provádí

²³⁰ Ke švédskému vpádu: „Anno 1639 hostis Svecus irruit in Bohemiam et Podiebradio hostiliter venit cum 1 000 equis et multis militaribus officialibus Alto-Mautam, suburbia et civitatem occuparunt, expilarunt et lytrum 250 R. vas vini pro 60 R. deponere debuerunt, hominibus pecunias, vestes, stannum, telas, equos, boves, vaccas etc. abstulerunt, ingentia damna in domibus, villis, molis causarunt. Civitatis consulem, Hieronymum Wodiczka, item primatem Christophorum Sebestianum Podiebradium abduxerunt, deinde ad arcem Weliss captivos miserunt, lytrum magnum a civitate petierunt. Quod cum deponere non potuerint illos in Silesiam ad civitatem Lambergam miserunt, ibi incarceratos per duos annos detinuerant et primo post deposita quatuor millia imperialium illos liberos dimiserunt.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 26r–26v. „Lid Švejdský do Čech za Bannéra vpád učinil, od Poděbrad do Mejta silná partej na 1 000 koní přijela, major s oficíry do města a koně předměstí se ložirovali, město zplundřovali a purkmistra Jana Vodičku, též primasa Christofa Šebestiana do Poděbrad vzali, potom na Velíš poslali a velikou sumu peněz, že město nevyválili, žádali. Ačkoliv částka peněz na vyplacení pánův několikrát odeslána byla, to na plat nic nebylo, nýbrž pány odtud vyzdvihli a do Slezska do města Lamberku (Löwenberku) zavezli a do arrestu mezi jiné vězně dali; a tam zůstávali dvě léta; až 4 000 tolarův od obce vypraveno bylo, teprv byli propuštěni. Mnozí skrze to o všechno přišli. [...]“ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 78.

²³¹ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 26r; A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 72.

²³² Za příklad může posloužit první zápis, který Hammerschmidt uvádí. „Pro regimine militum S. C. M., quando supremus caesareus Florenville Alto-Mautae cum quinque vexillis quatuor septimanis stationem fixit, expensi sunt – 53 984 R. 48 kr.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, f. 28r. Jireček stejně jako Šembera tuto událost popisuje podrobněji: „V neděli po slavnosti Nar. Páně, 27. dec., přitáhnul do města na ordonanci pana generalvachmistra z Anhaltu, František hrabě de Florenville, nejvyšší nad jedním regimentem lidu pěšího francouzského. Vynaloženo na hraběcí dvůr a oficíry ode dne sv. Jana apoštola páně až do dne obrácení sv. Pavla na víru l. 1621, za 31 dní, a to na presenty některým předním oficírům, na potravu, víno, obroky, kromě toho taxy od knížete z Lichtenštejna nařízené, na každý den po 162 fl. [...] Summa všeho až posud na komissí trojí a na ten lid francouzský vydáno 47.604 fl. 1gr.“ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 70–71.

²³³ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 101.

²³⁴ Šembera se dokonce vyjadřuje k výpovědní hodnotě obou pamětních knih: „Touže na chudobu pramenů historických, jichž použití mi lze bylo, nemohu opominout vytknouti důležitost knih pamětních pro dějepis všeliké obce. Bez knih pamětních od r. 1603 a 1661 byly by příběhy Mýta v čase třicetileté války tak přišly v zapomenutí, jako děje 18. století [...]“ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. III.

závěrečné součty výdajů, které městská kniha pravděpodobně rozvádí a přesněji určuje.²³⁵ O dalších souvislostech se z počátku vůbec nezmiňuje.²³⁶ Mohlo by se zdát, že výjimku tvoří příběh o pokladu, který ve městě našel švédský generál Torstenson. O něm však Hammerschmidt píše již v první kapitole (*De fundatione civitatis Alto-Mutae*) a uvedená pasáž je vyňatá z Bohuslava Balbína, jak autor sám přiznává.²³⁷ Jedinou skutečnou výjimkou je nejspíš popis vpádu Švédů do Čech, ten je ale zase obsažen v sedmé kapitole.²³⁸ Útrapy spojené s pobytem vojsk zaznamenává Hammerschmidt ve sledované osmé kapitole až od roku 1639, kdy ke městu přitáhli Švédové. Na tomto místě zároveň částečně porušil strukturu textu, když v podnadpisu, kde jinak uvádí pouze rok, napsal: „*Irruptio Svecorum Alto-Mautam.*“²³⁹ Válečné škody na následujících stránkách pak zaznamenává pouze ve spojení se švédskými vojsky.²⁴⁰ I v těchto pasážích Hammerschmidt vynechává detaily, které pamětní kniha nejspíše obsahuje, a omezuje se na obecný popis drancování.²⁴¹ K císařské armádě se vždy vyjadřuje ve výše popsáném smyslu.

Lze tak pozorovat zřetelný rozdíl v tom, jakým způsobem Hammerschmidt přejímá informace z pamětních knih. Mimo osmou kapitolu svého spisu, kde si informace vybírá, třídí a uzpůsobuje své potřebě, přejímá v ostatních kapitolách informace nejspíše doslovně a pouze je překládá do latiny.

²³⁵ Odtud pramení rozdílná summa na regiment hraběte de Florenville, kterou uvádí Hammerschmidt a Jireček. Hammerschmidt do ní započítává ještě další městské výdaje. Viz pozn. č. 232.

²³⁶ Opačný přístup lze vidět u A. V. Šembery, který naopak z větší části opomíjí finanční záznamy. To jen dokazuje, že Hammerschmidt z pamětní knihy pouze neopisoval celé pasáže. Za příklad může posloužit znovu regiment hraběte de Florenville: „*V úterý po Vánocích vtrhl do Mýta z nařízení hraběte z Anhaltu Frant. hrabě z Florenville s pěším plukem lidu francouzského a obsadil město. Bohopustí vojáci páchali na obyvatelích hanebně neřesti, mnoho domů vytloukli, tři vypálili, jednoho mladého souseda zastřelili a posla do Chlumce vypraveného na cestě zabil. Zůstali v Mýtě až do 25. ledna 1621.*“ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 101.

²³⁷ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 4r.

²³⁸ Viz pozn. č. 230.

²³⁹ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 31v.

²⁴⁰ Například: „*Eodem anno 1643 4. [!] Iunii, quando totus exercitus Svecicus in Moraviam movit, Alto-Mautae regimen generalis Sstolhonsii pernoctavit et altera die usque ad vesperum mansit. Civium domos, curiam, templum etc. hostiliter inimici Sveci spoliarunt, res omnes diripuerunt, abstulerunt et multorum millium damna causarunt.*“ Tamtéž, f. 34r. Další příklady lze nalézt na foliích 35v a 36v.

²⁴¹ Šembera popisuje stejnou událost z roku 1643 (viz pozn. č. 240) o poznání podrobněji: „*Dne 14. června t. r. [1643] přišlo do Mýta přední oddělení; měšťané chtějice všelikou škodu od města odvrátit, dali majorovi 200 tolarů a ritmistrovi i kvartírníkovi po 30 tolařích krom piva a vína pro vojáky. Nazejtří pak, den sv. Víta, přitáhlo celé vojsko s vůdcem Torstensohnem. Koňáci vjevše do města drancovali domy, svlékali lidi, odjímalí jim dobytek a jezdili po obilí. Před pěchotou, táhnoucí okolo města, zavřeli měšťané brány, nicméně mnozí slezli zdi a loupili domy sousedské i kostely. Jeden mušketír pobral v kostele kalichy, poručík však jej s nimi u brány přistihl, odňal mu je a šest jich do kostela navrátil. Jiný oficír švédský přepadl vojáky, jenž v kostele věci od šatstva brali, jednoho z nich na hřbitově zabil a druhého v kostele hrubě ranil, tak že krev po dlouhý čas na kameně lpěla a služby Boží se konati nemohly, až 23. srpna t. r. arciděkan chrudimský kostel znova posvětil.*“ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 106.

Stejnou metodou lze určit u druhé pamětní knihy bílé založené v roce 1661, že z ní Hammerschmidt čerpal popis velkého požáru z roku 1700,²⁴² stejně jako informace o založení kostela sv. Trojice roku 1543 a popis zvonice z roku 1583, která prošla v roce 1720 renovací.²⁴³ Znovu to dokládá poznámka A. V. Šembery, který bílou knihu označuje jako svůj zdroj a znovu se Hammerschmidtovo líčení shoduje s líčením Šemberovým i Jirečkovým.²⁴⁴ Zdá se, že tak činil stejným způsobem jako ve zbytku sedmé kapitoly, která text obsahuje, jak bylo popsáno výše. I tato kniha byla zřejmě vedena v češtině. Na úplném závěru sedmé kapitoly popisuje Hammerschmidt náměstí s mariánským sloupem. Bez samotných pramenů nelze díky literatuře určit, odkud informace získal. Pokud však město osobně navštívil, mohl vše uvedené spatřit na vlastní oči. Tomu by odpovídala i chybná datace vzniku sloupu, který byl dle něho postaven v roce 1714. Ve skutečnosti se tak stalo o rok později, ovšem na sloupu je nápis odkazující k rastattskému míru a zde mohlo velice snadno dojít ke špatné interpretaci. V této části nápisu zaznamenaný chronogram totiž skutečně odkazuje k roku 1714.²⁴⁵

Pamětní knihu bílou využil Hammerschmidt i v dalších kapitolách. Jak poznamenává Šembera, obsahuje seznam vysokomýtských děkanů od roku 1625. To je přesně rok, kterým se začíná i Hammerschmidtův seznam. Zároveň je to rok, kdy do funkce nastoupil první katolický děkan, Vladislav z Domarova. Jména děkanů a doba jejich působení, které na základě bílé knihy uvádí Šembera, se shodují se jmény obsaženými v *Historii Alto Mautae*, přesto zde lze najít několik odlišností. Šembera především zaznamenává dvě jména, která Hammerschmidt úplně opomíjí, a sice Jindřicha Kociána (1629) a Kryštofa Hyacinta Seckého (1640). Lze to vysvětlit poměrně jednoduše podle Šemberova komentáře. Kocián byl pouhým správcem, a ne děkanem, k Seckému pak vepsal do hranaté závorky otazník.²⁴⁶ Bez nahlédnutí do pamětní knihy nelze přesně zjistit důvod, proč tak učinil, ale skutečnost, že chybí v Hammerschmidtově seznamu, nasvědčuje, že funkci děkana plně nezastával. Jireček k vysokomýtským děkanům zařadil ještě Jana Antonína Jozeffiho (1695).²⁴⁷ Hammerschmidt a Šembera se liší ještě v drobnějších detailech, sem tam uvádějí

²⁴² J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 26v.

²⁴³ Tamtéž, f. 25v.

²⁴⁴ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 41, 43, 115; H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 48, 97–99.

²⁴⁵ Nápis ve své knize uvádí A. V. Šembera. Ten týkající se rastattského míru zní: „*Liberata a Contaglone patrla et ConCLVsa CVM gaLLIs paCe.*“ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 37.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 130–131.

²⁴⁷ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 87.

rozšiřující informace k jednotlivým děkanům. U Šembery se tak lze například dočíst, že Jan Rudolf Matheides z Letovic (1630–1635) byl původně utrakvista.²⁴⁸ Bez nahlédnutí do městské knihy však nelze určit, zda pouze nepřejali veškeré informace, které pramen nabízí, nebo zda informace k děkanům doplnili z jiného zdroje. Je pravděpodobné, že právě to Jan Florian Hammerschmidt učinil v případě Samuela Hataše, se kterým se možná i osobně znal.²⁴⁹

Díky Šemberovi dále víme, že bílá kniha obsahovala i seznam některých vysokomýtských duchovních ze 17. a 18. století, další by pak měli být jmenováni v různých diecézních katalozích.²⁵⁰ Tyto prameny společně s matrikou arcibiskupského semináře mohou dohromady představovat základ Hammerschmidtovy páté kapitoly (*Consignatio omnium ecclesiasticorum et religiosorum Alto-Mautae natorum*). Je však potřeba předpokládat, že Hammerschmidt čerpal pro tuto kapitolu i z jiných zdrojů, neboť ji cituje právě Šembera, který by tak pravděpodobně neučinil, kdyby měl k dispozici všechny prameny a literaturu jako Hammerschmidt.²⁵¹

Poslední kapitola, do níž Hammerschmidt zřejmě čerpal z bílé knihy, je kapitola poslední (*De salubri fonte sancti Nicolai*). Dokázat to lze znovu pomocí Šembery a Jirečka, Hammerschmidt zde totiž opět uvádí informaci, která je dohledatelná i u obou těchto autorů a kterou Šembera prokazatelně získal z bílé pamětní knihy. Jde o stavbu kostela sv. Mikuláše ve Vraclavi, jehož základní kámen byl položen 17. června 1724; nový kostel byl následně vysvěcen 21. května 1730.²⁵² Veškerý okolní text zmíněné kapitoly sice Hammerschmidt přebírá od Václava Vojtěcha Čapka, ovšem v jeho díle tyto konkrétní údaje chybí.

3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny

Vedle městských knih využil Hammerschmidt ve svém díle ještě jeden zásadní typ pramenů. Jsou jimi panovnické listiny, obsahující především městská privilegia, a další

²⁴⁸ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 130.

²⁴⁹ Viz kapitola 3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu. Hammerschmidt o něm píše: „*Anno 1660 Samuel Hatass. Deinde anno 1666 1. Februarii factus rector archi-episcopalis collegii seu seminarii Vetero-Pragae, proto-notarius apostolicus, canonicus Vetero-Boleslaviensis. Ex rectore factus anno 1670 decanus Chrudimensis et vicarius foraneus, ubi obiit in Domino.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 11r.

²⁵⁰ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 128.

²⁵¹ Konkrétně z *Historiae Alto Mautae* čerpá informace o Janu Sofistovi, Janu Aleši Čapkovi, Ludvíku Bartoloměji Raffiovi, Václavu Wernerovi a Leopoldu Pohlovi. Všichni jmenovaní, mimo Jana Sofistu, byli Hammerschmidtovými současníky. Viz kapitoly 3.2.3 Datace a 3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu.

²⁵² J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 40V; A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 67; H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 92.

diplomatický materiál. Jak již bylo řečeno, Hammerschmidt je na rozdíl od pamětních knih jako prameny přímo označuje, a to již v názvu šesté kapitoly, kde čtenáře seznamuje s jejich obsahem – *Privilegia regiae et dotalis civitati Alto-Mautae a regibus Bohemiae et imperatoribus data*. Bez jakéhokoliv úvodu pak přistupuje rovnou k jednotlivým listinám, kterých je v kapitole obsaženo celkem sedmnáct. Nejedná se však o listiny přepsané in extenso, text nabývá podobu spíše záhlavního, v některých případech až náhradního regestu. Téměř každá listina je rovněž doprovázena vlastní marginální poznámkou, která ještě jednodušeji za použití několika málo slov popisuje, čeho se týká.²⁵³ Hammerschmidt jistě musel znát podrobně obsah listin, který následně svými slovy převyprávěl, byť se chvílemi původního textu drží. Zároveň se nejedná o pouhý seznam, listiny nejsou sice popsány odděleně, ale ovlivňuje je lehce i snaha o stylistickou jednotu celé kapitoly.²⁵⁴

Všechny listiny, které Hammerschmidt zaznamenal, jsou známé i dnes a velká část z nich je přístupná i v edicích a odborné literatuře.²⁵⁵ Některé listiny známé dnes však v Hammerschmidtově seznamu chybí. Jde například o právo hradební Přemysla Otakara II.²⁵⁶ nebo o konfirmaci Zikmunda Lucemburského z roku 1437.²⁵⁷ O ní Hammerschmidt sice věděl z konfirmace Ferdinanda I., ale samotnou listinu zřejmě k dispozici neměl a její opis v kapitole neuvedl. Hammerschmidtovi se však i přesto podařilo sesbírat řadu diplomatických pramenů, které dokumentují dějiny města. Z nich se tak čtenář dozvídá nejen o právech a čase, kdy je město získalo,²⁵⁸ ale částečně i o prvním stavovském povstání z roku 1547, konkrétně o navrácení dříve zabavených městských statků. Tento poslední zápis, jak uvádí i sám Hammerschmidt, nepochází z listiny, nýbrž je vyňat z desk zemských.²⁵⁹ Pravděpodobně jej přejal z výpisu, který se

²⁵³ Např. *Cera rubea potestas sigillandi, Nundinae s. Andreae Apostoli* nebo *Omnia privilegia confirmantur*.

²⁵⁴ To lze vidět na vzájemných odkazech obsažených v textu (např. „*idem Wencelaus*“ z listiny třetí odkazuje na krále Václava IV. z druhé listiny. U jedenácté listiny, konfirmace starších privilegií Ferdinanda I., zase uvádí přesně, které listiny jsou potvrzeny s určením panovníka a data vydání, navíc z nich vytváří vlastní číslovaný seznam, čímž jednotlivé listiny i graficky oddělil a celý text zpřehlednil).

²⁵⁵ CIM II s. 664, č. 489; s. 672, č. 512; s. 737, č. 578; CIM III, s. 509–510, č. 294; s. 510–511, č. 295; s. 549–550, č. 319; s. 550–552, č. 320; s. 604–605, č. 353; s. 605, č. 355; s. 1260–1262, č. 697; A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 133–140.

²⁵⁶ Viz pozn. č. 22.

²⁵⁷ CIM III, s. 158–163, č. 100.

²⁵⁸ Četná privilegia obsažená v listinách se týkají např. soudních pravomocí, dědičného práva, fungování městské rady a poplatků odváděných králi, městského znaku a pečeti nebo jarmarků.

²⁵⁹ Tak jej ve svém textu označuje i Hammerschmidt: „*Quae cessio et venditio ingrossata est ad tabulas regni et maius iudicium regni in quaterno regiarum relationum*.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, s. 24v.

nalézal v městském archivu.²⁶⁰ Jako jediný zároveň není doprovázen marginální poznámkou.

Ke zmíněným listinám se v celém textu vrací již jen jednou, v sedmé kapitole (*De Alto-Mauta memoriae aliquae antiquo-novae*), kde se v souvislosti s vydáním listiny číslo VIII zmiňuje o pobytu krále Vladislava Jagellonského ve Vysokém Mýtě jako o památné události. Jeho pobyt dokládá právě datací zmíněné listiny, na niž přímo odkazuje.²⁶¹

Z diplomatických pramenů však Hammerschmidt vychází ještě v dalších částech díla. V kapitole první (*De fundatione civitatis Alto-Mutae*) odkazuje na listinu chotěšovského kláštera z roku 1282, která zaznamenává prodej patronátních práv ke kostelům sv. Víta a Mikuláše v Dobřanech právě chotěšovskému klášteru od magdalenitek.²⁶² Hammerschmidt v *Historii Alto Mautae* cituje pouze část subskripce zmíněné listiny, v níž se dopustil chyby ve čtení. V uvedené pasáži čte „*Pribo decanus de Muta*“ namísto „*Pribo decanus de Mirica*“. Zaměnil tak Bor²⁶³ za Vysoké Mýto. Z této listiny pak vyvozuje, že město bylo již před rokem 1282 sídlem děkana.²⁶⁴ Ve druhé kapitole (*Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310*) pak užívá dalšího diplomatického pramene, když se věnuje autorizované komisi sestavené Alžbětou Kristýnou. Zde naráží na královnin mandát z 10. srpna 1726, z něhož i přebírá řadu informací.²⁶⁵ Složení této komise však Hammerschmidt musel čerpat z jiného zdroje, neboť mandát ho podrobněji nezachycuje.

3.3.4 Historiografické texty jako narativní prameny

Vedle historických pramenů čerpal Hammerschmidt pro své dílo i z řady titulů starší literatury. O způsobu, jakým tak činí, bylo částečně pojednáno již výše.²⁶⁶ Je však

²⁶⁰ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 96.

²⁶¹ „[...] ut patet ex privilegio VIII. supra citato, ab ipso rege [Vladislav Jagellonský; M.S.], in ipsa urbe [Vysoké Mýto; M.S.] dato et subscripto.“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 25r.

²⁶² Tamtéž, f. 4r; RBM II, s. 553–555.

Zdigitalizovaná listina je přístupná na monasterium.net (<https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2062/charter> [citováno k 10. 6. 2023]).

²⁶³ RBM II, s. 1254.

²⁶⁴ „*Civitas Alto-Mutensis habuit suos decanos ante annum 1282, ubi aliae civitates illo tempore habuerunt parochos et plebanos.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v. Nebyl příliš daleko od pravdy, okolo města skutečně již během 13. století vznikl děkanát. Nejstarší doklad k tomu dnes poskytují dva listy přibližně z let 1279–1290 dochované ve formulářové sbírce Tobiáše z Bechyně. F. MUSIL, *Sídelní a geografický aspekt farní sítě*, s. 45. Listy lze nalézt v edici formulářové sbírky. Jan Bedřich NOVÁK, *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279–1296)*, Praha 1903, s. 72–74, č. 86–87.

²⁶⁵ Mandát vyšel v edici královédvorských pramenů. Antonín SCHULZ, *Jich milostí královen českých urození páni podkomoří a hofrychtěři*, Dvůr Králové nad Labem 1910, s. 48–49, č. LI.

²⁶⁶ Viz kapitola 3.2.2.2 Stylistika.

potřeba ještě prozkoumat, které autory přejímal a jak přistupoval k informacím od nich získaných.

Naprostou většinu autorů, které cituje, by bylo možné zařadit do české tradice barokní historiografie nebo k o něco málo starší tradici humanistické. Zároveň se ve většině případů jedná o katolické autory. Jsou jimi Václav Hájek z Libočan, Bohuslav Balbín, Samuel Hataš, Georgius Crugerius, Bartoloměj Paprocký a skrze druhotnou citaci Pavel Stránský.²⁶⁷ Hammerschmidt je cituje ve dvou kapitolách svých vysokomýtských dějin – v první (*De fundatione civitatis Alto-Mutae*) a sedmé (*De Alto-Mauta memoriae aliquae antiquo-novae*). V deváté kapitole (*De salubri fonte sancti Nicolai*) se pak k těmto autorům se svou knížkou o studánce sv. Mikuláše přidává Václav Vojtěch Čapek,²⁶⁸ stejně jako v první a druhé kapitole sám Hammerschmidt prostřednictvím svých mladších prací.²⁶⁹

Pro první skupinu autorů platí, že Hammerschmidt většinou přejímá celé pasáže textu, které buď překládá do latiny, nebo doslovně opisuje. Mezi citace vkládá svá vlastní slova, která celý text sjednocují. Ne vždy však přesně uvádí zdroj informací. Václava Hájka z Libočan, jehož *Kroniku českou* Hammerschmidt v první kapitole cituje celkem šestnáctkrát, přímo uvádí pouze šestkrát. Ze struktury textu je však zřejmé, odkud čerpá informace a kde je lze dohledat. To souvisí s tím, že na rozdíl od ostatních autorů Hammerschmidt Hájka spíše parafrázuje a zkracuje delší pasáže *Kroniky české* do prostších vět. Méně nápadné je to již u ostatních autorů. Stačí si prostudovat pasáže, z nichž Hammerschmidt přímo vychází, a čtenář zjistí, že ze stejných děl Hammerschmidt čerpal i pro zbytek první kapitoly, který by se jinak zdál být čistě autorským textem. To platí jak pro Balbínovy *Epitome*, tak Crugeriovo dílo *Sacri pulveres* a ostatně i Hájkovu *Kroniku českou*. V těchto případech však od autorů nepřejímá jejich závěry, ale propojuje informace z různých zdrojů a dochází k závěrům vlastním. Za příklad lze uvést pasáž, v níž Hammerschmidt popisuje, jak se Žerotínové dostali k držení města. Do souvislostí si dává informace z Hájka, který ve své *Kronice české* popisuje vyvraždění Vršovců, a text *Sacri pulveres*, kde jsou Žerotínové

²⁶⁷ Konkrétně Hammerschmidt čerpá z titulů: V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*; B. BALBÍN, *Epitome historica rerum Bohemiarum* (především Lib. III., Cap. IX.); Týž, *Miscellanea historica Regni Bohemiae, Liber III. Decadis I.* (dále jen *Miscellanea historica Regni Bohemiae*), Pragae 1681 (především Cap. XIV. § VI.); Georgius CRUGERIUS, *Sacri pulveres mensis augusti* (dále jen *Sacri pulveres*), Litomisslii 1669 (především X. Augusti). Bartoloměj PAPROCKÝ, *Diadochos*, Praha 1602 (především O počátku a dávnosti měst v království Českém). V *Historii* citovaná díla Samuela Hataše a Pavla Stránského se podařilo dohledat.

²⁶⁸ Viz pozn. č. 89.

²⁶⁹ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Agnetis*; Týž, *Monasterium s. Georgii*.

v kontextu 13. století popsáni jako pánové ve Vysokém Mýtě. Hammerschmidt vlastním textem, kde kombinuje informace z obou autorů, překlene dlouhý čas dělicí události a pokračuje dále citací právě Crugeria.²⁷⁰ Stejným způsobem lze uvažovat o prvních větách knihy, kde Hammerschmidt v popisu Vršovců kombinuje informace z Hájka a Balbína a doplňuje je svými slovy a závěry.²⁷¹

Na několika málo místech Hammerschmidt dává do kontrastu názory různých autorů. Například při popisu kostela sv. Ludvíka a jeho stavitelů proti sobě staví názor Samuela Hataše a Georgia Crugeria, přičemž dává za pravdu druhému z nich.²⁷² O pár řádků dále naopak postupuje odlišně. Cituje Balbínovo vyprávění o pokladu, který ve městě našli Švédové za třicetileté války, a rozšiřuje ho o poznámky Crugeria o původu nálezu.²⁷³ Mohlo by se zdát, že stejně postupuje, když se věnuje sídlu sufragána ve Vysokém Mýtě. Jako autory uvádí Pavla Stránského a Crugeria, celá pasáž včetně Stránského výkladu je však přejatá z Crugeria.²⁷⁴

Obecně lze říci, že historiky ve svém textu Hammerschmidt používá jako autority, na jejichž hodnověrnost se odvolává, a díky tomu získává jeho text na pravdivosti. Krásným důkazem toho je krátké zvolání, které přejímá z Paprockého: „*Civitas haec reginae dotalis, Alto-Mauta, olim a Mutino Wrssow[ic]o Muta dicta, est teste Paprockii De civitatibus Bohemiae, Fol. 237, valde antiqua*“.²⁷⁵ Až pod záštitou této autority Hammerschmidt dodává vlastní soud: „*Dico ego: famosa*“.²⁷⁶ Při výkladu o vzniku

²⁷⁰ „*Cum igitur Wrssowecii, principum Bohemiae adversarii, ultimate a principe Swatoplucio potiori ex parte sint e Bohemia extirpati et illorum bona a principibus Bohemiae et regibus, aliis proceribus data, donata, vel vendita et distributa, Mutinae bona et possessiones (quae huiusque circa Mautam, Wrssoweciae appellantur) et ipsa civitas Mauta postliminio devenerunt in manus et possessionem dominorum Plictarum Zierotiniarum.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3r.

²⁷¹ „*Wrssowecii comites cum aurea nassa (a slavonica et bohémica voce wrss, quae vox nassam significat) dicti et compellati cum Czecho et Lecho in Bohemiam immigrarunt. Erant domini potentes et opulenti in Bohemia et praecipui magnates post principes Boemiae, descendebantque ex Czechi et Lechi parentela, nam sex fratres Czechus secum in Bohemiam adduxerat.*“ Tamtéž, f. 1r.

²⁷² „*Loci quondam decanus Samuel Hatass erronee putabat hanc basilicam [kostel sv. Vavřince; M.S.] fuisse a civibus Alto-Mautensibus aedificatam, quod insignia civium et opificum in illa videantur depicta. Respondet P. Crugerius S. J. in diem 10. Augusti: „Ad fabricam tamen quia subditi et cives conferebant multiplices, hinc posteritas ipsis operis partem non parvam arrogavit. Sed hoc opus Zierotiniarum esse historici affirmant.*“ Tamtéž, f. 3v.

²⁷³ „*Haec Balbinus S. J. Lib. 3., Miscellae rerum Historicorum Cap. 14., § 6., Fol. 180. Cum illo concordat P. Crugerius S. J. in diem 10. Augusti, Fol. 51 et addit: „Sed qui intra terram illud abdidit? Nemo hac tenus prodidit, Zisscae fortasse tempore haec secreta practicarunt Catholici.*“ Tamtéž, f. 4r–4v.

²⁷⁴ Tamtéž, f. 4r. Crugerius píše: „*Fuit in hac urbe sedes suffganei, cum Litomisslensis, ut loqui solebat Stransky, episcopatus florebat. Unde de solenniore beneficio est hic loci, tum temporis potes soniare.*“ G. CRUGERIUS, *Sacri pulveres*, s. 31.

²⁷⁵ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v. U Paprockého lze v tom smyslu číst: „*Mejto Vysoké, město velmi staré v království Českém, velikými milostmi a svobodami od knížat, králův i císařův vedle znění majestátnův jich obdařené, však kteréhoby času založené bylo, toho jsem vyhledati nemohl.*“ B. PAPROCKÝ, *Diadochos*, s. 232.

²⁷⁶ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

věnných měst se dokonce odvolává na širší historickou obec bez uvedení konkrétního zdroje: „*De reginis Bohemiae, haec leguntur apud Historicos.*“²⁷⁷ Jeho následný výklad jako by tak byl zajištěn obecně známým a nezpochybnitelným historickým poznáním. Následně však přeci jen text podpoří nějakým konkrétním historikem, v tomto případě Hájkem.²⁷⁸

Ze zmíněných autorů, jmenovitě Paprockého a druhotně Hájka, Hammerschmidt dále čerpá ještě v sedmé kapitole (*De Alto-Mauta memoriae aliquae antiquo-novae*). Jedná se o tři záznamy. Jeden popisuje oloupení kupců v roce 1447, druhý dva požáry z let 1461 a 1517. Hammerschmidt zde nečiní nic jiného, než že překládá Paprockého text do latiny a včleňuje jej do příběhů sedmé kapitoly. Paprocký v případě popisu požárů však čerpal z Hájka a kroniky pánů z Hazenburka. I tyto zdroje vedle Paprockého jména uvádí Hammerschmidt, přičemž odkaz na ně má stejné znění, které lze najít u Paprockého.²⁷⁹

Stejným způsobem přejímá Hammerschmidt i text Vojtěcha Václava Čapka o studánce sv. Mikuláše ve Vraclavi.²⁸⁰ Citace vlastně tvoří veškerý text poslední deváté kapitoly (*De salubri fonte sancti Nicolai*). Je do něho pouze včleněna informace o stavbě nového kostela přejatá z bílé pamětní knihy Vysokého Mýta.²⁸¹ Pravděpodobně Hammerschmidt čerpal z německé jazykové verze Čapkovy knihy. V závěru kapitoly na ni totiž odkazuje čtenáře, který v ní prý najde četné důkazy uzdravení nemocných. Uvádí přitom pouze rok německého vydání.²⁸²

Posledním druhem literatury, z níž Hammerschmidt čerpá, jsou jeho vlastní starší díla. Jedná se o dvě knihy. V první z nich, která vyšla tiskem v roce 1715, Hammerschmidt vypisuje dějiny kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.²⁸³ Z její kapitoly, nazvané *Series ducissarum & reginarum Boëmiae (quarum coronandi ius competit celsissimae principissae ordinis sancti Benedicti ad s. Georgium in castro Pragense)*

²⁷⁷ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 4v.

²⁷⁸ „*Wenceslaus IV., rex Boemiae, coniugi suae reginae Elisabethae testamento legavit 20 milia talenta argenti. Et Rudolphus I., rex Boemiae, vivens tantum uno anno cum illa, legavit illi etiam 20 millia talenta argenti et pro his 40 millibus pro pignore possedit civitates: Regno-Hradecium, Chrudimium, Mautam, Policzkam etc. Vide Hagek ad annum 1307*“ Tamtéž, f. 41r.

²⁷⁹ Tamtéž, f. 25r.

²⁸⁰ Především z první (*O místě a starobylosti zdravohojitedlné studánky svatého Mikuláše*) a druhé (*Kterého času kaplička nad studánkou svatého Mikuláše vystavená a posvěcená jest*) M. ROČKOVÁ, *Starobylá zdravohojitedlná studánka*, s. 11–16.

²⁸¹ Viz kapitola 3.3.2 Městské knihy.

²⁸² „*Salutiferam hanc aquam experii sunt innumeri infirmi virtute huius aquae sanati et curati, ut petet ex libello bohemico et germanico typis edito a domino Adalberto Czapek, cive et senatore dotalis civitatis Alto-Mautensis, anno 1726.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 4v.

²⁸³ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Georgii*.

pro coronide hic additur, doslovně přejal text pro celou pátou kapitolu *Historiae Alto Mautae (Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310)*.²⁸⁴ Svůj původní text přepisuje ve zkrácené verzi, v dějinách svatojiřského kláštera lze k jednotlivým královnám a kněžnám nalézt mnohem více informací, mimoto zde zaznamenává i některé královny, které v *Historii Alto Mautae* opomíjí, například manželky Jagellonských králů.²⁸⁵ Porovnáním obou textů lze vysvětlit i některé chyby, kterých se Hammerschmidt dopustil během opisu. Například u Eleonory Magdaleny Gonzagové přepsal Hammerschmidt špatné datum korunovace, místo té české z roku 1656 uvedl korunovaci na císařovnu ze 4. srpna 1653.²⁸⁶ Dokonce lze touto metodou vysvětlit i chybu, které si všiml sám autor a okamžitě ji opravil. Nalézají se u popisu Alžběty Pomořanské: „[...] mansit vidua Elisabetha in dotali sua Civitate ~~Melnicy~~ Reginae Hradecii [...]“.²⁸⁷ Pravděpodobně totiž během přepisu omylem otočil tři listy místo jednoho a nedopatřením opsal jméno špatného města, které se na stránce nalézají téměř na totožném místě druhého řádku textu.²⁸⁸ Rozdíl v obsahu obou kapitol lze vyvodit z příčiny, proč Hammerschmidt o královnách psal. V *Historii Alto Mautae* se o nich rozepsal, protože Vysoké Mýto bylo královským věnným městem. Ke klášteru sv. Jiří je zase připojil proto, že svatojiřské abatyše korunovaly české královny.²⁸⁹ Z toho důvodu obsahuje tato kniha v téže kapitole například popis korunovace Anny Tyrolské z roku 1616.²⁹⁰ Hammerschmidt zde samozřejmě čerpal i z dalších, výše nezmíněných autorů,²⁹¹ ty však již v *Historii Alto Mautae* znovu nezmiňuje, stejně jako nezmiňuje samotné *Monasterium s. Georgii*.

Druhá z Hammerschmidtových knih, *Monasterium s. Agnetis*, funguje v jeho textu jiným způsobem. V první kapitole na ni odkazuje se slovy, že je v ní vypsána genealogie Žerotínů.²⁹² Ta se v práci skutečně nachází.²⁹³ Tím, že Hammerschmidt obě díla propojuje, z nich sice netvoří jeden celek, jako například fungují dílčí práce s pražskou

²⁸⁴ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Georgii*, s. 173–230. Výjimku tvoří pouze popis návštěvy Ferdinanda II. a závěrečná zpráva o autorizované komisi. Viz kapitola 3.3.4 Historiografické texty jako narativní prameny.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 198.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 226; Týž, *Historia Alto Mautae*, f. 7v.

²⁸⁷ Slovo *Melnici* je v textu skutečně škrtlé. J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 6r.

²⁸⁸ Opravená chyba by mohla nasvědčovat tomu, že Hammerschmidt text přepisoval z již tiskem vydaného díla. Týž, *Monasterium s. Georgii*, s. 191, 195.

²⁸⁹ O tom např. Karel PACOVSKÝ, *Úloha svatojiřských abatyší při korunovaci českých královen*, *Folia historica Bohemica* 32 (1–2), 2017, s. 151–178.

²⁹⁰ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Georgii*, s. 204–224.

²⁹¹ Např. jmenuje Zbraslavskou kroniku nebo Jana Dubravia.

²⁹² J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

²⁹³ Týž, *Monasterium s. Agnetis*, s. 77–80.

tematikou ve vztahu k jeho *Prodromu*,²⁹⁴ ale přeci jen se jejich obsahy ve výkladu částečně doplňují. Z *Monasteria s. Agnetis* se čtenář dozví o Žerotínech a drobných detailech k vysokomýtskému klášteru klarisek, *Historia Alto Mautae* může sloužit jako doplněk k dějinám klarisek v Čechách.²⁹⁵ Odkaz na tento text zároveň slouží jako podpora Crugeriova výkladu oproti výkladu Samuela Hataše o kostelu sv. Vavřince.²⁹⁶

3.3.5 Jiné zdroje

Je pravděpodobné, že během práce Hammerschmidt čerpal i z dalších pramenů, ty se však nepodařilo přesně určit. Není tak například jisté, odkud vzal látku ke své třetí kapitole (*Catalogus titul. dominorum subcamerarium regiarum dotalium reginae civitatum ab anno 1415*), kde jsou uvedena jména podkomořích českých královen od roku 1415.

Zároveň skutečnost, že Hammerschmidt v *Historii Alto Mautae* nepopisuje pouze dávno zašlé děje, ale i velice nedávné události, díky nimž lze i přesněji určit datum vzniku celého díla,²⁹⁷ vede k domněnce, že mohl vycházet například ze svědectví pamětníků a podobných zdrojů, které již dnes nelze s jistotou určit.

3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu

Jak bylo výše řečeno, věnoval se Jan Florian Hammerschmidt často historii míst, k nimž měl jistý vztah. Samy se tak nabízejí otázky, co jej blíže poutalo k Vysokému Mýtu a co jej přimělo věnovat se dějinám tohoto města. Odpovědět na ně však není jednoduché. Sám autor se ke svému vztahu k městu vůbec nevyjadřuje, v díle navíc chybí jakákoliv úvodní kapitola, v níž by se snad dalo takové informace očekávat.

Nelze přesvědčivě prokázat, že autor město osobně navštívil. Z četných narážek obsažených v *Historii Alto Mautae* by se dalo předpokládat, že Hammerschmidt popisuje místo z vlastní zkušenosti, je však nutné zachovat opatrnost. Může se totiž

²⁹⁴ J. CIGLEROVÁ, *Historik Jan Florián Hammerschmidt*, s. 64.

²⁹⁵ Viz kapitola 3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu.

²⁹⁶ „*Stemma Zierotinarum Plichtiarum fuse descripsi in Monasterio Teinecensi sanctimonialium s. Clarae in districtu Slanensi prope Lauram et probam Plichtas Zierotineos esse fundatores et dotatores huius monasterii.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

²⁹⁷ Viz kapitola 3.2.3 Datace.

jednat buď o čistě stylistickou záležitost,²⁹⁸ nebo o text přejatý od jiného autora.²⁹⁹ Lze však předpokládat, že ve městě skutečně pobyl. Čerpal totiž z dokumentů uložených v městském archivu, na což poukázal již Alois Vojtěch Šembera.³⁰⁰ Z roku 1729 navíc pochází dnes nejstarší známý soupis dokumentů uložených v městském archivu.³⁰¹ Konkrétně získával informace z městských pamětních knih, nahlédl i do městských privilegií, jejichž opisům věnoval celou jednu kapitolu, a pravděpodobně se dostal i k dalším pramenům.³⁰² Dobová praxe naznačuje, že si města bedlivě střežila svá práva i privilegia. Sám Hammerschmidt to pocítil, když hodlal vydat tiskem své dějiny Českých Budějovic.³⁰³ Pro námitky městské rady, že by tak městu mohla vzniknout újma, pokud by byly zveřejněny městské listiny, jež text obsahoval, bylo od vydání díla upuštěno a zůstalo jen v rukopise.³⁰⁴ Rozsáhlost materiálu také nasvědčuje spíše tomu, že jej Hammerschmidt nasbíral sám na místě, než možnosti, že by mu prameny, ať již v přepisu, či jiné formě, někdo zaslal. Ani tuto možnost však nelze zcela vyloučit. Nutno připomenout, že barokní historici byli nesmírně pilní v heuristice a sbírání pramenů i pro své kolegy. Bližší souvislosti o vztahu Jana Floriana Hammerschmidta k Vysokému Mýtu však tyto úvahy neposkytují.

Mohou ho však částečně nastínit jeho vazby k osobám spojených s městem, s nimiž se Hammerschmidt mohl setkat již za dob svých studií. Když pobýval jako

²⁹⁸ Např.: „*Civitas haec reginae Dotalis, Alto-Mauta, olim a Mutino Wrssow[ic]o, Muta dicta, est teste Paprockii de civitatibus Bohemiae, Fol. 237 ‚valde antiqua‘. Dico ego: famosa.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v. „*Alto-Mauta civitas est pulchro ordine architectonico aedificata, muro et profundis vallis cincta, forum civitatis est amplissimum et fere totius Regni Bohemie maximum, in longitudine 232 ulnarum, totidemque in latitudine.*“ Tamtéž, f. 27r.

²⁹⁹ Např.: „*Medio milliari ab Alto-Mauta, sub pago Wratislaw, vulgo Wraczlaw dicto, ad communitatem civitatis Alto-Mautensis spectante ex uno montium in valle amoena profluit aqua limpidissima, lucidissima, crystallina, saluberrima. In uno montium a dexteris olim stabat arx Wrssovicensis Mutinae, quondam Alto-Mutae fundatoris, hodieque huius arcis vestigia aliqua visuntur.*“ Tamtéž, f. 40r. Jedná se však o citaci z knihy Václava Vojtěcha Čapka: „*Místo, kdežto zdravohojedlná studánka, živý ze země se přejšící čistý jako křišťál vody pramen jest, nachází se v kraji chrudimském na gruntech královského věnného města Vysokého Mejta, půl mile odtud, blíž vesnice Vraclavě, před dávnými lety města Vratislavě jmenované, i také pod tím jménem Vratislav od slavné paměti císaře a krále českého Ferdynanda Třetího témuž městu postoupené, mezi dvouma porostlými kopci, v jednom krásném a veselém oudolí, na kterémžto jednom po pravý stráně k Vraclavi lěžícím kopci před lety dle české kroniky Václava Hájka hrad a stamhaus českých pánův Mutina Veršovcův býval, od kteréhožto hradu až podnes rudera a znamení se spatřují. Ten čerstvý a silný pramen vody svatomikulášské nikdy se neumenšuje, nýbrž vždy hojnost vody vydává.*“ M. ROČKOVÁ, *Starobylá zdravohojedlná studánka*, s. 11.

³⁰⁰ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. II.

³⁰¹ V. SEKOTOVÁ, *Archivní fond města Vysoké Mýto*, s. 133.

³⁰² Viz kapitoly 3.3.2 Městské knihy a 3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny.

³⁰³ Jan Florian HAMMERSCHMIDT, *Gloria regiae liberaeque montanae urbis Boemo-Budvicensis*. Před vznikem jednotné archivní sítě byl text uložen v městském archivu v Českých Budějovicích. J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 96–97.

³⁰⁴ J. KADLEC, *Jan Florián Hammerschmidt*, s. 97.

student v pražském Klementinu, kde tehdy probíhala univerzitní výuka filosofie,³⁰⁵ vedl totiž tamní jezuitskou tiskárnu Bedřich Bridel, vysokomýtský rodák, dnes především známý díky své básni *Co Bůh? Člověk?*³⁰⁶ Dále se mohl během studia v arcibiskupském semináři teoreticky setkat se Samuelem Hatašem, vysokomýtským děkanem z let 1660–1666,³⁰⁷ který následně v letech 1666–1670, než se stal děkanem chrudimským, působil coby rektor semináře.³⁰⁸ Tím však nejsou možné kontakty s vysokomýtským prostředím zdaleka vyčerpány. Bratři Čapkové, mimochodem synovci výše zmíněného Bedřicha Bridela, se pohybovali ve stejných kruzích jako Jan Florian Hammerschmidt. Jan Aleš Čapek zastával v letech 1682–1695 úřad probošta Staroboleslavské kapituly, jejímž členem se Hammerschmidt stal.³⁰⁹ Jeho bratr Václav působil rovněž tamtéž coby kanovník a posléze se stal i apoštolským protonotářem.³¹⁰ Další z Čapků, Václav Vojtěch, je pak autorem knih o studánce sv. Mikuláše ve Vraclavi, jež cituje i sám Hammerschmidt.³¹¹ Mimoto studovalo během Hammerschmidtova působení v arcibiskupském semináři pár studentů původem z Vysokého Mýta.³¹² Většina vysokomýtských studentů však směřovala spíše do jezuitských škol, čemuž jistě napomohlo i několik nadací zřízených k tomu účelu.³¹³ Jedna z nich však byla určena pro studenty bez rozdílu; založil ji koncem ledna 1732 Karel Christen.³¹⁴ Není bez zajímavosti, že matrika arcibiskupského semináře ve stejném roce jako studenta zmiňuje jistého Ignáce Christena z Vysokého Mýta.³¹⁵

Jak je patrné, mohl Hammerschmidt velice snadno navázat bližší vztahy s vysokomýtským prostředím, u žádné z výše popsaných možností však není jisté, zda, případně do jaké míry, se tak skutečně stalo. Téměř s jistotou lze předpokládat pouze to, že se Hammerschmidt osobně znal s Ludvíkem Bartolomějem Raffiem, vysokomýtským rodákem, který v roce 1723 nastoupil na studia do arcibiskupského semináře³¹⁶ a následně působil coby kaplan ve staroměstském kostele Panny Marie

³⁰⁵ I. ČORNEJOVÁ – A. FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity*, s. IV.

³⁰⁶ P. VOIT, *Pražské Klementinum*, s. 65.

³⁰⁷ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. z.

³⁰⁸ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Prodromus gloriae Pragenae*, s. 141.

³⁰⁹ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. z.

³¹⁰ Tamtéž, s. z–aa.

³¹¹ Viz kapitola 3.3.4 Historiografické texty jako narativní prameny.

³¹² Z matricy semináře se z dob Hammerschmidtova rektorátu dozvídáme o Karlu Christenovi a Janu Felixovi. *Consignatio reverendorum dominorum alumnorum*, s. 35–36.

³¹³ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 55–56.

³¹⁴ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. qq.

³¹⁵ *Consignatio reverendorum dominorum alumnorum*, s. 73.

³¹⁶ *Consignatio reverendorum dominorum alumnorum*, s. 53.

před Týnem, tedy v době, kdy zde Hammerschmidt zastával funkci faráře a kdy se věnoval práci na *Historii Alto Mautae*.³¹⁷

Alternativní odpověď na otázku, co přimělo Hammerschmidta k sepsání dějin Vysokého Mýta, poskytuje další z jeho rukopisů, konkrétně *Monasterium s. Agnetis*, na něž ve své historii Vysokého Mýta přímo odkazuje. V tomto spise se Hammerschmidt zmiňuje i o dceřiných kláštorech pražských klarisek: „*Omnium primum in Boëmia clarissarum monasterium erat Vetero-Pragae ad Salvatorem, dein ad sanctum Franciscum, nunc ad sanctam Agnetem appellatum, a beata Agnete, regis Bohemiae Przemislai Ottogari I. filia et Wenceslai regis Bohemiae IV. sorore, aedificatum. Secundum: Alto-Mautae ante civitatem reginae Bohemae dotalem. Tertium: Teyniczii, non procul Launam a Plichtainis aedificata. Quartum: Crumlovii a dominis Rosensibus aedificatum et dotatum.*“³¹⁸ Na následujících stránkách se autor podrobněji věnuje dějinám těchto dceřiných klášterů s výjimkou právě Vysokého Mýta.³¹⁹ Nabízí se tak hypotéza, zda Jana Florian Hammerschmidta k práci na *Historii Alto Mautae* nepřivedla právě tato skutečnost a snaha doplnit dějiny klarisek v Čechách. Tuto hypotézu by podporoval fakt, že oba texty si jsou svou vnější i vnitřní formou velice blízké. Na druhou stranu se o klášteře klarisek v *Historii Alto Mautae* téměř nezmiňuje. Jediné, co o něm čtenáři prozradí, je věta: „*Sed etiam ecclesiam s. Ludovici pro religiosis FF. Francisci minorum et sacris virginibus eiusdem ordinis communem et monasteria peculiariter aedificarunt [Žerotínové; M.S.]. Quae deinde ambo hussitius fruor pessumdedit.*“³²⁰ Pokud se však současná historiografie, která o existenci kláštera pochybuje, nemýlí, mohl Hammerschmidt o klášteře jen stěží shromáždit jakékoliv další informace.

Dílo *Monasterium s. Agnetis* není jediné, co mohlo Hammerschmidta přivést k myšlence sepsat dějiny Vysokého Mýta. V první kapitole *Historie Alto Mautae* se zmiňuje o listině Chotěšovského kláštera z roku 1282.³²¹ Díky Hammerschmidtově

³¹⁷ „*Ludovicus Bartholomaeus Raffius, artium liberalium et philosophiae magister, SS. theologiae baccalaureus, quondam alumnus ecclesiasticus in seminario archi-episcopali pragensi, p. t. sacellanus Vetero-Pragae in Teyn.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 14r.

³¹⁸ Týž, *Monasterium s. Agnetis*, s. 12.

³¹⁹ O vysokomýtském klášteře padnou už jen dvě zmínky. „*Monasterium ad Salvatorem, nunc ad s. Franciscum, seu s. Agnetem dictum, erat in Boëmia radix et mater clarissarum, nam ex hoc monasterio deinde missae sunt ad caenobia alia eiusdem ordinis, scilicet: Alto-Mautense, Tyneczense et Crumloviense.*“ Tamtéž, s. 12. „*Hic Altomautensis monasterii s. Ludovico sacri ordinis fratrum minorum s. Francisci, vel etiam Parthenonis (nam documenta sunt pro utroque apud historicos) creditur fundator extitisse, vel minimum incohatur, quae Plichta III. eadem gente ortus circumcirca terrarum dominus postea explevit absolvitque.*“ Tamtéž, s. 78.

³²⁰ Týž, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

³²¹ Viz kapitola 3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny.

chybnému čtení subskripce zmíněné listiny a následnému chybnému výkladu se spojily dějiny města s dějinami jeho rodného kraje, a právě to je další možná příčina jeho zájmu o historii Vysokého Mýta.

Nelze přesně určit, co Jana Florian Hammerschmidta poutalo k Vysokému Mýtu natolik, že se rozhodl věnovat se dějinám tohoto města. Tyto příčiny by mohly nastínit osobní vazby na osoby spojené s městem, jakými byli Bedřich Bridel, Samuel Hataš, bratři Čapkové či vysokomýtští studenti arcibiskupského semináře. Není však jisté, zda tyto vazby vznikly či nakolik byly pevné. Jedinou osobou z Vysokého Mýta, se kterou se Hammerschmidt jistě znal, byl Ludvík Bartoloměj Raffius. Stejně tak je však možné, že Hammerschmidta k práci přiměla snaha doplnit dějiny klarisek v Čechách, které popsal v rukopisu *Monasterium s. Agnetis*. S tímto dílem pojí *Historii Alto Mautae* nejen blízká podoba vnějších a vnitřních znaků, ale též přímý odkaz obsažený v textu o dějinách Vysokého Mýta. Nelze ani opominout skutečnost, že Vysoké Mýto jej mohlo zajímat z čistě osobních důvodů. Dle jeho interpretace listiny chotěšovského kláštera z roku 1282 se totiž dějiny města prolínají s dějinami jeho rodiště. Je docela dobře možné, že to, co Hammerschmidta přimělo k sepsání historie Vysokého Mýta, byla kombinace všeho výše popsaného než pouze jedna varianta. Stejně tak dobře je však možné, že k tomu vedlo něco úplně jiného, co prameny nezachycují. Třeba měl Hammerschmidt jenom rád pstruhy, kterými bylo Vysoké Mýto v Čechách vyhlášené,³²² nebo navštívil lázně sv. Mikuláše ve Vraclavi.³²³ Ačkoliv pro to neexistuje přímý důkaz, je pravděpodobné, že Hammerschmidt město osobně navštívil.

3.5 Hammerschmidtův výklad dějin Vysokého Mýta

Byť by se na první pohled mohlo zdát, že *Historia Alto Mautae* pouze sumarizuje fakta a informace bez hlubší kritiky, zájmu či porozumění a stroze je strukturuje do dílčích seznamů, podává Jan Florian Hammerschmidt ucelený a promyšlený obraz dějin Vysokého Mýta. V centru jeho pozornosti se nalézají tři oblasti. Předně jsou to církevní dějiny, na něž klade veliký důraz. Dále lze z jeho textu získat poměrně podrobný popis

³²² A. V. Šembera o nich například píše: „Vzácné obyvatele vodní ukrývá pod hladinou svou řeka Loučná. Majíc hluboké řečiště a čistou pramenitou vodu a přijímajíc potravu ze samých vodních luk, stala se živitelkou výborných pstruhů, pod jménem Mýtských ode dávna daleko rozhlášených. Pstruhové ti (olšáci a lipáni) posílávali se za starých časů ku stolu královskému do Prahy a dovážejí se posud ještě do Prahy i do Vídně, jen že nyní pro zřítnost pytláků dostatečného zrůstu dojíti nemohou. Krom pstruhů živí Loučná, zvláště u Šnakova a u Sedlišťek, chutné úhoře a raky, též mníky, jílce a jiné drobné ryby. I vydry se v ní často objevují.“ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 7–8.

³²³ Ve Vraclavi se mimochodem v roce 1724 vyléčil jistý Matěj Raffius. M. ROČKOVÁ, *Starobylá zdravotněhodná studánka*, s. 43–44.

dějin městské správy, ne správy ve smyslu městské samosprávy, kterou Hammerschmidt v zásadě opomíjí, ale správy zeměpanské, správy z pozice centrální panovnické moci. Poslední oblast Hammerschmidtova zájmu pak představují různé příhody, události a pamětihodnosti, které buď utváří obraz samotného města v širším kontextu a charakterizují ho, nebo které výrazněji vybočují z běžného městského života a hlouběji se tak zapsaly do místní paměti. Tyto uměle vytvořené kategorie se samo sebou navzájem překrývají a doplňují (především poslední z nich v sobě obsahuje obě předešlé a zároveň se v nich ztrácí), přece jenom však mohou být pro níže uvedený rozbor užitečné.

3.5.1 Obecný rámec výkladu vysokomytských dějin

Dříve než bude možné se pustit do rozboru oněch tří oblastí městských dějin, kterým se Hammerschmidt věnuje, je nutné se podrobněji zabývat oblastí čtvrtou, kterou by dnes bylo možné nazvat mytickými dějinami. V Hammerschmidtově vidění však zřejmě představovaly spíše součást dějin správy. Největší část této pasáže přejal z Hájkovy *Kroniky české*, která v jeho době představovala jeden ze základních zdrojů historického poznání a o jejíž pravdivosti se příliš nepochybovalo.³²⁴ I v Hammerschmidtově vidění však musely tyto příběhy představovat samostatnou kategorii. Doba, v níž se odehrály, je totiž na hony vzdálená od časů, na něž se soustředí ve zbytku svého díla. Navíc stojí hned na počátku první kapitoly, na velmi exponovaném a významem zatíženém místě textu. Mytické dějiny tak představují jakýsi obecný úvod, první základní informace k dějinám města a utváří rámec následného historického výkladu.

Hammerschmidt zde popisuje založení města Vršovci v kontextu širšího rodového území a statků. Tomu se, společně s výkladem o původu a odvození jména rodu, věnuje téměř celé dvě strany, než se vůbec poprvé zmíní o samotném Vysokém Mýtu. Dějiny města se tak částečně ztrácejí v dějinách zmíněného rodu, dokonce by šlo mluvit o skutečnosti, že příběhy Vršovců samotné město zastíňují. Hammerschmidt se mimo to, že Vršovci do Čech přišli s Čechem a Lechem a že se stali po knížatech předními muži země, zmiňuje o rodové fundaci četných hradišť³²⁵ a o úřadech, které různí Vršovci zastávali.³²⁶ Tím ve svém vyprávění tvoří jakousi dramatickou

³²⁴ Viz kapitola 2.3.2 Česká historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století.

³²⁵ Konkrétně se zmiňuje o založení Vršovic (poblíž Vyšehradu), Postolopr, Vladaři, Žandova, Vršovic (nedaleko Loun) a dále pak o držbě Dřevíče a Šumova.

³²⁶ Konkrétně zmiňuje Domoslava coby osobního rádce kněžny Libuše, Křesomysla, správce Vyšehradu za knížete Mnaty, a Kochana, správce českého území v době, kdy Čechy dobyl Boleslav Chrabrý.

gradaci – čtenář se postupně dozvídá o moci, bohatství a slávě Vršovců, zakladatelích města, a když se v textu konečně objeví jméno Vysokého Mýta, spojí se kvality rodu s kvalitami nově založeného sídla. Založení města klade autor někdy před rok 1096 a připisuje jej Vršovci Mutinovi, od něhož rovněž odvozuje jeho jméno (Mutina – Muta). V tutéž chvíli však přijde zvrát. Řečený Mutina je knížetem Břetislavem II. vyhnán a posléze jeho nástupcem Bořivojem II. povolán zpět.³²⁷ Až doposud, jak je výše patrné, seznamoval Hammerschmidt čtenáře pouze s úspěchy rodu, byť lze pár zmínek vnímat jako nenápadnou předzvěst tohoto zvrátu.³²⁸ Mutinovo vyhnání tak ve vyprávění tvoří úvod dějů, které na sebe nedají dlouho čekat. Následující věta textu totiž již popisuje nástup knížete Svatopluka a počátek událostí z roku 1108, kdy byla většina rodu vyvražděna.

Naznačenou strukturu textu nelze vnímat izolovaně bez marginálních poznámek, které text doprovázejí. Jak již bylo řečeno, Hammerschmidt jich užívá, aby čtenáři naznačil, čeho se obsah odstavců týká. Jako první, hned pod nadpisem tak poznamenává stručně *Wrsowecii describuntur*. Tato poznámka pod sebou skrývá popis všeho, čeho Vršovci dosáhli, všech fundací tvrzí, získaných funkcí atd. Jednoduše popisuje ono bohatství, slávu a moc rodu. Druhá marginální poznámka textu pak zní *Mutina Wrsowecius fundator Alto-Mutae*. Následující text tvoří to, co bylo výše nazváno dramatickým zvrát, předzvěstí vyvraždění rodu. Marginální poznámky jednak kopírují, ale zároveň i podporují výše vypsanou strukturu textu a způsob, jakým působí na čtenáře. Společně s obsahem dávají vysvitnout samotnému městu jako něčemu, co stojí u konce rodu Vršovců, co je s rodem úzce spojeno, čímž přebírá kvality rodu, ale zároveň se jaksí vyčleňuje.

Ve výkladu o vyvraždění Vršovců Vysoké Mýto nehraje žádnou výraznou roli, je pouze zmíněno jako město, nedaleko něhož leží Vraclav, kde celá událost započne.³²⁹ V Hammerschmidtově vyprávění jsou v řeči knížete Svatopluka, kterou přejímá

³²⁷ „*Mutina Wrsowecius fundavit et condidit civitatem Mutam, nunc Alto-Mutam dictam, qui deinde anno 1096 a Bohemiae principe Brzetislao ex Bohemia in Poloniam est proscriptus, sed anno millesimo centesimo primo a principe Bohemiae Borziwogio II. revocatus, cui princeps iterum restituit bona Mautam, Litomericium, etc.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 1v.

³²⁸ Například rok 721, kdy Hammerschmidt popisuje příběh Libuše a Přemysla. Ten, zdá se, částečně vybočuje z vypravování o Vršovcích. Hammerschmidt však Přemysla přímo nejmenuje, později se k této události vrací, když vysvětluje, proč byli Vršovci nepřáteli českých knížat. „*Anno 721 Libussam in coniugem qui petiit, illique ingentem substantiam allaturum spondit. Hagek ad annum 721.*“ Tamtéž, f. 1r.

³²⁹ „[...] [*Svatopluk; M.S.*] *veniens in Bohemiam stitit et pernoctavit in arce medio milliari ab Alto Mauta dissita, [...]*“ Tamtéž, f. 2r.

z Hájka, vzpomenuy zločiny, kterých se Vršovci vůči českým knížatům dopustili.³³⁰ Následuje popis vraždění, stíhání Vršovců, útěk zbytků rodu do Polska a Uher a posléze vražda knížete Svatopluka jedním z přeživších Vršovců v příštím roce. Po těchto událostech podává Hammerschmidt vysvětlení, proč byli Vršovci nepřáteli českých knížat a co je přimělo k nenávisti vůči Přemyslovcům.³³¹ Vysoké Mýto není zmíněno ani v jedné z těchto souvislostí, stojí stranou celého příběhu zrady a trestu, zůstává bez viny a bez potrestání. Čtenář si tak i nadále zachovává obraz úctyhodného města, který nabyt v předchozích řádcích.

Pozornost se k městu obrátí znovu až poté, kdy jsou jako noví páni Vysokého Mýta jmenováni Žerotínové. Ti se v Hammerschmidtově podání dále zaslouhují o rozvoj města. Zakládají kláštery, staví kostely. Město samotné se pod jejich správou vymaňuje z pasivity, pomocí níž bylo až doposud popisováno, a svou zásluhou se stává nejen starobylým, za což vděčí zakladateli Mutinovi, ale též proslulým. Hammerschmidt začne ve vztahu k Mýtu používat aktiva.³³² V následujícím odstavci není Vysoké Mýto popsáno jako sídlo děkana, zcela aktivně již „*habuit suos decanos ante annum 1282, ubi aliae civitates illo tempore habuerunt parochos et plebanos.*“³³³ Pod správou Žerotínů se tak Vysoké Mýto nestává jen samo o sobě aktivním, ale převyšuje ostatní města. Ve stejném duchu se nese i další text. Žerotínové v něm představují ideál městských pánů a příklad, jak se pod takovou správou město rozvíjí.

Odborná literatura Hammerschmidtovi často vytýká, že až nekriticky přejímá informace od cizích autorů, že jeho dílo obsahuje pramálo vlastní historické

³³⁰ „*O gens Wrssowiczia nequam! et perversa, Deo et hominibus exosa, principibus Boemiae semper inimica! Vos, Wrssowiczii, Boleslaum principem lumine oculorum privastis, Jaromirum principem in sylvam fraudulenter eductum et ligatum sagittis occidere volvistis, Brzetislaum, fratrem meum, occidistis, Borzivoium, amicum meum, regno expulsistis. Tu, Mutina, causa ea, quod Borzivoius cum Polonis in regnum Bohemiae cum exercitu invenit. Tu, Mutina et frater tuus Bozeius, fratrem meum Brzetislaum occidistis. O gens perfida!*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 2r.

³³¹ To je první část textu, kdy Hammerschmidt přímo jmenuje jiný zdroj než Hájka, konkrétně Balbínovo *Epitome*. „*Wrssowecii ex Czechis et Lechi parantela descendentes, videntes Lybussam, Croci filiam, universa sua familia praeterita (quanquam eius connubium decenter et viverentur affectassent), aratorem Przemyslum (quamvis domi nobile, nihil tamen ad Wrssowecios) praetulisse et coniugem accepisse, immortalis odio concepto, quod toti posteritati velut cum sanguine inurebatur, vetera sua in Bohemiae populos iura ex Czecho et Lecho iactare et defendere armis clientum freti coeperunt. Hinc omnibus populis turbis praebuere se duces Polonos, Germanos adversus duces nostros consiliis omnibus evocabant, caelum terrae miscebant, ibant qua poterant et qua non poterant, conabantur, ut cum istud ob ducum imperitantium potentiam male procederet, et saepe sub manum negotium non iret, ut imbecilli et fracti solent, odiis et insidiis in vitam principum grassabantur.*“ *Haec Balbinus loco citato.*“ Tamtéž, f. 2v–3r. Na dalších řádcích pak čerpá z dalších historiků. Viz kapitola 3.3.4 Historiografické texty jako narativní prameny.

³³² Tato proměna se odehraje ve větě, která byla již výše citována. Viz pozn. č. 298.

³³³ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

a badatelské práce či invence. Z tohoto úhlu pohledu by bylo snadné negativně hodnotit celou první část první kapitoly věnující se mytickým dějinám. Mohlo by se zdát, že autor pouze vypisuje vše, co lze u Hájka a jiných autorů k Vysokému Mýtu, Vršovcům a Žerotínům nalézt, bez ladu a skladu. Hammerschmidt však postupoval jinak. Jak již bylo řečeno výše, jeho text má velmi promyšlenou strukturu. Z Hájka sice výrazně čerpá, ovšem takovým způsobem, který odpovídá oné struktuře. Za prvé, informace za sebou neřadí stejně jako Hájek, tedy čistě chronologicky. Naopak, nejdříve popíše vše, co Vršovci dokázali, a až následně, jako vysvětlení událostí z roku 1108, podá výklad o nepřátelství a zločinech vůči Přemyslovcům. S tím zároveň souvisí skutečnost, že Hammerschmidt z Hájka nepřebírá vše, co se lze o Vršovcích v *Kronice české* dočíst. Dobrým příkladem toho je Hájkův zápis k roku 730. Zde se Hájek rozepisuje o založení Vršovic a hned pokračuje Libušinou věštbou a varováním před Vršovci, kteří se stanou nepřáteli přemyslovských knížat.³³⁴ Hammerschmidt do svého textu přejímá pouze první část, tedy založení Vršovic. Lze tak říci, že Hammerschmidt sice čerpá informace z Hájka, ovšem nikoliv bezmyšlenkovitě – informace přebírá, třídí a dává jim nový pořádek. Tím vytváří nové souvislosti a nově interpretuje dějiny města a s ním spojeného rodu. Díky tomu se mimochodem Hammerschmidtův text odlišuje od řady starších dějepisců, kteří se, počínaje již Kosmou, o Vršovcích při první zmínce vyjadřují odmítavě a negativně. Hammerschmidt tak posléze činí též, ovšem nejdříve dává, jak již bylo řečeno, vyniknout slávě, moci a bohatství rodu jako zakladateli města; Vysoké Mýto pak s příběhem nepřátelství a zrady vůbec nespojuje.

První stránky textu se tedy vyrovnávají s tím, že Vysoké Mýto je spojené s nepřátelstvím a odbojem vůči centrální panovnické moci. Toto spojení je však jen zdánlivé, dáno pouze shodou okolností. Město samotné tak zůstává bez provinění, bez trestu a může se dále nerušeně rozvíjet v souladu s onou centrální mocí. Žerotínové na následujících řádcích představují ideální příklad toho, jak lze město spravovat. To je onen rámec celého díla, který utváří Hammerschmidtem popsané a interpretované mytické dějiny. V jeho kontextu lze porozumět dalším kapitolám.

O správnosti této interpretace svědčí několik skutečností. Předně jí nasvědčuje dobová atmosféra, ve které text vznikl.³³⁵ Na přelomu dvacátých a třicátých let 18. století bylo velkým politickým tématem v Habsburské monarchii následnictví.

³³⁴ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 61–62.

³³⁵ Odborná literatura k tomuto období viz pozn. č. 128.

Karel VI. a Alžběta Kristýna totiž neměli mužského dědice a nároky na jimi spravovaná území si kladli především bavorský a saský kurfiřt, Karel Albrecht a Fridrich August, manželé dcer Josefa I. Právě to se silně vepsalo do dobové propagandy a bylo přítomno kupříkladu v průběhu saské, bavorské i české korunovace či jiných událostí v tehdejší veřejném prostoru.³³⁶ Atmosféru očekávání budoucího sporu, který vypukl po smrti Karla VI., dobře ilustruje freska v kostele Panny Marie vítězné na Bílé Hoře. Kosma Damián Asam, dvorní malíř Karla Albrechta, zde ve dvacátých letech 18. století vymaloval alegorický výjev, který býval dlouhá léta vykládán jako „vítězství církve“, jako oslava bitvy na Bílé hoře, ke které přispěl i bavorský vévoda Maxmilián I. Podle přesvědčivé interpretace Marie Fířtové však ve skutečnosti vyslovuje nárok bavorských Wittelsbachů na habsburské dědictví.³³⁷ V latentní fázi konfliktu se nutně musely vynořit vzpomínky na české vzpoury vůči panovnické moci a úvahy o věrnosti českých území vůči Habsburkům. Poslední z těchto vzpour, druhé stavovské povstání, byla navíc ještě v poměrně živé paměti, čímž lze vysvětlit i vznik Asamovy fresky.

To vše musel Hammerschmidt velice dobře vnímat. Vždyť působil jako farář jednoho z největších pražských kostelů, který byl ještě k tomu spojen se sídlem bývalé dolní konzistoře a jenž stál naproti staroměstské radnici, před níž proběhla exekuce vůdců druhého stavovského povstání. Sám byl pravděpodobně očitým svědkem korunovace Karla VI. a Alžběty Kristýny a v témže roce vydal svůj *Prodromus*, který prošel dobovou cenzurou.³³⁸ Navíc se aktivně podílel na událostech veřejného života, například na procesu blahorečení Jana Nepomuckého.

Jak bylo pojednáno výše, je možné pozorovat u mladších historiků balbínské školy určitý posun oproti starší tradici. Mladší autoři upouštějí od kladného hodnocení událostí spojených s protestantismem a stavovskými právy, jaké může představovat zmíněné druhé stavovské povstání, a soustředí se na popis slavné české minulosti v kontextu doby postupující státní centralizace a posilující katolické zbožnosti.³³⁹

Není tak nic překvapivého, že rámec, který Hammerschmidt nastínil v úvodu první kapitoly, skutečně užil a že ho uplatnil i pro interpretaci dalších městských dějin.

³³⁶ Ke zmíněným korunovacím zvláště: Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS a kol., *Karel VI. & Alžběta Kristýna*.

³³⁷ M. FÍŘTOVÁ, *Freska Kosmy Damiána Asama*.

³³⁸ O tom svědčí list v úvodu tisku. J. F. HAMMERSCHMIDT, *Prodromus gloriae Pragenae*, CENSURA.

³³⁹ Viz kapitola 2.3.2 Česká historiografie v druhé polovině 17. a na počátku 18. století.

3.5.2 Dějiny správy

Výše bylo pojednáno převážně o politickém kontextu, v němž Hammerschmidt své dílo sepsal. Navažme proto a začněme dějinami správy, které těsně souvisí s politickým vývojem.

Hammerschmidt ve své *Historii Alto Mautae* pojímá Vysoké Mýto především jako královské věno, ne královské město – jako králem spravovaný majetek, ne samostatnou obec měšťanů. To je patrné již z názvu kapitol, které se věnují dějinám správy. Jedná se o kapitolu druhou (*Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310*), třetí (*Catalogus titul. dominorum subcamerarium regiarum dotalium reginae civitatum ab anno 1415*), šestou (*Privilegia regiae et dotalis civitati Alto-Mautae a regibus Bohemiae et imperatoribus*), a ostatně i kapitolu první (*De fundatione civitatis Alto-Mutae*), kde je založení města popsáno, jako by se jednalo o založení poddanského města – má svou vrchnost, zakladatele Mutinu, kterého poté vystřídají Žerotínové.

Hammerschmidt se nikde více nerozepisuje o městské samosprávě. Příčinou toho může být prostý fakt, že se Vysoké Mýto zapojilo snad do všech povstání proti panovníkovi, ať už se jedná o husitskou dobu, nebo první či druhé stavovské povstání. Po bitvě na Bílé hoře přes město dokonce projížděl hrabě Thurn, když opouštěl zemi.³⁴⁰ To vše jen dokresluje skutečnost, že Hammerschmidt o průběhu těchto událostí vůbec nepojednává. Pokud některou z nich v textu zmíní, pak je to vždy buď v negativních konotacích a vykládá je spíše, jako by šlo o přírodní pohromu, která město postihla,³⁴¹ nebo se věnuje až následné obnově města.³⁴² Nikdy však Vysoké Mýto se vzpourami přímo nespojuje, stejně jako v úvodu první kapitoly. Ten v Hammerschmidtově výkladu tvoří jakýsi precedens – byť je město s povstáním spojené, samo se neprovinilo, zůstává bez viny a bez trestu, zůstává slavným a úctyhodným městem, které může svou slávu dále rozvíjet pod právoplatnou správou.

Tuto právoplatnou správu představují české královny, jimž věnná města náleží, a z jejich pověření na ně dohlíží podkomoří královen. První kapitola podává vysvětlení, jak se Vysoké Mýto stalo královským věnným městem, tedy jak přešlo od Žerotínů na české královny. Tento přechod není nikterak problematizován, vše se událo dle práva. České královny jsou tak vykresleny jako pokračovatelé žerotínského ideálu. Následná

³⁴⁰ H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 70.

³⁴¹ Např. když popisuje zánik klášterů: „*Quae deinde ambo [kláštery františkánů a klarisek; M.S.] hussitius fruor pessumdedit.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

³⁴² Např. když čtenáře seznamuje s výpisem z desk zemských z roku 1549, v němž Ferdinand I. městu navrácí zabavené majetky. Viz pozn. č. 259.

událost, kterou Hammerschmidt popisuje, přítomnost německých vojáků ve věnných městech po smrti Rudolfa I., pak v samotném závěru kapitoly tvoří protipól výkladu o Vršovcích. Vysoké Mýto přijímá německé vojáky a zůstává věrné královně vdově.

To vše jsou příčiny, proč Hammerschmidt do díla včlenil kapitolu druhou (*Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310*) a třetí (*Catalogus titul. dominorum subcamerarium regiarum dotalium reginae civitatum ab anno 1415*). Seznamy představují kontinuitu dob, v nichž se město mohlo rozvíjet, mimo ony přírodní pohromy, které představují povstání a interregna. V této logice lze vysvětlit, proč Hammerschmidt do seznamu nezařadil Alžbětu Stuartovnu, manželku Fridricha Falckého. O něco složitější je to již s manželkami Jagellonských králů, které rovněž neuvádí. Na to však mohla mít vliv tehdejší politická situace. Habsburkové se po smrti Ludvíka Jagellonského na český trůn dostali podobnou cestou, kterou se chystali využít i Karel Albrecht a Fridrich August. Nezmínit Jagellonské královny tak zároveň znamená netematizovat přechod mezi vládnoucími dynastiemi. Částečně se tohoto problému však Hammerschmidt dotkl. Jmenuje zde totiž Annu Jagellonskou, její jméno však doplňuje krátkou poznámkou: „[...] [Anna Jagellonská; M.S.] fuit nationis Bohemicae amantissima, quam moriens marito suo, Ferdinando I. regi Bohemiae et caesari, recommendavit [...].“³⁴³ Celý problém se skrývá v jednom drobném slově *recomendavit*. Hammerschmidt tím naznačuje, že Anna Jagellonská se stala českou královnou díky Ferdinandovi I., ne naopak.

Šestá kapitola (*Privilegia regiae et dotalis civitati Alto-Mautae a regibus Bohemiae et imperatoribus data*) v kontextu výše nastíněného rámce pak ukazuje, jakým způsobem čeští králové a královny Vysoké Mýto spravovali, jaká práva mu udělili, jaký prostor pro rozvoj mu poskytli. Doklady o tom, jakým způsobem tohoto prostoru město využilo, podávají zbylé dvě oblasti městských dějin, na něž se Hammerschmidt soustředil.

3.5.3 Církevní dějiny

Na církevní dějiny klade Jan Florian Hammerschmidt veliký důraz, a to nejen ve své práci o Vysokém Mýtu, ale i ve svém dalším díle. Z jeho pera pochází řada dějin kostelů, konventů či klášterů a jedno z těchto děl, *Monasterium s. Agnetis*, mohlo být dokonce i Hammerschmidtovou motivací k sepsání samotné *Historiae Alto Mautae*.³⁴⁴

³⁴³ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 6v.

³⁴⁴ Viz kapitola 3.4 Hammerschmidtův vztah k Vysokému Mýtu.

Možná i tato skutečnost zapříčinila, že se ve svém textu, který stojí v centru této práce, Hammerschmidt podrobněji věnuje církevním dějinám.

Za dobrý příklad toho, jakou váhu Hammerschmidt církevním dějinám přikládá, může posloužit už první kapitola jeho díla. Zde si v jedné její části, doprovobené marginální poznámkou, *Muta, civitas valde antiqua*, Hammerschmidt pokládá úkol prokázat, že Vysoké Mýto je skutečně „přestaré a přeslavné“. Je to právě to místo v textu, kde Hammerschmidt přestane ve vztahu k Vysokému Mýtu užívat pasivních větných konstrukcí.³⁴⁵ První příčinou těchto vlastností je dle Hammerschmidta skutečnost, že zde existoval již před rokem 1282 děkanát.³⁴⁶ Jako následný argument uvádí, že odsud pocházel Jan z Mýta, řečený Sofista, který se stal okolo roku 1400 kanovníkem u Všech svatých na Pražském hradě. Dále se zmiňuje o tom, že ve Vysokém Mýtě sídlil litomyšlský sufragán a nakonec že v kostele sv. Vavřince za třicetileté války našli Švédové pohádkový poklad.³⁴⁷ To vše jsou v obraze, který nám Hammerschmidt předkládá, důvody a důkazy toho, že Vysoké Mýto je přestaré a přeslavné a mlčky text dodává i úctyhodné. V Hammerschmidtových očích jsou to církevní úřady a duchovní pocházející z města, kteří jej činí tak výjimečným. To je důvodem, proč autor v následujících kapitolách díla uvádí seznamy místních děkanů a duchovních. Díky nim město získává svou slávu.

To vše zároveň slouží jako vzor, jak se město pod dobrou správou samo rozvíjí. Žerotínové zakládají kostely a kláštery, jejichž kráse věnuje Hammerschmidt také část popisu a které dále přispívají ke slávě města.³⁴⁸ Péči o církevní život ve městě tak Hammerschmidt spojuje s výše popsáním ideálem správy. Skutečnost, že naprostá většina kapitol, které se věnují církevním dějinám, popisuje nedávné události,³⁴⁹ tak ve výše nastíněném rámci Hammerschmidtova díla dokládá, že české královny skutečně naplňují žerotínský ideál správy. Navíc poslední kapitolou (*De salubri fonte sancti Nicolai*) se pozornost upírá znovu na Vraclav, místo, kde došlo k vyvraždění Vršovců. Na konci *Historiae Alto Mautae* je však spojena s léčivou studánkou sv. Mikuláše a lázněmi, které jsou zde založeny.

³⁴⁵ Viz kapitola 3.5.1 Obecný rámec výkladu vysokomýtských dějin.

³⁴⁶ O Hammerschmidtově chybné interpretaci listiny choťešovského kláštera z roku 1282 bylo pojednáno výše. Viz kapitola 3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny.

³⁴⁷ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v–4v.

³⁴⁸ Tamtéž, f. 3r–3v.

³⁴⁹ Seznam děkanů začíná rokem 1625, mezi duchovními zmiňuje Hammerschmidt převážně své současníky, lázně sv. Mikuláše se začaly rozvíjet po polovině 17. století, kdy rovněž došlo k opravám některých církevních staveb, a mariánský sloup byl dokončen v roce 1715.

Je nutné poznamenat, že Hammerschmidt se soustředí čistě na katolickou tradici, což v jeho dobovém kontextu není nic překvapivého. Seznam vysokomýtských děkanů začíná rokem 1625, kdy do funkce po delší době nastoupil první katolík,³⁵⁰ a ani v seznamu duchovních pocházejících z Vysokého Mýta nelze číst jméno jediného protestanta. V díle je možno nalézt doklady jak mariánského kultu, při popisu dřevěné sochy Panny Marie z kostela sv. Vavřince a při zmínce o mariánském sloupu z roku 1715, tak rozvíjející se poutní balneologie v poslední kapitole o studánce sv. Mikuláše. V obou případech se jedná o trendy těsně spojené s českou barokní duchovní kulturou. Pokud se autor krátce zmíní o nekatolickém vyznání, pak je to vždy v negativních konotacích a opět působí spíše jako živelná pohroma, která město postihla.³⁵¹

3.5.4 Drobné městské příhody

Poslední oblastí, které se Hammerschmidt věnuje, jsou spíše drobnější místní dějiny všeho druhu, které dokumentují život samotného města. Převážně se nalézají v sedmé kapitole (*De Alto-Mautae memoriae aliquae antiquo-novae*). V díle působí po dlouhých kapitolách plných seznamů jako oživení celého textu. Zaplňují město obyvateli a jejich příběhy. Vybočují z popisu velkých událostí a slávy, přispívají v detailech k obrazu Vysokého Mýta, drobněji ho vykreslují a dávají mu vlastní charakter. Tím, že Hammerschmidt ve svém výkladu úplně opomíjí vlastní městskou samosprávu, by bez těchto drobných příhod a bližšího popisu Vysokého Mýta celé dílo nedávalo příliš smysl, nemělo by hloubku, nejednalo by se o dějiny města, ale jen jakéhosi vyprázdněného místa.

I přesto však tyto drobné místní dějiny nevybočují z obecného rámce *Historiae Alto Mautae* nastíněného v úvodu. Jak se ukázalo výše, čerpal Hammerschmidt ze dvou městských pamětních knih z roku 1603 a 1661. Nepřejímal z nich však veškeré příběhy, ale jen to, co odpovídá struktuře jeho spisu.³⁵² Drobnější příběhy tak částečně doplňují dějiny správy a církevní dějiny. Na jednu stranu dokumentují rozvoj a slávu města skrze nové stavby a opravené budovy (často sakrální), návštěvy panovníků a konanými trhy. Na straně druhé představují jejich významnou část rozličné katastrofy. Konkrétně jde o přírodní pohromy, požáry a bouře, dále pak loupežné přepadení kupců v blízkosti

³⁵⁰ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 130.

³⁵¹ Například „*Alto-Mautae in ecclesia decanali, divo Laurentio sacra, extat statua lignea B. V. M., in ecclesia s. Ludovici PP. minorum s. Francisci Seraphici ab hussitico igne conservata.*“ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Historia Alto Mautae*, f. 3v.

³⁵² Představu o tom, co vše lze v obou pamětních knihách nalézt, poskytuje H. Jireček v podkapitolách *Příběhy* ve své monografii. H. JIREČEK, *Královské věnné město*, s. 65–80, 97–101. Mezi nimi lze číst např. o výše zmíněném průjezdu hraběte Thurna Vysokým Mýtem. Tamtéž, s. 70.

města. Tím dávají ještě více vysvitnout veškerým zmínkám o událostech spojených se vzpourou proti panovníkovi a protestantismem, jako by se skutečně jednalo o podobné přírodní pohromy. Popis všech těchto druhů událostí užívá podobných větných konstrukcí ve smyslu „k městu to přišlo a město to poškodilo“. Vysoké Mýto tu vystupuje zcela pasivně.

K těmto katastrofám by bylo možné zařadit i celou osmou kapitolu (*Specificatio expensarum a comunitate regiae dotalis civitatis Alto-Mautae ab anno 1621: obtentae in Albo monte prope Pragam victoriae usque ad annum 1654 in milites potiori ex parte in parata pecunia factarum*). Zde se ve strukturovaných poznámkách líčí to samé, tedy kdo a kdy k městu přitáhl a kolik to město stálo. Celá kapitola tak představuje svého druhu soupis utrpení, kterým si město během třicetileté války prošlo, i se závěrečným součtem. Nutno však připomenout, že každá zmínka o přítomnosti švédských vojsk ve městě je doprovázena krátkým popisem rabování, kdežto císařská armáda se v Hammerschmidtově vyprávění ničeho podobného nedopouští.

3.5.5 Celkový obraz vysokomýtských dějin

Hammerschmidtova *Historia Alto Mautae* čtenáři předkládá obraz starého, slavného a úctyhodného města. Města s ohromnou katolickou tradicí, kterou představuje za pomoci řady duchovních, církevních úřadů, které ve městě působily, krásných a bohatých kostelů, klášterů a jiných církevních staveb či léčivé studánky sv. Mikuláše. Takový rozkvět města byl možný pouze v souladu s centrální panovnickou mocí, která město řádně spravovala a sama se zapříčinila o jeho rozvoj. Tím, že se Hammerschmidt nezmiňuje o městské samosprávě a povstání proti panovnické moci, kterých se Vysoké Mýto v minulosti zúčastnilo, v textu jednak nevzniká rozpor, který by tento výklad jinak přinesl, a zároveň se tím dotváří obraz města, které věrně stojí za panovnickou mocí. Aby však město v Hammerschmidtově výkladu nepůsobilo vyprázdněně, vypisuje četné drobné příběhy, které zachycují život města a dávají mu vlastní charakter. Zároveň tato drobná místní historie koresponduje s výkladem k dějinám správy a k církevním dějinám. Celé toto schéma naznačuje Hammerschmidt již v úvodní kapitole své knihy, kde čtenáře seznamuje s tím, co bychom dnes nazvali mytickými dějinami. Vršovci, jako zakladatelé města, v něm představují opozici vůči panovnické moci. Hammerschmidt s jejich vzpourou však město nespojuje a v jeho následném výkladu se může Vysoké Mýto začít rozvíjet pod Žerotíny, kteří tak představují ideál pánů města. Od nich město plynule přešlo pod správu českých královen, pokračovatele Žerotínů.

Kontrast tohoto vývoje je pak patrný na příkladu Vraclavi, kde došlo k vyvraždění Vršovců na začátku textu a kde na jeho konci Hammerschmidt popisuje rozvoj lázní s léčivým pramenem sv. Mikuláše. Hammerschmidtův výklad vysokomýtských dějin byl, zdá se, silně ovlivněn dobovou atmosférou přelomu dvacátých a třicátých let 18. století, kdy se v Habsburské monarchii řešila otázka nástupnictví a panovníci okolních států vyjadřovali své nároky na dědictví po Karlu VI.

4 Hammerschmidtův vliv na mladší historiografii

Jak je patrné při detailnějším pohledu na *Historii Alto Mautae*, je Hammerschmidtovo dílo silně ovlivněno dobou, v níž vzniklo, a výklad vysokomýtských dějin je této době uzpůsoben. Mladší zpracování dějin města A. V. Šembery na sebe nechalo čekat více než sto let a další historické práce vznikaly ještě později. Mezitím se samozřejmě historický vývoj změnil – proměnila se jak samotná historická věda, tak znalosti o vysokomýtských dějinách.³⁵³ To lze ostatně demonstrovat i touto prací, která ve svém úvodu představuje Vysoké Mýto naprosto jinak než Hammerschmidt ve své *Historii*. Následující řádky se proto budou věnovat otázce, zda *Historia Alto Mautae* nějakým způsobem ovlivnila mladší historiografii, především větší historické monografie.³⁵⁴

4.1 *Historia Alto Mautae* jako zdroj pramenů a literatury k vysokomýtským dějinám

Hammerschmidtovým dílům bývá přičítáno k dobru, že svou metodou práce, kdy často přímo opisuje vybrané prameny, zachoval budoucí historiografii to, co se ztratilo nebo bylo zničeno. To se v případě Vysokého Mýta nejspíš nestalo.³⁵⁵ Prameny, z nichž Hammerschmidt čerpal, jsou známé i v dnešní době a byly známé i historikům, kteří se věnovali dějinám města. Díky této skutečnosti bylo možné pomocí odborné literatury určit, z čeho Hammerschmidt ve své práci čerpal.³⁵⁶

Hammerschmidtovo dílo snad mohlo mladším badatelům poskytnout základní prvotní představu o tom, jaká privilegia lze v městském archivu dohledat a co obsahují, neboť Hammerschmidt je ve svém díle chronologicky třídí a opatřuje marginálními poznámkami. *Historia Alto Mautae* tak mohla sloužit jako jistý druh historické pomůcky. Je to však spíše méně pravděpodobná varianta, neboť oba po Hammerschmidtovi nejstarší historikové Vysokého Mýta se v městském archivu velice dobře vyznali a právě díky této jejich znalosti si lze dnes alespoň hrubě představit, co vše fond Archiv města Vysoké Mýto obsahuje. Je však možné, že Hammerschmidtova práce mohla mít vliv na vývoj samotného fondu. Z roku 1729

³⁵³ K vývoji historické vědy od 18. století: F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, s. 131–976.

³⁵⁴ K historickým monografiím, které se věnují Vysokému Mýtu, viz kapitola 1.1 Vysoké Mýto v odborné literatuře.

³⁵⁵ Jednoznačně to nelze určit, neboť v současné době je fond Archiv města Vysoké Mýto, který obsahuje řadu pramenů k vysokomýtským dějinám, z nichž čerpal i Hammerschmidt, badatelsky nepřístupný.

³⁵⁶ Viz kapitoly 3.3.2 Městské knihy a 3.3.3 Listiny a jiné diplomatické prameny.

totiž pochází nejstarší dnes známý soupis dokumentů uložených v bývalém městském archivu.³⁵⁷ Zda na jeho pořízení měl Hammerschmidt vliv, však není jasné.

Stejným způsobem jako o některých pramenech lze uvažovat i o historické literatuře, z níž Hammerschmidt čerpal. Z ní vysbíral informace a včlenil je do svého textu. Jak bylo však prokázáno výše, nepřejímal Hammerschmidt vše, co k městu našel, ale jen to, co odpovídalo jeho promyšlené struktuře díla. Hammerschmidtův text tak mohl sice napovědět, co lze u jakých autorů, jejichž díla vyšla do přelomu dvacátých a třicátých let 18. století, o Vysokém Mýtě nalézt, nepodává ovšem vyčerpávající bibliografický přehled. U Šembery lze například sledovat, že cituje některé stejné pasáže jako Hammerschmidt,³⁵⁸ zároveň však našel mnohé další informace, které Hammerschmidt v literatuře opominul.

4.2 *Historia Alto Mautae* jako „odborná literatura“

Všechny větší monografie, které o dějinách Vysokého Mýta vyšly, uvádějí Hammerschmidtovu *Historii Alto Mautae* buď v bibliografické poznámce, nebo v samotném textu.³⁵⁹ Všichni autoři ji tedy určitě znali. Jediný, kdo však prokazatelně přiznává, že z Hammerschmidtova díla přijal informace, je A. V. Šembera. Ten tak činí celkem čtyřikrát. Až na jeden případ z *Historie* čerpá informace k některým duchovním pocházejícím z města.³⁶⁰ V posledním případě polemizuje s Hammerschmidtovou interpretací listiny chotěšovského kláštera z roku 1282.³⁶¹ Ostatní monografie se omezují na bibliografickou poznámku.

To není nikterak překvapivé zjištění. Jak bylo popsáno výše, je Hammerschmidtova *Historia* z převážné většiny tvořena buď opisem primárních pramenů, nebo prací starších historiků. Práce byla spíše kompoziční a vlastního autorského textu do rukopisu autor příliš nevložil. Ani jeho výklad dějin Vysokého Mýta, který čtenáři předkládá, se neseťkal u mladších historiků s vlídným přijetím. Jak Šemberův, tak Jirečkův, ale i Dvořákův text a *Historický atlas měst České republiky* interpretují historické prameny a celé dějiny Vysokého Mýta odlišně.

³⁵⁷ V. SEKOTOVÁ, *Archivní fond města Vysoké Mýto*, s. 133.

³⁵⁸ Např. pověst o pokladu, který v kostele sv. Vavřince našel Torstenson, kterou stejně jako Hammerschmidt přejal i Šembera z Balbína. A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 107.

³⁵⁹ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. II; H. JIREČEK, *Královské věnné město*, PŘEDMLUVA; R. DVOŘÁK, *Vysoké Mýto*, s. 112; V. BARCAL – T. BURDA – K. KUČA a kol., *Historický atlas*, základní bibliografie k dějinám Vysokého Mýta.

³⁶⁰ A. V. ŠEMBERA, *Vysoké Mýto*, s. 121–124.

³⁶¹ Tamtéž, s. 129.

4.3 Celkový význam Hammerschmidtovy práce

Je patrné, že *Historia Alto Mautae* výrazným způsobem neovlivnila pozdější historické bádání o Vysokém Mýtě. Vyřknout nad Hammerschmidtovým spisem odmítavý soud by však bylo přehnané. Jednak je možné, že jeho práce dala vzniknout prvnímu soupisu vysokomýtských archiválií, a dále posloužila alespoň částečně A. V. Šemberovi při práci na jeho monografii, která by bez tohoto díla představovala nejstarší text souhrnně popisující dějiny města. Navíc lze díky Hammerschmidtově práci porozumět tehdejší historiografii, jejím metodám, způsobu vyjadřování a práci s prameny či historickou literaturou. Má proto své místo ve vývoji a tradici české historické vědy, na kterou navázali pozdější autoři. *Historia Alto Mautae* dále jasně dokládá, že i práce, která na první pohled postrádá hlubší kritiku pramenů a ve velkém přejímá celé pasáže od starších historiků, může obsahovat autorskou invenci a předkládat komplexně interpretované dějiny. V neposlední řadě je pak Hammerschmidtův text sám pramenem k poznání doby a atmosféry, v jejímž kontextu vznikl.

Závěr

Hammerschmidt svou *Historii Alto Mautae* sepsal na přelomu dvacátých a třicátých let 18. století, nejpravděpodobněji v rozmezí let 1730–1732. Jedná se o již hotové dílo, nebo přinejmenším o jednu z jeho konečných koncepcí, které je určeno ke čtení, a ne k budoucímu zpracování, ani jako sesbíraný materiál pro jiného historika.

Grafická úprava odpovídá Hammerschmidtovu způsobu práce na jiných textech a napodobuje vzhled tisků, které sám autor vydal. Stejně podobnosti lze nalézt i ve vnitřní struktuře *Historiae* a s některými mladšími Hammerschmidtovými texty ji dokonce poutá bližší spojení. Konkrétně se jedná o *Monasterium s. Georgii*, ze kterého autor čerpal text téměř celé druhé kapitoly (*Series reginarum regni Bohemiae ab anno 1310*), a o *Monasterium s. Agnetis*, které se s *Historií Alto Mautae* částečně doplňuje.

Převážnou většinu rukopisu však Hammerschmidt převzal buď z primárních pramenů, nebo z literatury a jeho autorská invence je omezena spíše na překlad do latiny a na práci s kompozicí. Z pramenů využil především dvě městské knihy (červenou, založenou v roce 1603, a bílou, založenou v roce 1661) a listiny obsahující městská privilegia, dále nejspíš čerpal z výpisu z desk zemských a mandátu královny Alžběty Kristýny.

Autoři, ze kterých Hammerschmidt vycházel, patří ve většině k tradici české barokní historiografie. Jedná se konkrétně o Bohuslava Balbína, Georgia Crugeria a Samuela Hataše. Čerpal však i z autorů starší humanistické tradice, z Václava Hájka z Libočan a Bartoloměje Paprockého. Všichni zmínění zároveň patří mezi katolické historiky. Jejich řady pak skrze druhotnou citaci doplňuje Pavel Stránský, představitel české protestantské historiografie v emigraci, a Václav Vojtěch Čapek, autor knihy o studánce sv. Mikuláše ve Vraclavi.

Co Hammerschmidta přimělo, aby se věnoval dějinám Vysokého Mýta, není přesně jasné. Mohli se o to zasloužit lidé spojení s městem, jakými byli například Samuel Hataš nebo bratři Čapkové. Hammerschmidt se však prokazatelně znal pouze s Ludvíkem Bartolomějem Raffiem. Alternativní vysvětlení nabízí jeho mladší historické dílo, *Monasterium s. Agnetis*, z něhož mohla pramenit snaha doplnit dějiny klarisek v Čechách, nebo listina chotěšovského kláštera z roku 1282, která, díky Hammerschmidtově chybné interpretaci, propojuje dějiny Vysokého Mýta s dějinami

jeho rodného kraje. Pravou příčinou mohla být jak kombinace všeho jmenovaného, tak i cokoliv jiného.

Listina chotěšovského kláštera dokládá, že se Hammerschmidt ve své práci nevyvaroval chyb. Bylo by možné dále jmenovat například o rok posunutou dataci mariánského sloupu na náměstí ve Vysokém Mýtě. Tyto mýlky však výrazně nemění vyznění textu.

Hammerschmidtovi totiž nelze vytýkat, že do svého díla sám nijak nepřispěl, že vše pouze opsal. *Historia Alto Mautae* totiž podává s předem rozvrženou strukturou komplexní výklad dějin města, kterému podřídil výběr pramenů a informací z literatury. V první kapitole (*De fundatione civitatis Alto-Mautae*), která tvoří jakýsi úvod k dějinám města, představuje rámec svého historického výkladu. V něm popisuje Vysoké Mýto jako město, které je spojeno se vzpourou vůči panovnické moci, ovšem pouze zdánlivě. V celém díle je popsána pouze jedna taková vzpoura, nepřátelství Vršovců vůči přemyslovským knížatům. Její výklad jako by v sobě zahrnoval výklad všech pozdějších podobných vzpour. Ve skutečnosti tak Vysoké Mýto v Hammerschmidtově textu představuje úctyhodné a slavné královské město, které se může rozvíjet pouze v souladu s centrální panovnickou mocí. Tu v *Historii* představují české královny, které plynule navazují na Žerotíny, ideál správců města. Za doklad rozkvětu Vysokého Mýta pak slouží četné sakrální stavby, církevní úřady, které ve městě sídlily, a duchovní pocházející z města. Obraz Vysokého Mýta je pak dokreslen drobnými příhodami, které se zde udály a které zároveň podporují schéma nastíněné v úvodu. Hammerschmidt se tak převážně soustředí na dějiny správy (ovšem správy zeměpanské, ne městské samosprávy), církevní dějiny a na drobnější regionální příběhy.

Dílo zcela odpovídá tradici mladší české barokní historiografie, která se zaměřovala spíše na drobnější regionální dějiny a na náboženská témata, mystiku či legendy. Veliký důraz kladla na heuristiku a shromažďování pramenů, které však nepodrobovala hlubší historické interpretaci. V období posilujícího panovnického absolutismu se vyhrazovala proti protestantismu a s ním spojeným povstáním proti centrální moci. Tento aspekt je v *Historii Alto Mautae* zvlášť patrný, k čemuž jistě přispěla i atmosféra přelomu dvacátých a třicátých let 18. století, kdy se velkým politickým tématem v Habsburské monarchii stalo nástupnictví a kdy sousední Sasko i Bavorsko vyjadřovalo své nároky na dědictví po Karlu VI.

Není překvapivé, že text zatížený takovými významy a silně ovlivněný dobou svého vzniku výrazněji neovlivnil mladší bádání o historii města, byť se jedná o nejstarší dílo, které se širěji věnuje vysokomýtským dějinám. Další podobnou monografii sepsal až Alois Vojtěch Šembera o více než sto let později a z *Historiae Alto Mautae* čerpal jen drobné informace, převážně k Hammerschmidtovým současníkům. Mladší autoři pak *Historii Alto Mautae* pouze uvádějí v bibliografické poznámce. Je však možné, že Hammerschmidtova práce dala vzniknout nejstaršímu soupisu vysokomýtského městského archivu a že mohla mladším historikům posloužit jako jistý druh historické pomůcky.

Význam *Historie Alto Mautae* tak dnes tkví především v tom, že lze skrze ni poznat některé aspekty doby jejího vzniku a v širším kontextu tak porozumět mladší české barokní historiografii, jejím metodám práce, způsobu vyjadřování a hodnotám, které vyzdvihovala.

Seznam pramenů

Rukopisy

Consignatio reverendorum dominorum alumnorum in collegium archiepiscopale Pragense ad divum Adalbertum episcopum et martyrem susceptorum ab eminentissimo principe domino Ernesto cardinale ab Harrach archiepiscopo Pragensi, quod erectum est 1636 et confirmatum ac privilegiis dotatum a sanctissimo patre Urbano VIII. anno 1638 2. Decernbris, Strahovská knihovna Praha, rkp. sign. DG III 42.

HAMMERSCHMIDT, Jan Florian: *Historia civitatis regiae et dotalis Alto Mautae*. Archiv Národního muzea, sbírka rukopisů, sign. 1198.

HAMMERSCHMIDT, Jan Florian: *Monasterium s. Agnetis sacrarum virginum clarissarum ordinis sancti Francisci Vetero-Pragae describitur a Ioanne Floriano Hammerschmid, SS. theologiae doctore, proto-notario apostolico, comite palatino, auratae militiae equite, regiae, exemptae et nullius dioecesis ecclesiae SS. Petri et Pauli Wissehradensis et antiquissimi capituli SS. Cosmae et Damiani Vetero-Boleslaviensis seniore canonico p. t. regiae urbis Vetero-Pragansis B. V. M. in Coelos Assumptae in Teyn primario curato*. Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků rkp. sign. I. D. 40.

Staré tisky

Acta utriusque processus in causa canonisationis beati Joannis Nepomuceni martyris, Vindobonae 1721. Dostupné na:

https://www.google.cz/books/edition/Acta_utriusque_processus_in_causa_canoni/D_BMAAAAcAAJ?hl=cs&gbpv=0 (25. 6. 2023).

BALBÍN, Bohuslav: *Epitome historica rerum Bohemicarum, Pragae 1677*. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=wSxPAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

https://books.google.cz/books?id=FNxRAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

BALBÍN, Bohuslav: *Miscellanea historica Regni Bohemiae, Liber III, Decadis I, Pragae 1681*. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=FNxRAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

https://books.google.cz/books?id=FNxRAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

BECKOVSKÝ, Jan František: *Poselkyně starých příběhův českých, aneb kronika česká od prvního do nynější země české příchodu dvou knížat charvátských Čecha I Lecha, vlastních bratří, až do šťastného panování císaře římského, krále českého etc. Ferdinanda prvního vždyckny vítěze slavného*, Praha 1700. Dostupné na: https://www.google.cz/books/edition/Poselkyn%C4%9B_star%C3%BDchi_p%C5%99jb%C4%9Bh%C5%AFw_c%C5%BEesk/JFxRAAAAcAAJ?hl=cs&gbpv=0 (25. 6. 2023).

Catalogus promotorum alumnorum ad curam animarum, ex collegio archi-episcopali Pragensi, ab eminentissimo principe ac domino domino Ernesto cardinali ab Harrach, archi-episcopo Pragensi, anno 1636 erecto et a pontifice romano Urbano VIII. anno 1638 22. decembris confirmato, Pragae 1697. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=jmqKgHuWwCEC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

CRUGERIUS, Georgius: *Sacri pulveres mensis augusti*, Litomisslii 1669. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=45H_ON3HzIQ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

ČAPEK, Václav Vojtěch: *Fons aquae vitae, Das ist Wasser deß uhralten heylsamen Gesund-Brunnens S. Nicolai*, König Gratz 1726.

ČAPEK, Václav Vojtěch: *Fons aquae vitae, To jest starobylá zdrávohojitedlná studnice svatého Mikuláše*, Hradec Králové 1722.

ČAPEK, Václav Vojtěch: *Starobylá zdrávohojitedlná studánka nyní lázeň svatého Mikuláše*, Litomyšl 1731.

HAMMERSCHMIDT, Jan Florian: *Historia in qua primaeva fundatio et institutio regionum ac antiquissimorum monasterium s. Georgii in castro Pragensi, s. Spiritus vulgo a misericordias dei in antiqua urbe Pragensi ordinis s. p. Benedicti sanctionialium cum omnibus tam pontificiis, quam caesareo-regiis ducalibus privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, concessionibus per distinctos paragraphos recensentur*, Pragae 1715. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=q97Zllroch0C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (25. 6. 2023).

HAMMERSCHMIDT, Jan Florian: *Prodromus gloriae Pragenae*, Pragae 1723. Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/mlp/view/uuid:f98eb000-fb47-11dc-b1a5-000d606f5dc6?page=uuid:ea1b2360-fbe2-11dc-81ca-000d606f5dc6> (25. 6. 2023).

PAPROCKÝ, Bartoloměj: *Diadochos*, Praha 1602. Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=mh5fAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false> (25. 6. 2023).

PELCL, František Martin – VOIGT, Mikuláš Adaukt – BORN, Ignác: *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler. Zweyter Theil*, Prag 1775.

PELCL, František Martin – VOIGT, Mikuláš Adaukt – BORN, Ignác: *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae. Pars II*, Pragae 1775.

STRÁNSKÝ, Pavel: *Respublica bojema*, Lugduni Batavorum 1643. Dostupné na: https://www.google.cz/books/edition/Respublica_Bojema/%C3%A2_M_P_S_Z_descripta_r/71poAAAACAAJ?hl=cs&gbpv=0 (25. 6. 2023).

Edice

BALBÍN, Bohuslav: *Verisimilia humaniorum disciplinarum/Rukověť humanitních disciplín*, ed. Olga Spevak, Praha 2006.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír – FRIEDRICH, Gustav: *Codex juris municipalis Regni Bohemiae. Tomus III. Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1420–1526*, Praha 1948.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Codex juris municipalis Regni Bohemiae. Tomus II. Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1225–1419*, Pragae 1895.

EMLER, Josef: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II. Annorum 1253–1310*, Pragae 1882.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav, *Kronika česká*, ed. Jan Linka, Praha 2013.

NOVÁK Jan Bedřich, *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279–1296)*, Praha 1903.

ROČKOVÁ Markéta, *Starobylá zdrávohojitedlná studánka Vojtěcha Václava Čapka. Edice a komentář*, Olomouc 2017, Magisterská diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky.

SCHULZ Antonín, *Jich milostí královen českých urození páni podkomoří a hofrychtěři*, Dvůr Králové nad Labem 1910.

Seznam literatury

Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste in alphabetischer Folge, Zweite Section H – N, Zweiter Theil, Leipzig 1828.

BARCAL, Vojtěch – BURDA, Tomáš – KUČA, Karel a kol.: *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 33. Vysoké Mýto*, Praha 2021.

BĚLIČ, Jaromír – KAMIŠ, Adolf – KUČER, Karel: *Malý staročeský slovník*, Praha 1979.

BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 9*, Litomyšl 2011.

BURKE, Peter: *Jazyky a společenství v raně novověké Evropě*, Praha 2011.

CATALANO, Alessandro: *Italská historiografie mezi machiavelismem a oslavou habsburské monarchie*, in: *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740)*, edd. Václav Bůžek – Pavel Král, České Budějovice 2006, s. 265–282.

CATALANO, Alessandro: *Mnoho je veršotepců, málo básníků... Italská literatura ve střední Evropě během 17. a 18. století*, in: *Italská renesance a baroko ve střední Evropě. Příspěvky z mezinárodní konference. Olomouc 17.–18. října 2003*, edd. Ladislav Daniel – Jiří Pelán – Piotr Salwa a kol., Olomouc 2005, s. 149–166.

CATALANO, Alessandro: *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

CIGLEROVÁ, Jana: *Historik Jan Florián Hammerschmidt a jeho práce s prameny (na příkladu díla Prodrromus Gloriam Pragensem)*, Praha 2009, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin.

ČEPELÁK, Jiří Augustin: *Rudolf II. a jeho doba z pohledu latinské barokní historiografie (Bohuslav Balbín, Tomáš Pešina z Čechorodu, Jan Florián Hammerschmidt aj.)*, Praha 2013, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav řeckých a latinských studií.

ČERNÝ, Václav: *Barokní divadlo v Evropě*, Příbram 2009.

Český slovník bohovědný. Díl čtvrtý: F–Holbecke, Praha 1930.

ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 8*, Litomyšl 2008.

ČORNEJOVÁ, Ivana – FECHTNEROVÁ, Anna: *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986.

- ČORNEJOVÁ, Ivana (ed.): *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl II. 1622–1802*, Praha 1996.
- ČORNEJOVÁ, Ivana: *Jezuité a reforma pražské univerzity. Spory s kardinálem Arnoštem Vojtěchem Harrachem*, in: *Bohemia jesuitica 1556–2006*. Tomus 1, ed. Petronilla Cemus, Praha 2010, s. 319–328.
- ČORNEJOVÁ, Ivana: *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1773*, Praha 1992.
- Das große Conversations-Lexicon für die gebildeten Stände. Vierzehnter Band. Großbritannien – Harnverhaltung*, Hildburghausen – Amsterdam – Paris – Philadelphia 1849.
- DVOŘÁK, Radovan: *Vysoké Mýto. Stručné dějiny města*, Ústí nad Orlicí 2003.
- EVANS, Robert John Weston: *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*, Praha 2003.
- FERSTL, Roman: *Vliv Hájkovy kroniky na dílo Jana Floriana Hammerschmieda*, *Marginalia Historica*. Sborník prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy 2, 1997, s. 99–114.
- FÍRTOVÁ, Marie: *Freska Kosmy Damiána Asama v kostele na Bílé Hoře jako manifest bavorských mocenských aspirací*, *Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky* 65 (5–6), 2017, s. 531–544.
- GAŽI, Martin: *Vesmírná jeviště v „lidských bíd hospodách“*. *Barokní zázraky v dějinách Českých Budějovic a Klatov od Jana Floriána Hammerschmidta*, *Folia historica Bohemica* 24, 2009, s. 21–55.
- HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.
- HLAVAČKA, Milan: *Karel Albrecht. Příběh druhého zimního krále*, Praha 1997.
- HOFFMANN, František: *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.
- CHALUPA, Aleš – BĚLIČOVÁ, Milena – ČECHURA, Jaroslav – RYANTOVÁ, Marie: *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*, Praha 1998.
- JIREČEK, Hermenegild: *Královské věnné město Vysoké Mýto*, Vysoké Mýto 1884.
- KADLEC Jaroslav, *Jan Florián Hammerschmidt*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 61, 1953, s. 94–104.
- KADLEC, Jaroslav: *Ještě o rukopisech Jana Floriána Hammerschmidta*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 62, 1954, s. 61–63.
- KALISTA, Zdeněk: *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra*, Praha 1932.
- KRSKOVÁ, Dagmar: *Královnyn a jejich věnná města*, Dvůr Králové nad Labem 2001.

KUČERA, Jan Pavel – RAK, Jiří: *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika: *Die Weißen und die Schwarzen – Hochschulen der Jesuiten und Prämonstratenser in Böhmen und Mähren*, in: *Bohemia jesuitica 1556–2006*. Tomus 1, ed. Petronilla Cemus, Praha 2010, s. 339–360.

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 2009.

Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl III. H–Kn, Praha 1927.

MIKULEC, Jiří: *Jan Florian Hammerschmidt – klatovský student, který nezapomněl na město svého mládí*, in: *Miscellanea nejen balbínovská. Barokní jezuitské Klatovy 2018, 2019*. Sborník příspěvků, edd. Václav Chroust – Jarmila Poupová – Karel Viták, Klatovy 2020, s. 80–92.

MIKULEC, Jiří: *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*, Praha 1997.

MUSIL, František: *Sídelní a geografický aspekt farní sítě ve středověkých Čechách. Vysokomýtský děkanát v době předhusitské*, in: *Krajina jako historické jeviště. K počtě Evy Semotanové*, edd. Eva Chodějovská – Robert Šimůnek, Praha 2012, s. 41–62.

NOVOTNÝ, David: *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, in: *Paginae historiae*. Sborník Národního archivu 16, 2008, s. 49–101.

NOVOTNÝ, David: *Nástin vztahů mezi panovníkem a věnnými městy mezi lety 1526–1546 v rovině politické, ekonomické a správní na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, *Historia Olomucensia* 36, 2009, s. 25–41.

Oesterreichische National-Encyklopädie, oder alphabetische Darlegung der wissenwürdigsten Eigenthümlichkeiten des österreichen Kaiserthums. Zweiter Band (E–H), Wien 1835.

OLIVA, Václav: *Jan Florian Hammerschmidt. Příspěvek k životopisu katolického dějepisce XVIII. století*, in: *Sborník Historického kroužku*, 15, 1914, s. 79–82.

OTRUBA, Mojmir: *Jan Florián Hammerschmidt*, in: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. Sv. 2 H–J, ed. Vladimír Forst, Praha 1993, s. 51–53.

Ottův slovník naučný. Desátý díl. Gens – Hedwigia, Praha 1896.

PACOVSKÝ, Karel: *Úloha svatojiřských abatyšů při korunovaci českých královen*, *Folia historica Bohemica* 32, č. 1–2, 2017, s. 151–178.

PÁLFFY, Géza: *Der ungarische Adel und der Kaiserhof in der frühen Neuzeit. Eine Skizze*, in: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, edd. Václav Bůžek – Pavel Král, České Budějovice 2003, s. 133–152.

PÁNEK, Jaroslav: *Habsburská monarchie jako prostor pro utváření barokní kultury*, in: *Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Barocco in Italia, Barocco in Boemia. Setkání osobností, idejí a forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia*, edd. Vilém Herold – Jaroslav Pánek, Praha 2003, s. 73–85.

PODLAHA, Antonín: *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa Braunera (1694–1710). Část první*, Praha 1917.

PODLAHA, Antonín: *Hammerschmidova Historia Pragensis (1691–1733)*, Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko- historicko- filologická 6, 1891, s. 105–256.

PROKOP, Ivo: *Vznik kněžského semináře se zvláštním přihlédnutím k dějinám pražského arcibiskupského alumnátu do roku 1783*, in: *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Svazek IV. K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, edd. Mlada Mikulicová – Petr Kubín, Praha 2002, s. 485–545.

RAZÍM, Vladislav: *Středověká opevnění českých měst. 2.2. Katalog Čechy P–Ž*, Praha 2020.

Riegrův slovník naučný. Díl třetí. F–Chyžice, Praha 1863.

RUFFER, Vojtěch: *Poznamenání spisů Jana Floriána Hammerschmida, rektora alumnátu Pražského, pak faráře v Tejně, a kanovníka na Vyšehradě a v Staré Boleslavi*, Časopis Českého Museum, 8 (2), 1834, s. 204–211.

SEKOTOVÁ, Věra: *Archivní fond města Vysoké Mýto*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělnice ve dnech 4.–5. května 2004*, ed. Jan Kilián, Mělník 2004, s. 133–136.

SEMOTANOVÁ, Eva: *Věnná města jako badatelské téma*, in: *Věnná města českých královen*, Eva Semotanová – Josef Žemlička a kol., Praha 2022, s. 7–12.

SCHELLE, Karel (ed.): *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Stát*, Litomyšl 2015.

STOLLBERG-RILINGER, Barbara: *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation. Vom Ende des Mittelalters bis 1806*, München 2018.

SVATOŠ, Martin: *Materiály k historii papežských alumnátů v Praze, dochované v Historickém archivu Svaté kongregace pro evangelizaci národů neboli De Propaganda Fide*, Listy filologické 121 (3–4), 1998, s. 314–318.

SVATOŠ, Martin: *Předhusitské a husitské Čechy očima barokního satirika i historika*, in: Pulchritudo et sapientia. Ad honorem Pavel Spunar, edd. Zuzana Silagiová – Hana Šedinová – Petr Kitzler, Praha 2008, s. 316–337.

ŠEDIVÁ, Eliška: *Metodika průzkumu filigránů na rukopisných hudebninách k určení její date*, 2018. Dostupné na: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000088705&local_base=KKL (25. 6. 2023).

ŠEMBERA, Alois Vojtěch: *Vysoké Mýto. Královské věnné město v Čechách*, Olomouc 1845.

VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít a kol.: *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009.

VÍCH, David – ŠÍNOVÁ, Jana – BEK, Tomáš: *Archeologický výzkum hřbitova kolem farního kostela svatého Vavřince ve Vysokém Mýtě*, *Archaeologia historica* 44 (2), 2019, s. 813–833.

VICHRA, Jan: *Pražský arcibiskupský seminář a jeho studenti v 17. a 18. století*, in: Škola a město. Sborník příspěvků z konference „Škola a město“, konané ve dnech 5.–6. října 1992, edd. Jiří Pešek – Martin Svatoš, Praha 1993, s. 123–134.

VOIT, Petr: *Pražské Klementinum*, Praha 1990.

VOJTÍŠKOVÁ, Jana: *Role věnných měst v habsburské monarchii*, in: *Věnná města českých královen*, Eva Semotanová – Josef Žemlička a kol., Praha 2022, s. 265–312.

VON WURZBACH Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Siebenter Theil. Habsburg (Magdalena – Wilhelmine) – Hartlieb*, Wien 1861.

WIRTH, Zdeněk: *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XVI. Politický okres Vysokomýtský*, Praha 1902.

ZUMAN, František: *České filigrány XVIII. století*, *Rozpravy České akademie věd a umění*, tř. I. 78, 1932.

ŽEMLIČKA, Josef: *Dlouhá cesta k městům českých královen (východní Čechy jako „věnný“ region)*, in: *Věnná města českých královen*, Eva Semotanová – Josef Žemlička a kol., Praha 2022, s. 55–94.

ŽYTEK, Jakub: *Allegoria, makaronská skladba Jana Floriána Hammerschmidta: kuriózní osudy jednoho literárního curiosa*, in: *Pokušení Jaroslava Kolára. Sborník k osmdesátinám*, ed. Barbora Hanzová, Praha 2009, s. 163–183.

Příloha: Český překlad první kapitoly *De fundatione civitatis Alto-Mautae*

Poznámka k překladu

Nadpis kapitoly je uveden tučně. Marginální poznámky, které se v rukopisu nalézají po okrajích vedle textu, jsou uvedeny tučně kurzívou k příslušným odstavcům. Části textu, které Hammerschmidt v rukopise vyznačuje pomocí podtržení namísto kurzívy v tisku, jsou uvedeny kurzívou. Přiznané citace jsou navíc uzavřeny do uvozovek a v poznámkách pod čarou je dále uveden zdroj dle citační normy této práce. Nepřiznané citace a parafráze, jejichž zdroj se podařilo dohledat, jsou rovněž uvedeny v poznámce pod čarou.

Protože Hammerschmidt svůj text čerpal od řady autorů, je celý překlad poněkud volnější, aby byla uchována jazyková ucelenost překladu. Pokud to však nebrání jazykové ucelenosti a pokud Hammerschmidtův překlad či parafráze neposouvají význam původního textu, jsou pasáže přejaté z českojazyčné literatury co nejvíce věrné předloze. Z té příčiny se mohou zdát některá slova či slovní spojení (zejména označení míst a titulů) poněkud anachronická (např. hrad, zámek apod.), především to platí u popisu starších dějin. V poznámce pod čarou jsou proto uvedeny výrazy, které ve své *Historii* užil Hammerschmidt. Některá taková slova se však v textu pravidelně opakují, ty v poznámce pod čarou uvedeny nejsou, pokud není opuštěno od následující normy.

Jedná se o výrazy *dux / princeps / principissa*, které jsou přeloženy jako kníže / kněžna, výrazy *rex / regina*, které jsou přeloženy jako král / královna, výraz *dominus*, který je přeložen vždy jako pán, výraz *arx*, který je přeložen jako hrad, výraz *pagus*, který je přeložen jako ves / vesnice, výrazy *civitas / urbs*, které jsou přeloženy jako město / obec, výrazy *imperator / caesar*, které jsou přeloženy jako císař, a výraz *bonum*, který je přeložen jako léno / dědictví. Pro označení českého státu používá Hammerschmidt pravidelně výrazu *regnum*, překlad se jednak drží předlohy, je-li to možné, a pokud ne, je výraz přeložen tak, aby odpovídal dobové skutečnosti, tedy pomocí výrazů knížectví / království, popř. pouze jako země. Žerotíny ve svém textu Hammerschmidt označuje jako *Plichtae de Zierotin / Plichtae Zierotini*, překlad se drží pouze označení Žerotínové. Stejně tak nejsou v překladu vyznačeny varianty jmen, které Hammerschmidt střídá (např. *Wrssovicus / Wrssovecius / Wrssoweczus, Bohemia / Boemia* apod.).

[1r] O založení města Vysokého Mýta

Popis Vršovců

Rytíři,³⁶² řečení *Vršovci* se *zlatou vrší* (od slovanského a českého slova *vrš*, což značí *sít*)³⁶³ jako znamením,³⁶⁴ přišli do *Čech* s *Čechem* a *Lechem*.³⁶⁵

Byli v *Čechách* pány bohatými a mocnými, předními velmoži³⁶⁶ po českých knížatech.³⁶⁷ Pocházeli z rodu *Čechova* a *Lechova*, neboť *Čech* s sebou do *Čech* přivedl šest bratrů.³⁶⁸

Roku 720 byl *Domaslav* z *Vršovic* zemskými stavý³⁶⁹ určen české kněžně *Libuši* coby osobní rádce.³⁷⁰

Roku 721 se *Libuše* provdala a manželůu přislíbila, že mu předá veškerý majetek. *Hájek* k roku 721.³⁷¹

Roku 730 jakýsi silný muž pocházející z rodu *Čechova* a *Lechova* jménem *Vrš* přišel na hrad *Vyšehrad* a žádal *Přemysla*, českého knížete, o svolení, aby mohl nedaleko *Vyšehradu* vystavit pro sebe a svou rodinu dům³⁷² a ves. To když obdržel, pojmenoval ves dle svého jména *Vrš* a nazval ji *Vršovice*. *Hájek* k roku 730.³⁷³

Roku 764 vystavěl *Krotboj*, syn *Vršovce Hostislava*, hrad *Postoloprty* nedaleko řeky *Ohře* a *Loun*. *Hájek* k roku 764.³⁷⁴

Roku 787 ustanovil český kníže *Mnata* ve své nepřítomnosti jakéhosi pána *Křesomila*, syna *Bořislava* z *Vršovic*, za správce³⁷⁵ na *Vyšehradě* a za svého zástupce.³⁷⁶

³⁶² *Comites*.

³⁶³ Vrš je dle staročeského slovníku „*košík k lovení ryb, proutěná válcovitá past na ryby*.“ Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Karel KUČER, *Malý staročeský slovník*, Praha 1979, s. 577.

³⁶⁴ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 161.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 254.

³⁶⁶ *Magnates*.

³⁶⁷ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, 254.

³⁶⁸ B. BALBÍN, *Epitome rerum Bohemicarum*, s. 214.

³⁶⁹ *Statibus regni*.

³⁷⁰ *Intimo consiliario*.

V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 51.

³⁷¹ Tamtéž, s. 52.

³⁷² *Villam*.

³⁷³ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 61.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 91.

³⁷⁵ *Commendantem*.

³⁷⁶ *Vicarium*.

V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 102.

[1v] Roku 806 vystavěl *Vršovec Rohovic*, pán ve *Vršovcích* a v *Michli*, město *Vladař*, kde dříve stálo město nazývané *Břimota*, a z něj způsobil *Žateckým* mnohé škody.³⁷⁷

Roku 850 *Vršovec Žanda*, postavil s povolením českého knížete *Křesomysla* opevněný hrad u moravských hranic a pojmenoval ho dle svého jména *Žandov*.³⁷⁸

Roku 887 vystavěli páni *Vršovci* hrad a město nedaleko *Loun* nazvané *Vršovice*. Nyní je vesnicí patřící *Lounům*.³⁷⁹

Roku 1002 se polský král *Boleslav Chrabrý*, poté co se zmocnil celých *Čech* a dobyl *Prahy* s *Vyšehradem*, vrátil zpět do *Polska*. Odvedl s sebou do *Polska* i *Boleslava*, českého knížete, a ustanovil *Vršovce Kochana* za správce³⁸⁰ celého českého knížectví.³⁸¹

Roku 1065 obdrželi *Vršovec Kojata* od českého knížete *Vratislava* hrad *Dřevíč*, *Vršovec Smil* hrad *Šumov* se vším, co k oněm hradům náleží.³⁸²

Roku 1071 měl *Vršovec Polemír* takovou moc, že si měl brát *Onoslavu*, dceru českého knížete *Vratislava*, za manželku.³⁸³

Vršovec Mutina zakladatel Vysokého Mýta

Město *Mýto*, dnes nazývané *Vysoké Mýto*, založil a vystavěl *Vršovec Mutina*, který byl poté knížetem *Břetislavem* léta 1096 vypovězen z *Čech* do *Polska*,³⁸⁴ ovšem léta 1101 byl českým knížetem *Bořivojem II.* povolán zpět, přičemž mu byla rovněž vrácena léna *Mýto*, *Litoměřice* etc.³⁸⁵

[2r] *Bořivoj* byl poté znovu vyhnán ze země a vládu si léta 1108, když přijížděl do *Čech*, upevnil moravský kníže *Svatopluk* za pomoci císaře *Jindřicha*. Přenocoval na hradu posazeném půl míle od *Vysokého Mýta* a následujícího dne přijel do blízkého města *Vratislav* (kde se dnes nalézá vesnice patřící *Vysokému Mýtu*). Tam svolal své nejbližší rádce a postaviv se na jakýsi špalek (dnes je zde k vidění jakýsi kámen) pronesl zachvácen hněvem nevrle směrem k *Mutinovi*:³⁸⁶

³⁷⁷ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 113.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 135.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 161.

³⁸⁰ *Gubernatorem*.

³⁸¹ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 253–254. Hájek se však nezmiňuje o tom, že by *Boleslav Chrabrý* dobyl celé *Čechy* i s *Prahou* a *Vyšehradem*, ani o *Kochanovi* jako správci knížectví.

³⁸² Tamtéž, s. 327.

³⁸³ Tamtéž, s. 337. Hájek však *Onoslavu* popisuje jako *Vratislavovu* sestru.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 373. Hájek se však o založení *Vysokého Mýta* nezmiňuje.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 380. Hájek se však o *Vysokém Mýtu* nezmiňuje.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 390.

Vršovec Mutina je ztrestán na hlavě³⁸⁷

„Ó zlotřilý a nešlechtný rode Vršovců, Bohu i lidem ohyzdný, věční nepřítel českých knížat! Vy Vršovci jste zbavili knížete Boleslava zraku, knížete Jaromíra do lesa podvodně vyvedeného a svázaného chtěli jste šípy připravit o život, mého bratra Břetislava jste zamordovali, Bořivoje, mého přítele, vyhnali jste ze země. To ty, Mutino, z té příčiny, že Bořivoj s Poláky přišel do českého knížectví s vojskem. To ty, Mutino, a tvůj bratr Božej jste zamordovali mého bratra Břetislava. Ó rode věrolomný!“

A poté, co byl přivolán kat, rozkázal, aby byl *Mutina* dopaden a aby mu byla sekerou sřata hlava.

V tu hodinu byli těž jati *Vněslav* a *Domaslav*, dva bratři, vlastní synové jakéhosi *Boříka*, a také dva synové *Mutinovi*, tedy *Samorod* a *Lidomír*. Ti byli ztrestáni na hlavě a sřati. *Mutinův* služebník jménem *Hněvsa* vystrašen tou podívanou utekl do blízkých lesů. Podle červené sukně ho však poznali a lapili služebníci³⁸⁸ knížete *Svatopluka*, kteří jej honili, a přivedli ho ke *Svatoplukovi*. Kníže mu kázal uřezat nos a vyloupnout oči. Celý rod *Vršovců* pak rozkázal sprovodit ze světa, staré i mladé stínat a celou tu rodinu vyrvat z kořenů a vyplenit.

[2v] Nakonec řekl okolostojícím: „Kdokoliv chce u mne získat milost, ať se pokusí zabít *Vršovce Božeje* a jeho syna, ten pak ode mne získá zlaté pocty spolu s dědictvím a vším vlastnictvím samotných zavražděných.“ To uslyšeli přítomní *Vakula*, *Heřmánek*, *Krása* a mnozí jiní. Bez meškání vsedli na své koně a bloudili celou českou zemí a hledali *Vršovce*, aby vykonali řeznickou práci.

Jiní Vršovci jsou usmrceni

Prvního lapili *Vršovského* hraběte³⁸⁹ *Božeje* při obědě ve vlastním zámku³⁹⁰ jménem *Libice*, kde bydlel, a samotného i s vlastním synem *Bořutem* jej zabili. Jejich nahá těla vhodili do jámy a rozchvátili jejich veškerý majetek. Ostatní *Vršovci*, kdekoliv byli nalezeni, byli zuřivě zabiti. Dva zajatí *Mutinovi* maličcí velmi krásní synové, tedy *Miroslav* a *Všemil*, byli ve voze přivezeni do *Prahy* a usmrceni, když kat nožem proklál jejich srdce.³⁹¹

³⁸⁷ Vše pod touto marginální poznámkou V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 390–391.

³⁸⁸ *Servi*.

³⁸⁹ *Comitem*.

³⁹⁰ *Arce*.

³⁹¹ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 391–392.

Jiní se spasili útekem

Jiní, pocházející z rodu *Vršovci*, kteří se báli o svůj život, včas uprchli, jedni do *Polska*, druzí do *Uher*, a sotva tak sami sebe zachránili. Viz *Hájek* k roku 1108.³⁹²

Svatopluk je zavražděn Vršovcem

Ovšem následujícího roku, když se navrátil od císaře, byl *Svatopluk* zabit šípem zrádného *Ješka* neboli *Vršovce Jana*, syna *Tisty*. Na místo zavražděného *Svatopluka* nastoupil a českým knížetem se stal *Vladislav*.³⁹³

Proč byli Vršovci nepřáteli českých knížat

Laskavý čtenář by však možná rád znal příčinu toho, proč byli *Vršovci* vždy nepřítelů vůči *přemyslovským* knížatům a proč všichni tolikrát dychtili pohrdající smrtelným nebezpečím po životě *našich knížat*. P. *Balbín* S. J. v *Epitome rerum Bohemicarum*, Lib. 3., Cap. 9., Fol. 214 nabízí takovéto vysvětlení:

„Když Vršovci, pocházející z rodu Čechova a Lechova, [3r] spatřili Libuši, Krokovu dceru, jak opomenula celou jejich rodinu (ačkoliv stáli o její sňatek a horlivě se jej domáhali), dala přednost Přemyslu Oráčovi a pojala jej za manžela (jakkoliv patřil doma mezi urozené, nebyl ničím v porovnání s Vršovci), vzplanuli bezmeznou nenávistí, což všechny potomky bytostně poznamenalo. Začali vyzdvihovat a bránit svá stará práva od Čecha a Lecha na vládu nad českým lidem spoléhající se na zbraně vazalů. Proto se během všech častých zmatků přidali k polským knížatům, Němce vším důvtipem nabádali proti našim knížatům. Dělalí veliký povyk, zašli tak daleko, jak jen mohli, a když již nemohli zajít dále, snažili se, aby se špatně dařilo moci vládnoucích knížat. Často jim nebyli v nesnázích po ruce, aby zeslábli a stali se bezmocnými. Nenávistí a úklady usilovali o život knížat.“ Tolik *Balbín* na citovaném místě.³⁹⁴

Žerotínové poté pány v Mýtě

Když byli tedy *Vršovci*, nepřátelé českých knížat, knížetem *Svatoplukem* konečně z větší části vyhnáni z Čech, byla jejich léna českými knížaty, králi a cizími předáky udělena, darována nebo vyměněna a rozdělena. *Mutinova* léna a majetky (okolo *Mýta*

³⁹² V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 392.

³⁹³ Tamtéž, s. 393.

³⁹⁴ B. BALBÍN, *Epitome rerum Bohemicarum*, s. 214.

nazývané *Vršovice*) i samotná obec *Mýto* dostaly se po návratu do původního stavu do rukou a vlastnictví pánů *Žerotínů*.

Postavili baziliku sv. Vavřince³⁹⁵

Ti odvozují svůj původ od ruských knížat, která přišla do *Čech* a na *Moravu*. Nejenže dle svědectví P. *Crugeria* S. J. ke dni 10. srpna „*město Mýto obydli a v okolí užívali mocí i právem vsí hojnosti*“.³⁹⁶ Od základů v *Mýtě* vystavěli velkou baziliku ze sekaného kamene na lombardský způsob zasvěcenou svatému *Vavřinci* arcijáhnu a mučedníkovi (která má na délku 95, na šíři 48, na výšku 30 loktů) [3v] a dávají v tomto svatém domě najevo svou velkolepost.

Také kostel sv. Ludvíka a dvoji klášter řádu menších bratří sv. Františka

Také vybudovali bohaté kláštery a společný kostel sv. *Ludvíka* pro zbožné *menší bratry františkány* a svaté panny téhož řádu. Později oba kláštery zahubilo husitské řádění, ovšem bazilika zasvěcená svatému *Vavřinci* ještě nyní zůstává neporušená.

Na jednom místě se děkan *Samuel Hataš* mylně domnívá, že tato bazilika byla postavena obyvateli *Vysokého Mýta*. Jsou tam totiž k vidění vymalované znaky měšťanů a řemeslníků. P. *Crugeri* S. J. na to odpovídá ke dni 10. srpna: „*Je to však mylně podloženo. Protože i měšťané k stavbě přidali rozličné věci, přirkla jim budoucí doba nemalou část oněch děl. Historici však stvrzují, že se jedná o dílo Žerotínů.*“³⁹⁷

Rod *Žerotínů* popsal jsem obšírně v klášteře *Panenského Týnce* jeptišek sv. *Klára* v *kraji Slánském* poblíž *Loun* a stvrzují, že *Žerotínové* jsou zakladateli i donátory toho kláštera.³⁹⁸

Ve *Vysokém Mýtě* v děkanátním kostele zasvěceném sv. *Vavřinci* je zachována dřevěná socha *blahoslavené panny Marie*, která byla zachráněna z kostela sv. *Ludvíka menších bratří sv. Františka Serafinského* před husitským požárem. Budí podezření z neobyčejných divů, proč je vysoce ctěna oběma lidskými rody. K ní se během *Velikonoc* v postní době mládež po *zdravas* modlí růženec a pro tuto modlitbu jsou obdarováni pečivem.³⁹⁹

³⁹⁵ Téměř vše pod touto marginální poznámkou je přeřáté z G. CRUGERIUS, *Sacri pulveres*, s. 29–30.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 30.

³⁹⁸ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Monasterium s. Agnetis*.

³⁹⁹ G. CRUGERIUS, *Sacri pulveres*, s. 30–31.

Starobylost města Mýta

Toto královské věnné město *Vysoké Mýto*, kdysi dle *Vršovce Mutiny* nazvané *Muta*, je dle svědectví *Paprockého De civitatibus Bohemiae*, Fol. 237 „*velmi staré*“ a já dodávám *přeslavné*.⁴⁰⁰

[4r] Přeješ si, abych to dokázal? *Vysoké Mýto* mělo své *děkany* před rokem 1282, zatímco jiná města měla tou dobou *faráře* a *plebány*.

Starobylost vysokomýtského děkanátu

Panny magdalenitky prodaly roku 1282 *chotěšovskému* představenému a jeho klášteru kostely *sv. Víta a sv. Mikuláše* v *Dobřanech* spolu s lény, právy a majetky k nim náležejícími. Vedle *Siegfrieda, opata strahovského, Mila, opata kladrubského, Huga, opata teplického, Parda*, představeného ve Staré Boleslavi, a jiných lze v subskripci listiny sepsané k tomu prodeji číst „*Pribo děkan z Mýta*“.

Menší sláva nepřisluší ani *vysokomýtským*, neboť v témže městě se měl narodit jakýsi *Jan z Mýta*, řečený pro svůj důvtip *Sofista*, svaté teologie bakalář, plebán ve *Volyni*, který se stal okolo roku 1400 *kanovníkem u Všech svatých* na Pražském Hradě.

Dříve slavné mýtské beneficium

Ke slávě *Vysokého Mýta* přispívá, že v „*onom městě bývalo sídlo sufragána, když vzkvétalo litomyšlské biskupství, jak vypověděl Stránský*“. *Crugerus* dodává ke dni 10. srpna na Fol. 31: „*můžeš jen snít o příčinách, které vedly k tomu, že toto místo bylo v oné době obdařeno tak slavným úřadem*“.⁴⁰¹

Bývalé bohatství Mýta

Jak bohaté dříve bývalo *Vysoké Mýto*, poznej z [...]:⁴⁰² „*Když se švédský vojevůdce Torstenson ubíral k obléhání Brna a se svým vojskem odpočíval ve Vysokém Mýtě, našel slavně za pomoci svých čarodějů (kterých s ním táhlo nesčetné množství) ve vysokomýtském kostele sv. Vavřince velkou nádobu plnou zlatých mincí. Když to*

⁴⁰⁰ B. PAPROCKÝ, *Diadochos*, s. 232.

⁴⁰¹ G. CRUGERIUS, *Sacri pulveres*, s. 31.

⁴⁰² Nezřetelná část textu.

údivem zaražený *Torstenson* spatřil, [4v] pravil hlasitě: „*Jestliže v nějakém obsazeném městě padlo na tisíce mých vojáků, stěží jsem kdy získal tolik peněz, kolik mi dnes (pohleďte!) dalo toto jediné městečko.*“ Tolik *Balbín S. J. 3.* kniha *Miscellaneorum rerum Historicorum*, Cap. 14, §6, Fol. 180.⁴⁰³

S tím se shoduje *P. Crugerius S. J.* ke dni 10. srpna Fol. 31 a dodává: „*Ale kdo to ukryl do země? Nikdo až doposud to nevynesl na povrch, možná že za Žižkových časů takové tajnosti provozovali katolíci.*“⁴⁰⁴

Mýto královským věnným městem

V jaké však době, v jakém roce se *Vysoké Mýto* stalo královským věnným městem? Jací byli první podkomoři a první dvorští soudci? Vzpomínky na ně byly zničeny heretiky a válkami.

O českých královnách lze u historiků číst následující. *Václav IV.*, český král, odkázal své manželce, královně *Alžbětě*, v závěti 20 tisíc hřiven stříbra. I *Rudolf I.*, český král, který s ní žil pouze jeden rok, zanechal jí rovněž 20 tisíc hřiven stříbra a pro těch 40 tisíc hřiven stříbra držela zástavou města *Hradec Králové, Chrudim, Mýto, Poličku* etc. Viz *Hájek* k roku 1307.⁴⁰⁵

Královská věnná města okupují Němci a Švábové

Když císař *Albrecht* uslyšel, že jeho syn *Rudolf I.*, český král, zemřel po po jídání dýní, vtrhl s vojskem do Čech a umínil si dát Čechům za krále svého druhého syna *Fridricha*. *Alžběta*, královna vdova, která přála více *Fridrichovi* než *Jindřichovi, vévodovi Korutanskému*,⁴⁰⁶ (od kterého dříve trpěla mnohá protivnosti), podstoupila *Fridrichovi Rakouskému* svá města, totiž *Hradec, Chrudim, Mýto, Poličku* etc., a přijala do nich *Fridrichovy* vojáky. Ti po celou zimu podnikali výpady z těchto měst [5r] a okolním vesnicím činili mnohé škody. Češi nechtějíc dále trpět přítomnost těchto *Němců* a *Švábů* v řečených městech pokusili se je vyhnat z království.⁴⁰⁷

⁴⁰³ B. BALBÍN, *Miscellanea historica Regni Bohemiae*, s. 180.

⁴⁰⁴ G. CRUGERIUS, *Sacri pulveres*, s. 31.

⁴⁰⁵ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 655–656.

⁴⁰⁶ *Ducis Carinthiae*.

⁴⁰⁷ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 657–658.

Porážka Němců a Švábů

Němci a Švábové z řečených měst vytáhli proti Čechům shromážděným u Opočna. Tam byla svedena bitva, v níž bylo Čechy pobito nad tři tisíce Němců a Švábů. Z Čechů bylo pohřbeno pouze dvanáct set padlých. Němci a Švábové, kteří zůstali v řečených městech, vykradli se pomalu tajně z Čech, jakmile uslyšeli o porážce svých druhů. Hájek k roku 1308.⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ V. HÁJEK Z LIBOČAN, *Kronika česká*, s. 658–659.